

Επιστημονικόν Βήμα τοῦ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΗΣ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΕΤΑΙ
ΥΠΟ ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ 15Α — ΑΘΗΝΑΙ
ΤΗΛΕΦΩΝΟΝ 38-547

ΕΤΟΣ ΣΤ' — ΤΕΥΧΟΣ 7^{ον} — 8^{ον}
ΜΑΡΤΙΟΣ — ΑΠΡΙΛΙΟΣ 1959

Τιμή τεύχους Δρχ. 5
Συνδρομή διὰ μὴ μέλη » 50

ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΜΕΣΗΣ ΚΑΙ ΣΤΟΙΧ. ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

Εἰς ὅλας τὰς πεπολιτισμένας Χώρας εὐθὺς μετὰ τὸν πρῶτον παγκόσμιον πόλεμον, ἀλλ' ἰδίως μετὰ τὸν δεύτερον, ὁ παλαιὸς τύπος τοῦ Γυμνασίου, ὁ παρέχων γενικὴν μὲν ἐγκύκλιον μόρφωσιν, ἀλλ' ὁμοιόμορφον διὰ πάντας τοὺς τροφίμους του, ἐθεωρήθη ὡς ἀνεπαρκὴς διὰ νὰ ὑπηρετήσῃ τὰς μορφωτικὰς ἀνάγκας τῶν σημερινῶν καιρῶν.

Καὶ τοῦτο ὅχι μόνον διότι ἡ ῥαγδαία ἐξέλιξις τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς τεχνικῆς ἐδημιούργησαν τὴν ἀνάγκην τῆς ἀναθεωρήσεως τῶν παλαιῶν προγραμμάτων καὶ τῶν προσθηκῶν εἰς ταῦτα νέων μορφωτικῶν ὕλων. Ἀλλὰ καὶ διότι, λαμβανομένης ὑπ' ὧσιν τῆς τεραστίας ἐξελίξεως εἰς πάντας τοὺς κύκλους τοῦ ἐπιστητοῦ καὶ τῆς μεγάλης ἐξειδικεύσεως εἰς πλείους τομεῖς τῆς ἀνθρωπίνης δραστηριότητος, ἐκρίθη ἀναγκαῖον, ὅπως οἱ ἀπόφοιτοι τῶν Γυμνασίων λαμβάνουν εἰς τοῦτο καὶ μίαν εἰδικὴν προπαιδεύσιν, προετοιμάζουσιν αὐτοὺς διὰ τὸν εἰδικὸν κύκλον τῆς περαιτέρω ἐπιστημονικῆς αὐτῶν καταρτίσεως καὶ ἐπαγγελματικῆς παιδεύσεως, τὸν ὁποῖον μετὰ τὴν ἐκ τοῦ Γυμνασίου ἀποφοίτησίν των θὰ ἀκολουθήσουν.

Ὅθεν ἐδημιουργήθησαν διάφοροι τύποι Γυμνασίων, οἱ ὁποῖοι διατηροῦν μὲν ἕνα βασικὸν κύκλον γενικῆς μορφώσεως, ὁ ὁποῖος θεωρεῖται ἀπαραίτητον ἐφόδιον διὰ πάντα ἀπόφοιτον αὐτῶν, ὅπως εἶναι ἡ γλωσσικὴ κατάρτισις, τὰ μαθηματικὰ κ.λ.π., συγχρόνως δὲ μὲν εἰς κάθε τύπον, ἀνάλογα μὲ τὴν κατεύθυνσίν του, ἢ διηργυρήθη κατὰ ποσὸν καὶ ποιὸν ἢ καὶ παλαιότερον εἰς περιορισμένην ἔκτασιν διδασκομένη ὅλη ἢ εἰσῆχθησαν νέα μαθήματα, θεωρούμενα ἀπαραίτητα διὰ τὸν ἀπόφοιτον τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ τύπου τοῦ Γυμνασίου, διὰ τὴν ἐπὶ τῆς μορφώσεως ταύτης θεμελίωσιν τῆς περαιτέρω ἐπιστημονικῆς καὶ ἐπαγγελματικῆς ἐξειδικεύσεως ἐκαστοῦ μαθητοῦ.

Ἐναντι τῆς ἐκ τῶν πραγμάτων καὶ τῶν ἀναγ-

κῶν τοῦ παρόντος ἐπιβαλλομένης τοιαύτης διακρίσεως τῶν σχολείων τῆς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως ἢ Ἑλληνικῆ κοινωνία καὶ τὸ κράτος δὲν ἔμειναν ἀδιάφοροι. Ἰδίως μετὰ τὴν ἐκ τῆς ξενικῆς κατοχῆς ἀπελευθέρωσιν τῆς πατρίδος καὶ τὴν λήξιν τοῦ συμμοριτοπολέμου ἡ προσοχὴ τῶν ἀρμοδίων ἐστράφη πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς ἀναμορφώσεως τῆς Μέσης Παιδείας μας καὶ τῆς προσαρμογῆς αὐτῆς πρὸς τὰς σημερινὰς ἀνάγκας· καὶ νομοθετικὰ δὲ μέτρα ἐλήφθησαν πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν καὶ εἰς εἰδικὸν καὶ μὴ ἀντεῖχθη ἡ μελέτη καὶ ἡ ἐξεύρεσις τῆς προσηγορευτάς λύσεως τῶν σχετικῶν προβλημάτων.

Εἶναι γεγονός, ὅτι ἐπὶ τῶν προβλημάτων αὐτῶν δὲν ἔχομεν ἀκόμη καταλήξει, ἐδῶ εἰς τὸν τόπον μας, εἰς σαφεῖς καὶ συγκεκριμένας λύσεις, καλυπτούσας τὸ πρόβλημα εἰς ὅλην τὴν ἔκτασίν του. Βεβαίως ἰδρύθησαν νέοι τύποι σχολείων Μέσης, ὡς εἶναι τὰ ναυτικὰ γυμνάσια καὶ αἱ μέσαι τεχνικαὶ σχολαί, ἀλλ' ὁ περιορισμένος ἀριθμὸς τούτων, ἔστω καὶ ἂν εἰς τοὺς τύπους τούτους τῶν μέσων σχολείων προστεθοῦν αἱ καὶ πρότερον ὑφιστάμεναι ἐμπορικαὶ σχολαὶ καὶ τινες ἄλλαι δὲν ἀποτελοῦν πλήρη λύσιν τοῦ προβλήματος.

Ἐὰν ἡ λύσις τοῦ προβλήματος τῆς διαφοροποιήσεως τῶν σχολείων τῆς Μέσης, ὡς αὕτη ἐφηρημώσθη ἔστω καὶ εἰς περιορισμένην κλίμακα μέχρι σήμερον, εἶναι ἡ ὀρθὴ καὶ κατάλληλος ἢ ἐὰν ὑπάρχουν ἄλλαι ὀρθότεραι οὔτε τοῦ παρόντος εἶναι νὰ ἐξετασθῇ οὔτε τῆς ἀρμοδιότητος ἡμῶν.

Ἄν ἐσημειώσαμεν ὁμῶς συντομώτατα τ' ἀνωτέρω, ἐπράξαμεν τοῦτο διὰ νὰ ἐπισύρῳμεν τὴν προσοχὴν τῶν ἀρμοδίων ἐπὶ μιᾷ ἄλλῃ πλευρᾷ τοῦ ὅλου προβλήματος, ἢ ὅποια ἀναμφισβήτητως συνδέεται μὲ τὸ ὅλον Πρόβλημα τῆς Παιδείας καὶ ἰδίᾳ τῆς Μέσης καὶ τοῦ ὁποῖου ἡ λύσις ἀσφαλῶς θὰ ὑπηρετήσῃ τοὺς σκοποὺς τῆς τελευταίας ταύτης. Πρόκειται διὰ τὴν στοιχειώδη

“ΕΚΘΕΣΙΣ ΔΕΥΤΕΡΑ,”

Τοῦ κ. Θ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΙΔΗ, δ. φ.
(Τῆς Μαρμαρῆς Παιδαγ. Ἀκαδημίας)

Ἐπὶ τοῦ Συνεδρίου τῆς «Παγκοσμίου Συνομοσπονδίας Ὁργανώσεων Διδακτικοῦ Προσωπικοῦ»
(W. C. O. T. P.) συνελθόντος ἐν Ρώμῃ ἀπὸ τῆς 31ης Ἰουλίου μέχρι τῆς 7ης Αὐγούστου, 1958

Εἰς τὴν ἑκθεσὶν μου τῆς 6ης Σεπτεμβρίου 1958, ἐπὶ τοῦ δευτέρου συνεδρίου, εἰς τὸ ὁποῖον ἐπίσης παρέστην ἐν Ρώμῃ κατὰ τὸ 1958, τοῦ σχετιζομένου μὲ τὴν «Παγκόσμιον Συνομοσπονδίαν Ὁργανώσεων Διδακτικοῦ Προσωπικοῦ» (W.C.O.T.P.), ὑπεσχέθην νὰ ἐπανέλθω, μόλις ὥς ἤθελον λάβει συμπληρωματικὰ ἐπισήμους γραπτὰς πληροφορίας ἐκ τῆς Γραμματείας τῆς «Συνομοσπονδίας». Τὰς πληροφορίας αὐτάς ἔλαβον ἀρχὰς Δεκεμβρίου, 1958, ἀλλὰ λόγῳ ἀσθενείας δὲν ἠδυνήθην δυστυχῶς νὰ δημοσιεύσω μέχρι σήμερον.

Τὸ συνέδριον τοῦ 1958 ἦτο τὸ ἕκτον κατὰ σειράν ἐτήσιον συνέδριον τῆς «Συνομοσπονδίας». Τὸ πρῶτον συνήλθε τὸ 1953 εἰς τὴν Ὁξφόρδην, τὸ δεύτερον εἰς τὸ Ὁσλο, τὸ τρίτον εἰς Κωνσταντινούπολιν, τὸ τέταρτον εἰς Μανίλαν τῶν Φιλιππίνων, τὸ πέμπτον εἰς Φραγκφούρτην τῆς Γερμανίας.

Ἐκτὸς τῆς ἐτήσιας ἐκθέσεως ἐπὶ τῶν λεπτομε-

ρειῶν τοῦ συνεδρίου, δημοσιεύεται κατ' ἔτος ὑπὸ τῆς «Συνομοσπονδίας» εἰς ἰδιαιτέρον τεύχος πᾶν ὃ, τι ἐλέχθη καὶ συνεζητήθη ἐπὶ τοῦ κυρίου θέματος ἐκαστοῦ συνεδρίου εἰς τὰ σπουδαιότερά του βεβαίως σημεία. Τὰ τεύχη αὐτὰ εἶναι ἄκρως διαφωτιστικά, διότι ὁ ἐνδιαφερόμενος ἐνημερώνεται ἐπὶ τῶν ἐπικρατουσῶν γνωμῶν καὶ ἀντιλήψεων, καθὼς ἐπίσης, ὅπερ καὶ σοβαρώτερον, ἐπὶ τῆς ἀνὰ τὸν κόσμον σημερινῆς πραγματικότητος σχετικῶς μὲ τὸ ἐκάστοτε συζητούμενον ἐκπαιδευτικὸν θέμα. Καὶ ἡ τοιαύτη ἐνημέρωσις καὶ σύγκρισις μὲ τὰ ἀλλαγῶν συμβαίνοντα εἰς τὸν τομέα τῆς Παιδείας ἀποτελοῦν μίαν τῶν ἀπαραιτήτων ὑποχρεώσεων καθὲ ἐπιστήμονος - παιδαγωγοῦ, καθὲ ἀνωτάτου ἐκπαιδευτικοῦ συμβούλου, καθὲ ἐκπαιδευτικῆς ὁργανώσεως ἢ παιδαγωγικῆς ἐταιρείας.

Τεύχη αὐτοῦ τοῦ εἵδους τῆς «Συνομοσπονδίας» ἔχουν ἐκδοθῆ μέχρι σήμερον ἑξ, τὰ ἑξῆς :

Ἐκπαιδεύειν καὶ τὰ προβλήματα τῆς.

Ὅσους δύναται νὰ προβάλῃ ἀντίρρησην ὅτι φθίσταται πρόβλημα Μέσης Παιδείας, ἀπαιτοῦν ταχεῖαν καὶ ριζοσπαστικὴν λύσιν καὶ ὅτι ὁρθότατα οἱ ἀρμόδιοι ἀσχολοῦνται μὲ τὴν ἐξεύρεσιν τῆς καλυτέρας λύσεως αὐτοῦ. Ἀλλ' ὑπάρχει συγχρόνως καὶ πρόβλημα Στοιχειώδους Παιδείας, τὸ ὁποῖον δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἀγνοηθῇ.

Βεβαίως οἱ σκοποὶ τῶν δύο τούτων βαθμίδων τῆς Ἐκπαιδεύσεως δὲν συμπίπτουν ἀπολύτως. Ἡ μία ἐξ αὐτῶν παρέχει εἰς τοὺς τροφίμους τῆς στοιχειώδους γενικὴν μόρφωσιν, ἥτις κρίνεται ὅτι δεόν νὰ ἀποτελῇ τὸ minimum τῶν μορφωτικῶν ἐφοδίων καὶ ἀπαραιτήτων γνώσεων παντὸς πολίτου. Ἀλλὰ οὐδενὸς πρέπει νὰ διαφεύγῃ τὴν προσοχήν, ὅτι αὕτη προετοιμάζει συγχρόνως καὶ τοὺς μαθητὰς τῶν Μέσων Σχολείων.

Ἐὰν δὲ εἶναι ἀναγκαῖον ἡ ἐπιλογὴ τῶν μαθητῶν τῶν σχολείων τούτων νὰ γίνεται μετὰ λόγου καὶ ἰδίως ἐὰν εἶναι ἀπαραίτητον οἱ μαθηταὶ τῆς Μέσης νὰ ἔχουν κάποια κλίση ἢ ἱκανότητα διὰ τὴν ἐκλογὴν τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ τύπου τοῦ σχολείου, τὸν ὁποῖον λόγῳ ἐμφύτων προδιαθέσεων καὶ ἱκανοτήτων πρέπει νὰ ἀπολουθῇσαν, μὲ τὴν βεβαιότητα τῆς μεγαλυτέρας ἀποδόσεως καὶ εὐδοκιμῆσεως εἰς τὴν μελλοντικὴν ἐπαγγελματικὴν τῶν σταδιοδρομίαν, τότε ἀναμφισβητήτως πρέπει νὰ προσέξωμεν καὶ τὴν στοιχειώδη ἐκπαιδεύειν ὥστε αὕτη νὰ πραγματοποιεῖται ὅσον γίνεται καλύτερον καὶ τὸν γενικὸν αὐτὸν σκοπὸν τῆς παροχῆς εἰς τοὺς τροφίμους τῆς τῶν ἀπαραιτήτων διὰ πάντα πολίτην μορ-

φωτικῶν στοιχείων, ἀλλὰ καὶ τὸν εἰδικόν, τῆς προπαρασκευῆς τῶν ἐξ αὐτῆς λαμβανομένων μαθητῶν τῆς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως διὰ τοὺς διαφόρους τύπους τῶν σχολείων αὐτῆς.

Ἄλλωστε ὁ σκοπὸς τῆς Παιδείας εἶναι ἐνιαιός, ἐθνικός. Διαφοραὶ βαθμίδος μόνον ὑπάρχουν. Ἐπομένως συμφέρον καὶ καθήκον ἐθνικὸν ἐπιβάλλει τὴν ἐξέτασιν τοῦ προβλήματος τῆς Παιδείας ὡς ἐνιαίου ὅλου. Καὶ ὥστε δὲν θὰ εἶναι ὑπερβολὴ νὰ λεχθῇ, ὅτι ἡ ἀρχὴ τῆς ἀναμορφώσεως αὐτῆς πρέπει νὰ γίνῃ ἀπὸ τὴν Στοιχειώδη βαθμίδα, ἡ ὁποία ἀφορᾷ τὸ σύνολον τοῦ λαοῦ μας, αὐτὸ τοῦτο τὸ ἔθνος μας.

Ἡ Στοιχειώδης Ἐκπαιδεύσις ἀποτελεῖ τὸ θεμέλιον πασῶν τῶν μετ' αὐτὴν ἐκπαιδευτικῶν βαθμίδων. Καὶ θεμέλιον πρέπει νὰ εἶναι στερεά, πλήρης, ἀκριβής, ὅπως στερεά καὶ κατάλληλα πρέπει νὰ εἶναι τὰ θεμέλια παντὸς οἰκοδομήματος. Διότι ὁ πολιτισμὸς ἐνὸς λαοῦ τότε πραγματικῶς στερεοποιεῖται καὶ ἐξελίσσεται, ὅταν τὸ σύνολον τοῦ λαοῦ δύναται νὰ τὸν παρακολουθήσῃ καὶ νὰ συμβάλῃ εἰς τὴν περαιτέρω ἐξέλιξίν του. Τοῦτο δὲ θὰ ἐξαχρηθῇ ἀπὸ τὸ σχολεῖον τὸ ὁποῖον παρέχει μόρφωσιν εἰς τὸ σύνολον τοῦ λαοῦ αὐτοῦ. Καὶ τοῦτο εἶναι τὸ Δημοτικὸν Σχολεῖον.

Δι' αὐτοὺς τοὺς λόγους πρέπει νὰ ἐξετασθῇ ταυτοχρόνως μὲ τὸ τῆς Μέσης καὶ τὸ πρόβλημα τῆς Στοιχειώδους Ἐκπαιδεύσεως.

Ἄλλως ἡ προσπάθεια μόνον διὰ τὴν Μέσην δὲν θὰ ἀποδώσῃ πλήρως τοὺς ἀναμενόμενους καρπούς.

Η ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ

1. Περί τῆς συνεργασίας Γονέων καὶ Ἐκπαιδευτικῶν (1953).

2. Περί τῆς καταρτίσεως τοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ (1954).

3. Περί τῆς θέσεως τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ εἰς τὴν κοινωνίαν καὶ πολιτείαν (1955).

4. Περί τῆς συμβολῆς τῶν ἐκπαιδευτικῶν εἰς τὴν βελτίωσιν τῆς κοινωνίας (1956).

5. Περί τῶν αἰτίων διὰ τὴν μὴ προσέλευσιν ἀρκετοῦ ἀριθμοῦ εἰς τὸν ἐκπαιδευτικὸν κλάδον (1957).

6. Περί τῆς ἐνισχύσεως τῆς Παιδείας ἐκ μέρους τοῦ κοινοῦ (τῆς Πολιτείας καὶ τῆς κοινωνίας, ἐν γένει) (1958).

Ἡ «Συνομοσπονδία» ἐκδίδει καὶ μηνιαῖα περιοδικὰ ἐπὶ τῆς κινήσεως καὶ δράσεώς της.

Διὰ τὸ ἱστορικὸν δὲ τῆς «Συνομοσπονδίας» ἄς ἀναφερθῇ ὅτι αὕτη προήλθεν ἐκ τῆς συγχωνεύσεως τριῶν διεθνῶν ὁργανισμῶν : α) τῆς Διεθνοῦς Ὁμοσπονδίας Διδασκαλικῶν Ἐνώσεων (I.F.T.A.), β) τῆς Διεθνοῦς Ὁμοσπονδίας Καθηγητῶν τῆς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως (F.I.P.E.S.O.) καὶ τῆς Παγκοσμίου Ὁργανώσεως Διδακτικοῦ Προσωπικοῦ (W.O.T.P.).

Σήμερον ἡ «Συνομοσπονδία» περιλαμβάνει 2.617.982 μέλη προερχόμενα ἀπὸ ὀλόκληρον τὴν ὑφήλιον, ἦτοι, 367,052 ἐξ Ἀφρικῆς καὶ τῶν Ἰνδιῶν, 778.187 ἐκ Βορ. καὶ Νοτίου Ἀμερικῆς, 844.516 ἐξ Εὐρώπης καὶ Ἑγγὺς Ἀνατολῆς καὶ 628,297 ἐκ περιοχῆς τοῦ Εἰρηνικοῦ.

Εἰς τὸ συνέδριον τῆς Ρώμης τοῦ 1958 παρευρέθησαν 362 ἄτομα, τακτικὰ μέλη καὶ παρατηρηταὶ ἀνήκοντες εἰς πεντήκοντα διαφόρους χώρας.

Ἐκτὸς τῶρα τῆς ποικιλομορφου ἐργασίας ἡ ὁποία συντελεῖται ἐντὸς τῶν κόλπων τῆς μεγάλης αὐτῆς ὁργανώσεως, ἡ «Συνομοσπονδία» δὲν παραμελεῖ νὰ συμμετέχῃ οἰονδήποτε διεθνῶς συνεδρίου μορφωτικῆς φύσεως καὶ νὰ διατελῇ εἰς στενωπότηας σχέσεις μὲ τὸν Ὁργανισμὸν Ἠνωμένων Ἐθνῶν καὶ ἰδίᾳ τὴν Οὐνέσκο καὶ μάλιστα νὰ προσφέρῃ τὴν συνδρομὴν της καὶ τὴν πείραν της πρὸς λύσιν διαφορῶν σοβαρῶν ζητημάτων ἐκπαιδευτικῆς μορφῆς, ὅπως εἶναι π.χ. ἡ καταπολέμησις, ἡ ξαφάνισις, τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ ἀπὸ τὸν πλανήτην μας, ἡ βελτίωσις τῆς παιδείας εἰς τὰς χώρας τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς, τῆς Ἀσίας καὶ Ἀφρικῆς κλπ. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἰδρύεται ἀπὸ τοῦ 1959 καὶ ἰδιαίτερον γραφεῖον τῆς «Συνομοσπονδίας» εἰς Παρίσιους.

Ἡ «Συνομοσπονδία» ἐπιδιώκει νὰ ἐνώσῃ εἰς μίαν πανίσχυρον ὁργάνωσιν τοὺς ἐκπαιδευτικοὺς ὅλων τῶν βαθμίδων τῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ ὅλων τῶν εἰδικοτήτων εἰς τὸν τομέα τῆς παιδείας ἀνά τὸν κόσμον, ὥστε νὰ εἶναι εἰς θέσιν μὲ τὸ ὅλον αὐξανόμενον κύρος της νὰ ἀσκή, ὅπου δεῖ, τὴν μεγάλην της ἐπίδρασιν χάριν τῆς ἠθικῆς καὶ ὕλικῆς ἀνυψώσεως τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ κλάδου καὶ τῆς παιδείας, ἐν γένει.

Οἱ ἐπὶ μέρους δὲ σκοποὶ τῆς «Συνομοσπονδίας» εἶναι :

Πρῶτον. Νὰ προάγῃ τὴν διεθνή κατανόησιν καὶ τὴν καλὴν θέλησιν μεταξὺ τῶν διαφόρων λαῶν πρὸς περιφρούρησιν τῆς εἰρήνης, τῆς ἐλευθερίας καὶ τοῦ σεβασμοῦ τῆς ἀνθρωπίνης ἀξιοτιμίας.

Δεύτερον. Νὰ βελτιώσῃ τὰς μεθόδους διδασκαλίας, τὴν διοίκησιν τῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ τὴν γει-

κὴν καθὼς καὶ τὴν καθαρῶς ἐπαγγελματικὴν κατάρτισιν τοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ, ὥστε νὰ δύναται νὰ ἐξυπηρετῇ καλλίτερον τὴν νεολαίαν.

Τρίτον. Νὰ εἶναι ὑπερασπιστὴς τῶν δικαιωμάτων τῶν ἐκπαιδευτικῶν φροντίζουσα διὰ τὰ ἠθικὰ καὶ ὕλικὰ συμφέροντά των.

Τέταρτον. Νὰ προωθῇ ἀκόμη περισσότερον τὰς σχέσεις μεταξὺ τῶν ἐκπαιδευτικῶν ἐκ τῶν διαφορῶν χωρῶν.

Προτοῦ ἀναφέρω ἀπλῶς τὰς ἄλλας ἀσχολίας τοῦ συνεδρίου τοῦ 1958, θὰ ἐξετάσω τὰ σχετικὰ μὲ τὸ κύριον θέμα τῆς συνελεύσεως αὐτῆς. Καθὼς γνωρίζομεν ἤδη—ἐκ τῆς προηγουμένης ἐκθέσεώς μου—τὸ κύριον θέμα ἦτο ἡ **κέντρου τῆς παιδείας ἐκ μέρους τοῦ κοινοῦ**, δηλαδή, τῆς πολιτείας καὶ τῆς κοινωνίας, ἐν γένει. Ἡ σχετικὴ ἀπόφασις ἐλήφθη κατὰ τὸ συνέδριον τῆς Μανίλας τὸ 1956, πρὸ διετίας, ὁπότεν ἐγένετο καὶ ἡ ἐκλογή τοῦ τόπου, τῆς Ρώμης, ὅπου θὰ συνήρχετο τὸ συνέδριον τοῦ 1958. Ἀκριβῶς ὅπως τὸ 1958 ἀπεφασίσθη—κατόπιν μακρᾶς συζητήσεως—τὸ κεντρικὸν θέμα διὰ τὸ συνέδριον τοῦ 1960, ἡ «Ὑγεία τοῦ Παιδιοῦ καὶ τὸ Σχολεῖον» καί, ἀντὶ ἐνὸς γενικοῦ συνεδρίου εἰς μίαν πόλιν, νὰ λάβουν χώραν περιφερειακὰ συνέδρια—τοῦτο ἀποτελεῖ κατὰ νέον εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς «Συνομοσπονδίας»—εἰς τρία ἢ τέσσαρα σημεῖα τοῦ κόσμου, τὰ ὁποῖα θὰ καθορισθοῦν ἐντὸς τῶν προσεχῶν μηνῶν. Ὅσον ἀφορᾷ τὸ κύριον θέμα τοῦ συνεδρίου τοῦ 1959, «Περὶ τῆς ἀμοιβαίας κατανόησεως τῶν ἐκπολιτιστικῶν ἀξιών Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως», καὶ τὸν τόπον τοῦ συνεδρίου, τὴν Οὐασινγκτῶνα, τὸ συνέδριον τοῦ 1958 ὄχι μόνον ἐγνωρίζε τοῦτο ἀπὸ τοῦ 1957 ἤδη, ἀλλὰ καὶ διέθεσεν ἀρκετὸν χρόνον δι' ἀνταλλαγὴν γνωμῶν ὡς πρὸς τὴν διαδικασίαν μάλ-λον πρὸς τὴν οὐσίαν τοῦ θέματος καὶ τὸν τρόπον μὲ τὸν ὁποῖον ἐκίστη ἐθνικὴ ἀντιπροσωπεῖα νὰ ἐξετίσθῃ τὸ θέμα καὶ νὰ ἀποστείλῃ ἐγκαιρῶς τὴν ἐκθεσὶν της σχετικῶς.

Ὀλίγους μῆνας λοιπὸν πρὸ τοῦ ἐτήσιου συνεδρίου, τὸ ὁποῖον συνήθως συνέρχεται τὸν μῆνα Αὐγούστου, ἐκίστη ἐθνικὴ ἀντιπροσωπεῖα παρακαλεῖται ν' ἀποστείλῃ τὴν ἐκθεσὶν της ἐπὶ τῆς οὐσίας βεβαίως τοῦ ὑπὸ συζητήσιν θέματος καὶ βάσει ἐρωτηματολογίου ἀπευθυνομένου ὑπὸ τῆς Γενικῆς Γραμματείας τῆς «Συνομοσπονδίας». Ἔτσι ἐγένετο καὶ μὲ τὸ κύριον θέμα τοῦ συνεδρίου τοῦ 1958. Ἐκ τῶν πεντήκοντα χωρῶν, μελῶν τῆς W.C.O.T.P., ἀπήντησαν διὰ τῶν ἐκθέσεων των αἱ εἴκοσι ἑννέα καὶ μάλιστα εἰς τὴν περίπτωσιν μερικῶν χωρῶν ἀπήντησαν κεχωρισμένως αἱ ἐθνικαὶ ἀντιπροσωπεῖαι ἐκάστης βαθμίδος τῆς Ἐκπαιδεύσεως (οἱ δημοδιδάσκαλοι, οἱ καθηγηταὶ τῆς Μέσης, κλπ.) οὕτως ὥστε ὁ συνολικὸς ἀριθμὸς τῶν ἐκθέσεων ἀνῆλθεν εἰς τριάκοντα πέντε. Κατόπιν ἀνετίθη εἰς μέλος τῆς Διοικήσεως Ἐπιτροπῆς τῆς «Συνομοσπονδίας», εἰς τὸν κ. Θ. Ρίχνερ, Ἑλβετὸν, νὰ εἰσηγηθῇ τὸ θέμα εἰς τὸ συνέδριον καὶ νὰ ἐκθέσῃ περιληπτικῶς τὰς διατυπωθείσας ἀπόψεις τῶν διαφόρων ἀντιπροσωπειῶν. Ἡ εἰσηγήσις αὕτη ὅμοι μετὰ τῶν ἐκθέσεων διανέμεται εἰς ὅλα τὰ μέλη καὶ τοὺς παρατηρητὰς τοῦ συνεδρίου ἅμα τῇ ἐνάρξει αὐτοῦ τάσον εἰς τὴν Ἀγγλικὴν ὁσον καὶ εἰς τὴν Γαλλικὴν μετάφρασιν καὶ ἀποτελεῖ μέρος τοῦ ὁγκώδους

φακέλλου του προοριζομένου δι' ἑκαστον συμμετέχοντα του συνεδρίου. Ἡ εισηγήσις αὕτη ἄλλωστε θὰ χρησιμεύσῃ καὶ ὡς βάσις καὶ ὁδηγὸς διὰ τὰς συζητήσεις εἰς τὰς ἐπὶ μέρους ἐπιτροπὰς καθὼς καὶ ἐνώπιον τῆς ὁλομελείας.

Εἰς τὸ συνέδριον τῶρα τοῦ 1958 κατὰ τὴν πανηγυρικὴν ἐναρξιν αὐτοῦ καὶ μετὰ τοὺς χαιρετιστηρίους λόγους τῶν ἐπισήμων, ὁ πρόεδρος τῆς W.C.O.T.P., Sir Ronald Gould, ἐξεφώνησε βαρυσήμαντον λόγον ἐπὶ τοῦ κυρίου καὶ κεντρικοῦ θέματος τοῦ συνεδρίου. Ὁ λόγος αὐτὸς μεταφρασθεὶς ἦδη πρόκειται νὰ δημοσιευθῇ εἰς τὸν Ἑλληνικὸν Παιδαγωγικὸν Περιοδικὸν Τύπον. Παραθέτω ὁμῶς ἐν ταῦθα ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ λόγου τούτου ἀναφερομένου εἰς τὴν «παροχὴν ἴσης εὐκαιρίας πρὸς μόρφωσιν δι' ὅλους» :

«Σὲ ὅλες τὶς ἀνθρώπινες κοινωνίες ὑπάρχουν μερικές βασικὲς ἰδέες πού ἔχουν μεγάλο δυναμισμό. Διάβασα κάποτε ὅτι ὑπάρχει κάτι πολὺ ἰσχυρότερο ἀπὸ τὴ στρατιωτικὴ δύναμι—κι' αὐτὸ τὸ κάτι εἶναι **μὴ ἰδέα τῆς ὁποίας ἡ ὥρα ἔχει πλησιάζει**. Ὑπάρχει λοιπὸν **μὴ ἰδέα τῆς ὁποίας ἡ ὥρα, ἂν δὲν ἔχει ἤδη πλησιάζει, καταφθάνει ὁμῶς μὲ γοργὸ ρυθμὸ**. Ἡ ἰδέα αὕτη ἔχει γοητεύσει τοὺς ἀνθρώπους στὶς διάφορες χώρες, ὅχι βέβαια ταυτόχρονα. Σήμερα ὁμῶς ἡ ἰδέα αὕτη κάνει τὸν γύρο τοῦ κόσμου καὶ μᾶς προμηθεύει ὅλους μας μὲ τὴν ὠθησιν, τὴ δραστηριότητα, τὸ ἐνδιαφέρον, τὸ δυναμισμό, πού ὑπάρχουν πῶς ἀπὸ κάθε εκπαιδευτικῇ μεταρρυθμίσει. Καὶ ποιά λοιπὸν εἶναι αὕτη ἡ ἰδέα; **Εἶναι *ὅτι σὺν περιοχὴ τῆς Παιδείας τὸ φῶς, τὸ χρῶμα, ὁ πλοῦτος, ἡ κοινωνικὴ θέσις καὶ ὁ τόπος γεννήσεως δὲν ἔχουν καμμιὰ σχέσι μὲ τὴν μόρφωσι, κι' ἂν τυχὸν γίνεται τέτοια συσχέτισις, αὐτὸ φανερώνει μᾶλλον κατωτερότητα ἀντιλήψεως καὶ διαθέσεως***. Γιατὶ εἶναι σφαλμα νὰ παρῶμε εὐκαιρία πρὸς μόρφωσι μονάχα σὲ μερικὰ παιδιὰ κι' αὐτὴν τὴν εὐκαιρία νὰ τὴν στεροῦνται ἄλλα. Μὲ ἄλλα λόγια, ἡ μεγάλη αὕτη ἰδέα τῆς ὁποίας ἡ ὥρα πλησιάζει εἶναι, ***ὅτι ὅλα τὰ παιδιὰ τοῦ κόσμου πρέπει νὰ ἔχουν τὴν εὐκαιρία γιὰ νὰ μορφωθοῦν σύμφωνα μὲ τὶς ἰκανότητές τους***.

Ἡ εισηγήσις τοῦ κ. Ρίχνερ καθὼς καὶ ἡ περίληψις τῶν ἐκθέσεων τῶν μελῶν ἐπὶ τοῦ κεντρικοῦ θέματος τοῦ ἐφετεινοῦ συνεδρίου «Ἡ Ἑνίσχυσις τῆς Παιδείας ἐκ μέρους τοῦ Κοινοῦ», ἀπετέλεσε τὸ πρῶτον σημεῖον τῆς ἡμερησίας διατάξεως τῆς πρώτης γενικῆς συνεδριάσεως τῆς συνελεύσεως τῆς Ρώμης. Πρὸς τὸ τέλος τῆς ἰδίας συνεδριάσεως ἀνεκοινώθη ὅτι ὅλα τὰ μέλη τοῦ σώματος θὰ διαιρεθοῦν εἰς τέσσαρας ἐπιτροπὰς διὰ νὰ συζητήσουν τὸ κεντρικὸν αὐτὸ θέμα ἀπὸ ὅλας τὰς ἀπόψεις του, ν' ἀνταλλάξουν γνώμας μὲ εκπαιδευτικούς ἀπὸ ἄλλας χώρας καὶ νὰ διατυπώσουν ἐν συνεχείᾳ ὑπὸ μορφήν πορισμάτων τὰ συμπεράσματα εἰς τὰ ὁποῖα ἤθελον καταλήξει.

Αἱ τέσσαρες αὗται ἐπιτροπαὶ ἦσαν αἱ ἑξῆς :

Πρώτη ἐπιτροπὴ μὲ τὸ ἐπὶ μέρους θέμα : «Ἡ οἰκονομικὴ ἀποψις τῆς ἐνίσχυσεως τῆς Παιδείας ἐκ μέρους τοῦ Κοινοῦ». (Πρόεδρος τῆς ἐπιτροπῆς, ἀντιπρόσωπος τοῦ Καναδᾶ, εἰσηγητὴς ἀντιπρόσωπος τῆς Γερμανίας).

Δευτέρα ἐπιτροπὴ μὲ τὸ ἐπὶ μέρους θέμα :

«Διάφοροι τρόποι διεγέρσεως τοῦ διαφέροντος τοῦ Κοινοῦ διὰ τὴν ἐνίσχυσιν τῆς Παιδείας». (Πρόεδρος τῆς Ἐπιτροπῆς, ἀντιπρόσωπος τῶν Φιλιππίνων Νήσων καὶ εἰσηγητὴς ἀντιπρόσωπος τῆς Γαλλίας).

Τρίτη Ἐπιτροπὴ μὲ τὸ ἐπὶ μέρους θέμα : «Ἡ ἐνίσχυσις τῆς Παιδείας ἐκ μέρους τοῦ Κράτους» (Πρόεδρος, ἀντιπρόσωπος τῆς Τουρκίας—καὶ μάλιστα γυναῖκα. Εἰσηγητὴς ἀντιπρόσωπος τῆς Νιγηρίας).

Τετάρτη Ἐπιτροπὴ μὲ τὸ ἐπὶ μέρους θέμα : «Πρόοδοι ἐπιτευχθεῖσαι κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην». (Πρόεδρος, ἀντιπρόσωπος τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν—εἰσηγητὴς ἀντιπρόσωπος τῆς Ἰσλανδίας).

Εἰς τὰς εισηγήσεις καὶ τῶν τεσσάρων ἐπιτροπῶν πρὸς τὴν ὁλομέλειαν τοῦ συνεδρίου συναντᾷ τις πολὺ ἐνδιαφερούσας γνώμας ἐκφρασθείσας κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν συζητήσεων. Ἄς μοῦ ἐπιτραπῇ εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ν' ἀναφέρω, χάριν παραδείγματος, μερικὰς γνώμας ἐκ τῆς πρώτης καὶ δευτέρας ἐπιτροπῆς, ὅπου αἱ συζητήσεις περιστράφησαν καὶ περὶ γενικωτέρων μέσων διὰ τὴν διεγερσιν τοῦ ἐνδιαφέροντος τοῦ κοινοῦ ὑπὲρ τῆς παιδείας :

1. -Παρατηρήθη ὅτι εἰς μερικὰς χώρας ἡ Δημοτικὴ ἐκπαίδευσις, ἡ Μέση, ἡ Ἐπαγγελματικὴ καὶ Ἀνωτάτη ἐξελίσσονται ἀνεξαρτήτως ἡ μία τῆς ἄλλης. Φραγμοὶ ἔχουν ὑψωθῇ μεταξὺ τῶν διαφόρων βαθμίδων τῆς ἐκπαίδευσως, οἱ ὅποιοι ἐμποδίζουν τὴν ὁμαλὴν λύσιν τῶν εκπαιδευτικῶν προβλημάτων τῶν χωρῶν αὐτῶν... θὰ ἦτο προτιμότερον ὁμῶς ἡ **Παδεία ἐνὸς λαοῦ νὰ θεωρῆται ὡς κάτι ἐνιαῖον** καὶ ὅτι οἱ ἐπὶ μέρους ἐνώσεις τοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ θὰ ὤφειλον νὰ ἐπιδιώκουν αὐτὴν τὴν ἐνότητα τῆς Παιδείας. Καὶ ὅπως ἐτόνισεν ὁ πρόεδρος τῆς «Ὀμοσπονδίας τῶν Ἰταλῶν καθηγητῶν τῆς Μέσης ἐκπαίδευσως» «τὰ ἐπὶ μέρους συμφέροντα κατοχυροῦνται καλλίτερον διὰ τῆς λήψεως μέτρων ὑπὲρ γενικωτέρων συμφερόντων».

2. «Ἄν καὶ πρέπει νὰ πεισθῇ ἡ κοινὴ γνώμη ἐνὸς ἔθνους ὅτι **ἡ μόρφωσις ἀποτελεῖ ἀναφαίρετον δικαίωμα κάθε παιδιοῦ μόλις ὡς γεννηθῇ**, ἐν τούτοις τοῦτο δὲν εἶναι ἀρκετόν. Πρέπει ἀκόμη νὰ ἐννοήσωμεν καλῶς, ὅτι ἡ **Παδεία δὲν σταματᾷ ποτέ**. Συνοδεύει τὸν ἀνθρώπον ἀπὸ τὴν ἀρχὴν μέχρι τέλους τῆς ζωῆς του».

3. «Ὅταν ἡ κοινὴ γνώμη εἰς μίαν χώραν πεισθῇ ὅτι κάτι πρέπει νὰ γίνῃ ὑπὲρ τῆς παιδείας, ἡ **Πολιτεία εἶναι ὑποχρεωμένη νὰ ἱκανοποιήσῃ τὴν ἐπιθυμίαν αὐτὴν τοῦ λαοῦ**, διότι αἱ κυβερνήσεις εἰς τὰς δημοκρατικὰς χώρας εἶναι πολὺ εὐαίσθητοι εἰς τὰ αἰτήματα τῶν πολιτῶν».

4. «Τὸ καλῶς κατηρητισμένον διδακτικὸν προσωπικὸν καὶ ἡ ἀποδοτικὴ ἐργασία εἰς τὰ σχολεῖα ἀποτελοῦν τὴν **καλλίτεραν διαφῆμισιν διὰ τὸν ἐκπαιδευτικὸν κόσμον**».

5. «Δὲν πρέπει νὰ λησμονοῦμεν ὅτι οἱ **γονεῖς ἀξιολογοῦν τὸ διδακτικὸν προσωπικὸν καὶ τὸ σχολεῖον διὰ μέσου τῶν παιδιῶν των**. Ὅταν τὰ παιδιὰ ὁμιλοῦν μετ' ἐνθουσιασμοῦ καὶ ἀφοσιώσεως διὰ τὸ σχολεῖον των καὶ τοὺς διδάσκοντας, τότε οἱ γονεῖς σχηματίζουν καλὴν γνώμην καὶ μάλιστα τὴν μεταδίδουν καὶ εἰς τοὺς ἄλλους. Ἔτσι ἡ κοινὴ γνώ-

μη ἐπηρεάζεται εὐνοϊκῶς ὑπὲρ τῆς παιδείας καὶ τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ κλάδου».

6. «Πρέπει νὰ καταλάβῃ ὁ κόσμος καὶ αἱ διάφοροι κυβερνήσεις ὅτι *γλισχραὶ δαπάναι διὰ τὴν παιδείαν σημαίνουν ἀπώλειαν χρήματος, τουναντίον ἐπαρκεῖς δαπάναι ἀποτελοῦν τὴν ἀσφαλεστέραν τοποθέτησιν κεφαλαίων διὰ τὸ μέλλον*, ἂν καὶ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀποδειχθῇ αὐτὸ μὲ τρόπον συγκεκριμένον εἰς τὸν τομέα τῆς παιδείας. Διὰ τοῦτο, ἄς τονισθῇ, ὅτι αἱ δαπάναι διὰ τὴν παιδείαν ὀφείλουν νὰ γίνωνται ἀνεξαρτήτως οἰκονομικῶν κρίσεων ἢ διακυμάνσεων τῆς ἀξίας τοῦ ἐθνικοῦ νομίσματος μιᾶς χώρας».

Θὰ ἐπεδύμουν νὰ παραθέσω πολλὰ ἐνδιαφέροντα σημεῖα ὡς ἀπὸ τὰς ἐκθέσεις τῶν διαφόρων ἀντιπροσωπειῶν ἐπὶ τοῦ κεντρικοῦ θέματος τοῦ συνεδρίου, ἀλλὰ τοῦτο θὰ συνετέλει ὥστε ἡ παρούσα ἔκθεσις νὰ γίνῃ ἀκόμη περισσότερον μακροσκελὴς. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον προχωρῶ ἁμέσως εἰς τὰ *τελικά συμπεράσματα* τοῦ συνεδρίου τοῦ 1958. Ἦσαν τὰ ἑξῆς :

Πόρισμα πρῶτον. Τὸ συνέδριον τοῦτο ἐκφράζει ἐκ νέου τὴν πίστην του, ὅτι ἡ μόρφωσις ἀποτελεῖ τὸ θεμελιώδες δικαίωμα κάθε παιδιοῦ, καὶ διακηρύττει :

α) Ὅτι τὸ δημόσιον (εἴτε περὶ ὁμοσπονδιακοῦ κράτους πρόκειται, εἴτε περὶ πολιτείας, ἢ τοπικῶν ἀρχῶν) ὑποχρεοῦται νὰ παρέχῃ δωρεὰν εἰς κάθε παιδί τὴν κατάλληλον μόρφωσιν, ἢ ὅποια ν' ἀνταποκρίνεται εἰς τὰς ἀνάγκας καὶ τὰς ἱκανότητάς του.

β) Ὅτι εἰς κάθε ἄτομον, ἀνεὺ διακρίσεως καὶ ἀνεξαρτήτως τῆς οἰκονομικῆς θέσεώς του, θὰ πρέπει νὰ παράχεται ἡ δυνατότης νὰ παρακολουθῇ δωρεὰν οἰονδήποτε κλάδον τῆς ἐπιστήμης.

γ) Ὅτι, ὅπου παρίσταται ἀνάγκη, οἱ γονεῖς θὰ ὀφείλουν νὰ τυχάνουν οἰκονομικῆς ὑποστηρίξεως, ἵνα οὕτω δυνηθῶν τὰ παιδιά των νὰ ἐπωφεληθοῦν τῶν ἀγαθῶν τῆς Παιδείας.

Πόρισμα δεύτερον. Τὸ συνέδριον τοῦτο εἶναι τῆς γνώμης, ὅτι ἡ παρεχομένη σήμερον οἰκονομικὴ ἐνίσχυσις διὰ τὴν Παιδείαν, ὡς ἀναγράφεται εἰς τοὺς κρατικοὺς προϋπολογισμοὺς, ὀφείλει ν' αὐξηθῇ καὶ ν' ἀνταποκριθῇ εἰς τὰς παρούσας ἀνάγκας τῆς Παιδείας. Ἡ αὐξήσις ὅμως αὕτη δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ ὀδηγήσῃ εἰς τὴν ἀνατροπὴν τῆς ἰσχυροῦσης σήμερον κατανόμης τῶν ἐξουσιῶν.* Ὅπως δὲ ποτε, ἡ κατανομή αὕτη δυνάμεων θὰ πρέπει μᾶλλον νὰ ἐνθαρρύνῃ τὴν συνεργασίαν μεταξὺ τῆς μιᾶς ἢ τῆς ἄλλης ἐξουσίας καὶ ἐπίσης, νὰ συμφωνῇ μὲ τὰς παραδόσεις ἐκάστου λαοῦ.

Τὸ συνέδριον εἶναι τῆς γνώμης ὅτι οἱ ἐκπαιδευτικοὶ θὰ πρέπει νὰ κινῶνται ἐλευθέρως εἰς ζητήματα σχέσιν ἔχοντα μὲ τὰς ἐφαρμοζομένας μεθόδους, τὴν ἐκλογὴν καὶ τὴν χρησιμοποίησιν διδακτικῶν βιβλίων καὶ ὅτι ἡ εὐθύνη καὶ ἡ συμμετοχὴ τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ κλάδου διὰ τὴν κατάστροφον προγραμματίων εἰς τὸν προσδιορισμὸν τῶν ἰδανικῶν τῆς Παιδείας θὰ ὀφείλει νὰ βαίνουν ὅλοεν αὐξανόμενα.

Πόρισμα τρίτον. α) Τὸ συνέδριον τῆς «Παγκο-

σμίου Συννομοσπονδίας Ὑποτάξεως Διδακτικοῦ Προσωπικοῦ» ἀποδέχεται μετ' εὐχαριστήσεως τὴν ἐνίσχυσιν τὴν γενομένην ὑπὲρ τῆς Παιδείας εἰς διαφόρους περιοχὰς τοῦ κόσμου καὶ ὑποδεικνύει ὅπως αἱ ἐκδηλώσεις αὗται τυχόν μεγαλυτέρας δημοσιότητος, οὕτως ὥστε τὰ παραδείγματα αὐτὰ εὗρουν καὶ ἄλλους μιμητάς.

β) Τὸ συνέδριον προτρέπει τὰ μέλη αὐτοῦ ὅπως χρησιμοποίησιν κάθε ἀποτελεσματικὸν μέσον δυνάμενον νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν ὀρθὴν κατανόησιν τοῦ σημαντικοῦ ρόλου τῆς Παιδείας διὰ τὸ καλὸν τῆς νέας γενεᾶς καὶ εἰς τὴν παροδοχὴν τῆς ἰδέας ὅτι αἱ δαπάναι διὰ τὴν Παιδείαν ἀποτελοῦν ἀσφαλὴ τοποθέτησιν τοῦ χρήματος.

Πόρισμα τέταρτον. Τὸ συνέδριον ἀποφασίζει ὅπως, χάριν τῆς προόδου τῆς Παιδείας καὶ τῆς ἐνίσχυσεως αὐτῆς ἐκ μέρους τῆς Πολιτείας καὶ τῆς Κοινωνίας, αἱ ἀνεγνωρισμένοι ὁργανώσεις τῶν ἐκπαιδευτικῶν ἀντιπροσωπεύονται δεόντως εἰς ὅλα τὰ γνωμοδοτικὰ ἐκπαιδευτικὰ συμβούλια ἐκάστης χώρας.

Πόρισμα πέμπτον. Τὸ συνέδριον τοῦτο εἰσηγείται εἰς τὰς κυβερνήσεις ὅλων τῶν χωρῶν, ὅπως λάβουν ἄμεσα μέτρα καὶ ἐξασφαλισθῇ μὲ δσον τὸ δυνατόν ἄριστότερα κατάρτισις τοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ εἰς ὅλας τὰς βαθμίδας τῆς Ἑκπαιδεύσεως.

Πόρισμα ἕκτον. Τὸ συνέδριον τοῦτο παρακαλεῖ τὴν Διοικοῦσαν Ἐπιτροπὴν τῆς W. C. O. (T. P.) :

α) Ὅπως συλλέξῃ πληροφορίας ἀπὸ τὰς διαφόρους χώρας σχετικὰς μὲ τὰς δαπάνας διὰ τὴν Παιδείαν, τόσον ὡς πρὸς τὸ σύνολόν των, ὅσον καὶ ὡς πρὸς τὴν ἐπὶ μέρους διάθεσιν αὐτῶν, καθὼς ἐπίσης, καὶ τὸ ποσοστὸν τῶν δαπανῶν τούτων τὸ προερχόμενον ἐκ κρατικῶν ἢ ἰδιωτικῶν πηγῶν. Ἐπίσης παρακαλεῖ ὅπως καταρτισθοῦν συγκριτικὰ κριτήρια διὰ τὴν περαιτέρω ἐρευναν τοῦ ζητήματος τούτου.

β) Ὅπως ἐξασφαλίσῃ διὰ τῆς ὑποστηρίξεως διεθνῶν ὁργανισμῶν τὴν παροχὴν ἐποπτικῶν μέσων (εἰκόνων - φυλλαδίων εἰκονογραφημένων - πανό - ταινιῶν - μικροταινιῶν κλπ.) εἰς τὰς ὑπὸ ἀνάπτυξιν χώρας, διὰ τῶν ὁποίων νὰ πληροφοροῦνται αὗται περὶ τῶν νέων διδακτικῶν μεθόδων καὶ συγχρονισμένων σχολικῶν προγραμμάτων.

γ) Ὅπως καταστήθῃ δυνατὴ ἡ μετάβασις εἰς ἄλλα κράτη ἡγετικῶν στοιχείων μεταξὺ τῶν ἐκπαιδευτικῶν τῶν ὑπὸ ἀνάπτυξιν χωρῶν, ἵνα παρακολουθήσουν καὶ εἰς τὴν πραγματικότητα τὰς συντελουμένας προσόδους εἰς τὸν τομέα τῆς Παιδείας.

δ) Ὅπως μετακληθῶν ἐκ τῶν ἀνεπτυγμένων χωρῶν ἄριστοι ἐκπαιδευτικοὶ καὶ χρησιμοποιοῦνται μὲ τὴν ἔγκρισιν τῶν ὑπὸ ἀνάπτυξιν χωρῶν, ὡς ἐμπειρογνώμονες εἰς τοὺς διαφόρους κλάδους τῆς Ἑκπαιδεύσεως.

Πόρισμα ἑβδομον. Τὸ συνέδριον εἶναι τῆς γνώμης ὅτι κλάδοι, ὅπως τὰ Τεχνικά, ἡ Σωματικὴ Ἀγωγή καὶ ἡ Οἰκιακὴ Οἰκονομία, θὰ πρέπει νὰ περιλαμβάνωνται εἰς τὰ προγράμματα τῆς Δημοτικῆς καὶ Μέσης Ἑκπαιδεύσεως καὶ ὅπως αἱ σχετικαὶ δαπάναι εἶναι ἐκ τῶν προτέρων δεόντως ἐξησφαλισμένοι.

Εἰς τὴν παρούσαν ἔκθεσιν προσπάθεια κατεβλήθη νὰ προβληθῇ ὅσον τὸ δυνατόν ἐντονώτερον, ἀλλὰ περιληπτικῶς, τὸ κύριον θέμα (ἡ Ἑνίσχυσις τῆς Παιδείας ἐκ μέρους τοῦ Κοινού), ἐκ μέρους τῆς Παι-

(*) Τὸ σημεῖον αὐτὸ ἀναφέρεται κυρίως εἰς πολιτεύματα ὅπως τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς μὲ καλῶς καθωρισμένας ἐξουσίας μεταξὺ τοῦ ὁμοσπονδιακοῦ κράτους καὶ τῶν διαφόρων Πολιτειῶν.

Η ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ ΤΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

"Αρθρον του Ben Moris, Δ/ντοῦ τῆς National Fontotion for Education
Researin in England and Wales δημοσιευθὲν εἰς τὸ περιοδικὸν Revue
analytique de l' éducation | UNESCO No 5 1956)

Μετάφρασις τοῦ συν. Γ. ΚΩΣΤΑΔΗΜΑ, μετ'θέντος ἐν Γενεύῃ

Τὸν τελευταῖον καιρὸν—τὸ πρόβλημα ὑπῆρχε πάντοτε—καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα γίνεται λόγος περὶ μεταβολῶν εἰς τὴν ὁργάνωσιν τῆς ἐκπαίδευσως, ὥστε νὰ συμφωνῇ μὲ τὸ νέον πνεῦμα τῆς ἀγωγῆς καὶ νὰ ἀνταποκρίνεται εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς ἐποχῆς μας. Ἐνας τομεὺς πολὺ σημαντικός, εἰς τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ γίνῃ μία μεταβολή, διὰ νὰ λάβῃ οὐσιαστικὸν περιεχόμενον καὶ ἡ προσφορά του νὰ εἶναι οὐσιαστικὴ καὶ μέσα εἰς τὰ πλαίσια τῆς ἀγωγῆς καὶ τῆς ἐκπαίδευσως, εἶναι ὁ τομεὺς τῆς ἐπιθεωρήσεως τῶν σχολείων. Δὲν ἐνδιαφέρει τόσο τὸν διορισμὸν τῶν Ἐπιθεωρητῶν, μολονότι πιστεύομεν ὅτι πρέπει νὰ προηγηθῇ τοῦ διορισμοῦ μία προπαρασκευή, ἕνα εἶδος ἐδικοῦσεως ἐπὶ ἕνα ὁρισμένον χρονικὸν διάστημα. Πρωτίστως ὅμως ἐνδιαφέρει τὸ πνεῦμα ἀπὸ τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ διακατέχωνται τὰ πρόσωπα τὰ ὁποῖα θὰ ἀναλάβουν τὸν ρόλον τοῦ ἐπιθεωρητοῦ. Φυσικὰ τὸ πρόβλημα δὲν εἶναι μόνον πρόβλημα προσωπικῆς πρωτοβουλίας τῶν ἐπιθεωρητῶν εἶναι πρόβλημα, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ ἀπασχολῇ σοβαρῶς καὶ μὲ τὸ ἴδιον πνεῦμα τὸ Κράτος, τοὺς διδασκάλους καὶ τοὺς γονεῖς. Εἰς τὴν ἐποχὴν μας περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλην ἔχει γίνῃ κατανοητὸν εἰς ὅλον τὸν πολιτισμένον κόσμον, ὅτι κανένα πρόβλημα δὲν μπορεῖ νὰ εὐρη τὴν πραγματικὴν του λύσιν χωρὶς τὴν συνεργα-

σίαν ὅλων τῶν ἐνδιαφερομένων καὶ χωρὶς ἀμοιβαίαν κατανόησιν, πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον ἰσχύει ἰδιαίτερος προκειμένου περὶ τῆς ἐκπαίδευσως καὶ τῆς ἀγωγῆς. Ἡμεῖς δὲ ἰδιαίτερος λόγῳ τοῦ ἀτομικοῦ χαρακτῆρος μας ἔχομεν περισσότερον ἀνάγκην νὰ καλλιεργήσωμεν αὐτὸ τὸ πνεῦμα τῆς ἐλλεικρινοῦς συνεργασίας καὶ τῆς ἀμοιβαίας κατανόησεως καὶ ὡς ἐκπαιδευτικοί, ἀσχέτως ἱεραρχικῆς τοποθετήσεως, νὰ δώσωμεν τὸ παράδειγμα ἁρμονικῆς κοινῆς προσπάθειας διὰ τὸ καλὸν τῆς πατρίδος καὶ κατὰ πρῶτον λόγον τῆς Ἑλληνικῆς νεολαίας, τῆς ὁποίας τὴν ἀγωγὴν καὶ ἐκπαίδευσιν ἔχομεν ἀναλάβει. Νομίζομεν, ὅτι, μεταφέροντες εἰς τὴν ἑλληνικὴν μερικὰς σκέψεις ἐνὸς ξένου ἀσχοληθέντος μὲ τὸ πρόβλημα τῆς ἐπιθεωρήσεως τῶν σχολείων καὶ τὸν ρόλον τοῦ ἐπιθεωρητοῦ, ὅπως τὸν βλέπουν καὶ τὸν θέλουν σήμερα, συμβάλλομεν εἰς τὴν καλλιέργειαν καὶ ἀνάπτυξιν αὐτοῦ τοῦ πνεύματος τῆς γονίμου συνεργασίας μεταξὺ ἐπιθεωρητῶν καὶ διδασκάλων, μόνης πραγματικῆς λύσεως τοῦ προβλήματος τῆς ἐπιθεωρήσεως τῶν σχολείων.

Γ. Κ.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Μεταξὺ τῶν μεταβολῶν, ποὺ ὑφίσταται ἡ ἐκπαίδευσις εἰς ὅλον τὸν κόσμον, εἶναι μία, εἰς τὴν ὁποίαν δὲν ἔχει δοθῇ ἔως τώρα ἡ προσοχή, ποὺ ἀξίζει :

λιτείας δηλαδὴ καὶ τῆς Κοινωνίας ἐν γένει) τοῦ συνεδρίου τῆς W.C.O.T.P. εἰς Ρώμην τὸν παρελθόντα Αὐγουστον.

Ἐκτὸς ὅμως τοῦ κεντρικοῦ αὐτοῦ θέματος, τὸ συνέδριον ἀπασχόλησεν πολλὰ ἄλλα σοβαρὰ ἐκπαιδευτικὰ ζητήματα καθὼς καὶ καθαρῶς ὁργανωτικὸ - διοικητικὰ προβλήματα, τὰ ὁποῖα φύσει ἀνακύπτουν εἰς μίαν τόσο πολὺπλοκον ὁργάνωσιν, ὅπως εἶναι ἡ W.C.O.T.P.

Ἀναφέρω λοιπὸν ἀπλῶς μερικὰ ἀπὸ τὰ κυριώτερα ἐκ τῶν λοιπῶν ἐκπαιδευτικῶν ζητημάτων, τὰ ὁποῖα συνεζητήθησαν ἢ ἐθίγησαν κατὰ τὸν ἕνα ἢ ἄλλον τρόπον εἰς τὸ συνέδριον, ἐπιφυλασσόμενος ν' ἀναπτύξω ἴσως αὐτὰ καὶ ἐν λεπτομερείᾳ δι' εἰδικῶν ἀρθρων μου εἰς ἄλλην περίπτωσιν ἢ ὁποῖα θὰ μοῦ ἤθελε δοθῇ.

Τοιαῦτα σοβαρὰ ἐκπαιδευτικὰ ζητήματα ἦσαν τὰ ἑξῆς :

1. Αἷτια καὶ τρόποι ἀντιμετωπίσεως τῆς παρατηρουμένης ἀνὰ τὸν κόσμον μὴ προσελεύσεως ἀρκετοῦ ἀριθμοῦ προσώπων εἰς τὸν ἐκπαιδευτικὸν κλάδον.

2. Ποῖα τὰ ληπτέα μέτρα πρὸς βελτίωσιν τῆς παιδείας εἰς τὴν Ἀσίαν, τὴν Ἀφρικὴν καὶ τὴν Νότιον Ἀμερικὴν.

3. Ἀνταλλαγὴ ἐκπαιδευτικῶν καὶ σπουδαστῶν

μεταξὺ τῶν διαφόρων χωρῶν πρὸς ἀλληλοκατανόησιν μεταξὺ τῶν λαῶν καὶ διὰ πρόοδον τῆς παιδείας.

4. Σχέσεις μεταξὺ Μέσης καὶ Ἀνωτάτης ἐκπαίδευσως.

5. Σχέσεις μεταξὺ διατροφῆς καὶ μορφώσεως.

6. Σχέσεις μεταξὺ Οὐνέσκο καὶ «Συννομοσπονδίας» (W.C.O.T.P.).

7- Σχέσεις μεταξὺ W.C.O.T.P. καὶ «ἀριστέρων» ἐκπαιδευτικῶν, ἰδίᾳ ἐκ τῶν κομμουνιστικῶν χωρῶν.

8. Περὶ τεχνικῆς καὶ ἐπαγγελματικῆς ἐκπαίδευσως.

9. Περὶ τῆς ἐκπαίδευσως εἰς τὰς ἀγροτικὰς περιοχάς.

10. Περὶ «Παιδαγωγικῆς Δημοσιογραφίας» (τοῦ παιδαγωγικοῦ δηλαδὴ περιοδικοῦ τύπου) κλπ.

Ἐπιθυμῶ, τέλος, νὰ τονίσω ὅτι διὰ πολλοὺς καὶ διαφόρους λόγους, ὅπωςδῆποτε διὰ τὸ καλὸν τῆς Ἑλληνικῆς Παιδείας, ἐπιβάλλεται ἡ προσχώρησις τῶν ὁμοσπονδιῶν τῶν ἐκπαιδευτικῶν λειτουργῶν τῆς χώρας, καθὼς καὶ τῶν ἄλλων παιδαγωγικῶν ἐνώσεων καὶ ἐταιρειῶν, εἰς τὴν «Παγκόσμιον Συννομοσπονδίαν Ὁργανώσεων Διδακτικοῦ Προσωπικοῦ» (W.C.O.T.P.).

εἶναι ἡ ἐξέλιξις τοῦ ρόλου τοῦ ἀποδιδόμενου εἰς τὸν Ἐπιθεωρητὴν τῶν σχολείων ἢ εἰς τὸν Παιδαγωγικὸν Σύμβουλον, κατὰ τὸν ὅρον, πού χρησιμοποιοῦν. Ἄλλοτε αὐτὸς ὁ ρόλος ἦτο διοικητικὸς (ἐξουσία) καὶ συνίστατο οὐσιαστικῶς εἰς τὸ νὰ δίδῃ ἐντολὰς καὶ νὰ ἐξασφαλίζῃ τὴν ἐκτέλεσίν των. Σήμερα, εἶναι προπάντων ρόλος συμβουλευτικὸς : εἶναι ρόλος ἐνὸς ἐμπνηχτοῦ ἐνὸς συμβούλου, ἐνὸς ὁδηγοῦ. Οἱ νέοι χαρακτηρισμοὶ οἱ ἀποδιδόμενοι εἰς τὴν ὑπηρεσίαν αὐτὴν εἶναι ἄλλως τε ἀποκαλυπτικοί. Ὁ τίτλος τοῦ ἐπιθεωρητοῦ φέρει εἰς τὴν μνήμην ἓνα πρόσωπον, πού προκαλεῖ ἰσχυρὰν ἐντύπωσιν καὶ φόβον. Δίδει τὴν ἐντύπωσιν ἐνὸς ρόλου καὶ μιᾶς συμπεριφορᾶς ἀνακριτικῆς. Ἀναμφιβόλως βασιζόμεθα εἰς τὴν σκέψιν ὅτι δὲν ἀρκεῖ νὰ παραιτηθῶμεν αὐτοῦ τοῦ τίτλου γιὰ νὰ ἀλλάξῃ πολὺ ἡ ἰδέα, πού οἱ ἄλλοι σχηματίζουν γιὰ τὸ πρόσωπον.

Καὶ ὅμως, ἡ μελέτη τῶν βιβλίων τῶν ἀφιερωμένων εἰς τὴν ἐποπτείαν τῶν σχολείων ἀποκαλύπτει ἀμέσως ὅτι μία βαθεῖα μεταβολὴ πρόκειται νὰ παρουσιασθῇ. Ἡ βιβλιογραφία δὲν εἶναι ἄφθονη καὶ αἱ ἐργασίαι προσέρχονται κατὰ μέγα μέρος ἀπὸ τὴν Β. Ἀμερικὴν. Ἐν τούτοις, ἡ ἐπίδρασις μερικῶν νέων ἰδεῶν ἐπὶ τῆς ἐπιθεωρήσεως γεννηθεισῶν εἰς τὴν Β. Ἀμερικὴν, εἶναι αἰσθητὴ εἰς πολλὰ μέρη τῆς ὑδρογείου, καὶ ἐξέλιξις ἡ διαπιστωθεῖσα φαίνεται παγκοσμία.

Τέτοια εἶναι ἡ πρώτη ἀπὸ τὰς δύο κυρίαρχους ἐντυπώσεις, πού ἀφίνει ἡ μελέτη τῶν σχετικῶν μὲ αὐτὸ τὸ πρόβλημα στοιχείων. Ἡ δευτέρα σχηματίζεται μὲ τὴν περιπλοκὴν καὶ τὴν ἄκραν ποικιλίαν τῶν ζητημάτων, πού ὀφείλουν νὰ ἀντιμετωπίσουν τὰ πρόσωπα πού χαρακτηρίζονται μὲ τὸ ὄνομα τοῦ ἐπιθεωρητοῦ. Ἡ ἔκτασις τῶν εκπαιδευτικῶν ὑπηρεσιῶν εἰς τὰς περισσοτέρας τῶν χωρῶν τείνει φυσικὰ νὰ αὐξήσῃ κατὰ τρόπον σημαντικόν τὸν ἀριθμὸν καὶ τὴν ποικιλίαν τῶν ἀρμοδιοτήτων των. Ὅπως τὸ εἶπαν, ὁ ἐπιθεωρητὴς ἀσχολεῖται σήμερα μὲ ὅλα, ἀπὸ τὸ πλέον σημαντικὸν μέχρι τοῦ πλέον ἀσημάντου. Ἐκτὸς τούτου ἡ ἀκριβὴς φύσις τῶν ὑπηρεσιῶν του ποικίλλει κατὰ τὸν τρόπον, μὲ τὸν ὅποιον εἶναι ὀργανωμένη εἰς κάθε χώραν ἡ διευθύνσις τῆς ἐκπαιδεύσεως. Ἐπ' αὐτοῦ τοῦ σημείου μπορούμεν νὰ συγκρίνωμεν διαφόρους χώρας γιὰ νὰ τὰς ἀντιπαραβάλωμεν, τὴν Γαλλίαν, τὴν Νορβηγίαν κλπ. Ἡ ἀντίθεσις ἐπὶ παραδείγματι εἶναι πολὺ καθαρὴ μεταξὺ τῶν συγκεντρωτικῶν καὶ ἀποκεντρωτικῶν συστημάτων. Καὶ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ὀργάνωσιν τῆς ἐκπαιδεύσεως κατὰ μέγα μέρος ἡ προσωπικὴ θέσις τοῦ ἐπιθεωρητοῦ εἰς ἓνα τέτοιο ἢ τέτοιο σύστημα. Ὑπάρχουν ἐπιθεωρηταὶ τοῦ κράτους τοπικοὶ τῆς δημοτικῆς καὶ τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως, γενικοὶ καὶ εἰδικοί, χωρὶς νὰ ὁμιλήσωμεν γιὰ τὰς ἱεραρχικὰς διακρίσεις μεταξὺ αὐτῶν τῶν κατηγοριῶν καὶ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν κάθε μιᾶς ἀπ' αὐτάς.

Ἀς προσθέσωμεν ἀκόμη εἰς αὐτὸ τὴν διαφορὰν τῶν κλιματολογικῶν συνθηκῶν, γεωγραφικῶν (πυκνότης πληθυσμοῦ ἰδιαιτέρως), κοινωνικῶν, μέσα εἰς τὰς ὁποίας ὑποχρεοῦνται νὰ ἐργάζωνται οἱ ἐπιθεωρηταί. Καὶ τότε εἶναι προφανές, ὅτι εἶναι καθόλου εὐκόλον νὰ ὁμιλῶμεν μὲ πολλὴν ἀκρίβειαν γιὰ τὸν «Ἐπιθεωρητὴν» καὶ γιὰ τὸν ρό-

λον «αὐτοῦ».

Ἐνα γεγονὸς ἐν τούτοις ἀπορρέει ἀπ' αὐτὴν τὴν διαφορὰν τῶν τόπων καὶ τῶν περιστάσεων : εἶναι ἡ ἰδέα, πού ἔχομεν ἤδη ἀναφέρει, ὅτι ὁ ρόλος τοῦ ἐπιθεωρητοῦ δὲν εἶναι πλέον αὐτὸς πού ἦτο ἄλλοτε. Οἱ διάφοροι τρόποι, μὲ τοὺς ὁποίους περιγράφουν τὴν λειτουργίαν καὶ τὴν σχετικὴν σημασίαν, πού ἀποδίδουν κατὰ τὰς περιπτώσεις εἰς τὰς διαφόρους πλευρὰς τοῦ ρόλου του, δείχνουν σαφῶς ὅτι αὐτὴ ἡ ἐξέλιξις εἰς τὰς διαφόρους χώρας διαφέρει μόνον κατὰ τὸν βαθμὸν ἐξελλξεως καὶ ὅτι εἶναι περισσότερο προχωρημένη εἰς μερικὰς περιοχὰς παρὰ εἰς ἄλλας. Γενικῶς αὐτὴ ἡ ἐξέλιξις εἶχεν ἕως τώρα ὡς κύριον ἀποτέλεσμα νὰ ἐπιβάλλῃ εἰς τοὺς ἐπιθεωρητὰς δύο ρόλους, πού ἀπὸ ὀρισμένης ἀπόψεως φαίνονται κατ' ἀρχὰς ἀσυμβίβαστοι. Οἱ ἐπιθεωρηταὶμποροῦν νὰ συνεχίζουν νὰ εἶναι οἱ ἐκπρόσωποι τῶν δημοσίων ἐξουσιῶν, κρατοῦντες εἰς πολλὰς περιπτώσεις εἰς τὰ χέρια των τὴν ἐπαγγελματικὴν σταδιοδρομίαν τῶν διδασκάλων καὶ νὰ παίζουν συγχρόνως τὸν ρόλον τῶν ὁδηγῶν τῶν ἀνθρώπων τῆς σκέψεως καὶ τῶν φίλων τοῦ εκπαιδευτικοῦ κλάδου ;

Εἶναι βέβαιον ὅτι πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἐπιθεωρητὰς ἔχουν ἰσχυρὰν συναισθησιν αὐτοῦ τοῦ διλήμματος καὶ τὸ ἔδειξαν κατὰ μίαν πρόσφατον διεθνή συνάντησιν εἰς τὴν ὁποίαν παρίσταντο ἐπιθεωρηταὶ 18 χωρῶν (Λονδίνον 1955). Πρόκειται γιὰ ἓνα πρόβλημα ἀποφασιστικῆς σημασίας καὶ θὰ ἔχῃ ἐνδιαφέρον ἴσως, ὃν θέλωμεν νὰ τὸ μελετήσωμεν ἀπὸ πολὺ κοντά, νὰ ἐξετάσωμεν πολὺ λεπτομερέστερον τὴν φύσιν τῶν δύο αὐτῶν συγκρουομένων ρόλων καὶ ἀκόμη νὰ ἐξακριβώσωμεν τὴν στάσιν τῶν διδασκάλων ἔναντι τῶν ἐπιθεωρητῶν.

Ἐπίσημοι ἀρμοδιότητες.

Δοθέντος ὅτι αἱ συνθῆκαι εἶναι διάφοροι, εἶναι δύσκολον νὰ δώσωμεν μίαν περιγραφὴν διεθνῶς ἰσχύουσαν τῶν ἐπισήμων ἀρμοδιοτήτων τοῦ ἐπιθεωρητοῦ.

Ἡ αὐξανόμενη ποικιλία καὶ τὸ πολὺπλοκον αὐτῶν τῶν ἀρμοδιοτήτων ὠδήγησαν ἓνα μεγάλον ἀριθμὸν χωρῶν νὰ ἐκδώσῃ ἐπισήμους ὁδηγίας. Εἰς τὸ Μεξικὸν αἱ λειτουργίαι τοῦ ἐπιθεωρητοῦ συνίστανται εἰς τὸ «νὰ διευθύνῃ, νὰ διοικῇ, νὰ ἀναπτύσσῃ καὶ νὰ ἐλέγχῃ τὴν ἐκπαιδεύσιν, νὰ κτυπᾷ τὴν δουτίαν, νὰ ἐνθαρρύνῃ τὰς πρωτοβουλίας, νὰ βελτιώῃ τὴν ἐπαγγελματικὴν κατάστασιν τῶν διδασκάλων, νὰ τοὺς κάμῃ νὰ υἱοθετήσουν καλύτερας μεθόδους, νὰ κάμουν πρακτικὰ προγράμματα, ἀνταποκρινόμενα εἰς τὸ πνεῦμα προόδου». Αὐτὴ ἡ σειρά τῶν ἀρμοδιοτήτων ἔχει τὸ ἀντίστοιχόν της εἰς ἄλλα μέρη τοῦ κόσμου. Αὐταὶ αἱ περιγραφαὶ φαίνεται νὰ δείχνουν, ὅτι εἰς ὀρισμένας περιοχὰς οἱ ἐπιθεωρηταὶ προκειμένου περὶ τῆς διευθύνσεως τῆς ἐκπαιδεύσεως ἔχουν ἓνα ῥόλον μεταβιβαζόμενον ἄλλοῦ εἰς ἄλλους διοικητικοὺς ὑπαλλήλους πού δὲν εἶναι ἐπιφορτισμένοι νὰ παρακολουθοῦν ἐν λεπτομερείᾳ τὴν λειτουργίαν τῶν σχολείων.

Παντοῦ ἐν τούτοις ἓνα ἀπὸ τὰ κύρια καθήκοντά των εἶναι νὰ ἐπαγρυπνοῦν εἰς τὸ νὰ διατηρῆται ἡ ἐκπαιδεύσις εἰς τὸ ἀπαιτούμενον ἐπίπεδον. Συμβαίνει ἐπίσης συγχρόνως νὰ ἀπασχολοῦνται μὲ τὰς ἐπισή-

μους εξετάσεις των υποψηφίων διδ)λων. Ἀλλὰ ἀπὸ ὅλας αὐτὰς τὰς ἀρμοδιότητας, ἐκείνη πὺν δείχνει περισσότερο εἰς τὰ μάτια τοῦ διδασκάλου τὴν ἐξουσίαν τοῦ ἐπιθεωρητοῦ εἶναι ἡ δύναμις πὺν ἀσκεῖ, εἰς τὰς περισσότερας χώρας, ἐπὶ τῶν διορισμῶν καὶ τῆς ἐπαγγελματικῆς ἀνόδου.

Ἀρχαὶ καὶ Τεχνικὴ τῆς ἐπιθεωρήσεως.

Ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖον αὐταὶ αἱ ἀρμοδιότητες ἀσχοῦνται εἰς τὴν πράξιν εἴτε πρόκειται περὶ τῆς ἀποτελεσματικότητος τῶν χρησιμοποιουμένων μεθόδων, εἴτε περὶ τῆς ποιότητος τῶν σχέσεων τῶν δημιουργουμένων μὲ τοὺς διδασκάλους - παρουσιάζει προφανῶς μίαν σημασίαν κεφαλαιώδη. Ἀπὸ ὅλας τὰς πλευράς, τόσον ἐπιστήμους, ὅσον καὶ ἰδιωτικάς, προσεπάθησαν νὰ κάνουν πρακτικούς κινόντας πρὸς χρῆσιν τῶν ἐπιθεωρητῶν τέτοιαις ἢ τέτοιαις περιοχῇς, καὶ θὰ εὗρη ὁ ἀναγνώστης κατωτέρω τὴν ἀνάλυσιν ἐνὸς ὠρισμένου ἀριθμοῦ ὁδηγίων αὐτοῦ τοῦ εἵδους, ἀπὸ τὰς ἀκριβεῖς καὶ λεπτομερεῖς ἐπαγγελματικὰς ὁδηγίας μέχρι τῶν βιβλίων, πὺν πραγματεῖνται τὰς ἀρχὰς καὶ τὴν θεωρίαν τῆς ἐπιθεωρήσεως. Ὅπως μπορούσε νὰ τὸ περιμένη κανεῖς, ἡ εξέτασις τῶν γενικῶν ἀρχῶν καταλαμβάνει γενικῶς μεγαλύτερον μέρος εἰς τὰ βιβλία, πὺν τονίζουν κυρίως τὸν ῥόλον τοῦ ὁδηγοῦ ἢ τοῦ συμβούλου, πὺν τώρα ἀνατίθεται εἰς τὸν ἐπιθεωρητὴν. Διαπιστώνει κανεῖς, ἰδιαιτέρως εἰς τὴ Β. Ἀμερικὴν μίαν τάσιν πολὺ καθαρὰν νὰ ἐπιμένουν ὅλο καὶ περισσότερο εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ἀποδώσουν σημασίαν εἰς τὴν τεχνικὴν τῆς ἐπιθεωρήσεως καὶ τῆς ἐκτιμήσεως τῆς σχολικῆς ἐργασίας καὶ τοῦ ποιοῦ τῶν διδασκάλων.

Ἡ στάσις τῶν διδ)λων ἐναντι τῶν ἐπιθεωρητῶν.

Σπανίως ἐνδιφέρονται διὰ τὴν ἐκτίμησιν τῆς ἐπιθεωρήσεως ἐκ μέρους τῶν διδασκάλων. Καὶ ἡ ἐρευνα ἢ προσφάτως ἀφιερωθεῖσα (Αὐστραλία) εἰς τὰς ἀντιδράσεις τῶν διδασκάλων ἐναντι τῆς ἐπιθεωρήσεως παρουσιάζει ἀπ' αὐτῆς τῆς πλευρᾶς, ἕνα ἐνδιαφέρον ἀρκετὰ μεγάλο. Ἐξήγησαν ἀπὸ ἕνα ὠρισμένον ἀριθμὸν διδασκάλων ἀποτελούντων ἕνα ἀντιπροσωπευτικὸν μέρος, νὰ εἴπουν, ἂν ἡσθάνοντο τὴν ἀνάγκην νὰ ζητήσουν τὰς συμβουλὰς τῶν ἐπιθεωρητῶν ἐπὶ τῶν μεθόδων τῆς διδ)λλας, τῶν δυσκόλων παιδιῶν, τῆς σχολικῆς ὁργανώσεως καὶ τῶν σχέσεων μὲ τὴν Κοινότητα. Ἐξ ἴσου τοὺς ἐξητήθη, ἂν ἐθεωροῦσαν τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ ἐπιθεωρητοῦ, ὡς ἔχουσαν ἐνδιαφέρον δι' αὐτοὺς ἀπὸ διαφόρους πλευράς: προσφορά νέων ἰδεῶν, ἐκτίμησις τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς ἐργασίας των, ἐνίσχυσις διὰ πειραματισμοὺς, διέξοδος εἰς τὰς διδασκαλίας. Ἀπαντήσεις πολὺ σαφεῖς δοθεῖσαι εἰς ὅλας τὰς ἐρωτήσεις, μαρτυροῦν ὅτι μόλις περισσότερο ἀπὸ τὸ 1/2 τῶν διδ)λων ἐκμεταλλεύονται τὴν διέλευσιν τοῦ ἐπιθεωρητοῦ διὰ νὰ τοῦ ζητήσουν συμβουλὰς καὶ θεωροῦν τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ χρήσιμον.

Μπορεῖ κανεῖς νὰ καταλήξῃ εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι μόνον ὅταν τὸ λοχὺον σύστημα βαθμολογίας τῆς ἐργασίας τῶν διδ)λων θὰ καταργηθῇ καὶ ὅταν ὁ ῥόλος τοῦ ἐπιθεωρητοῦ θὰ περιορισθῇ εἰς τὸ νὰ διδῇ παιδαγωγικὰς συμβουλὰς, θὰ μπορέσωμεν νὰ ἐλπίζωμεν εἰς μίαν βελτίωσιν. Αὐτὸ βεβαίως εἶναι ἕνα

σημεῖον σπουδαῖον, ἀλλὰ τὸ πρόβλημα εἶναι χωρὶς ἀμφιβολίαν ἀκόμη περισσότερο πολὺπλοκον. Μποροῦν εἰς τὴν ἀξιοσημείωτην ὀριμότητα τοῦ εκπαιδευτικοῦ κλάδου καὶ εἰς τὸ αἶσθημα τὸ ὅλο καὶ περισσότερο ζωηρὸν πὺν ἔχει διὰ τὰς εὐθύναις του, τὸ ἐρώτημα τίθεται ἀναποφεύκτως νὰ γνωρίσωμεν ἂν ἡ ἐπιθεωρήσις θὰ διατηρήσῃ τὸν λόγον τῆς ὑπάρξεώς της, ὅταν τὸ εκπαιδευτικὸν ἐπάγγελμα θὰ ἔχῃ φθάσει εἰς τὴν πλήρη ἀνάπτυξιν, εἰς τὴν ὁποίαν ἀποβλέπει. Ἡ ἐπιθεωρήσις συμβιβάζεται πρᾶγματι μὲ τὴν ἐπαγγελματικὴν ἀξίαν καὶ τὴν ἀρμοδιότητα; Δὲν εἶναι αὕτη ἡ ἐπιθεωρήσις, πὺν πρὸ πάντων κάμνει τοὺς διδ)λους ἐχθρικούς πρὸς αὐτήν; Ἄν ὁ εκπαιδευτικὸς κόσμος εἰς τὸ σύνολόν του ἔφθανε εἰς τὴν σκέψιν νὰ θεωρῇ τοὺς ἐπιθεωρητὰς ὡς τὴν προσωθημένην ἐπαγγελματικὴν πτέρυγα, οἱ ἐπιθεωρηταὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον θὰ ἐκαλοῦντο νὰ παίζουν τὸν ῥόλον (ὅχι τόσον κολακευτικόν) τῶν σκύλων - φυλάκων τῆς διοικητικῆς ὑπηρεσίας. Αὕτη ἡ ἀποψις ἐκφράζεται εἰς ἕνα ὠρισμένον ἀριθμὸν βιβλίων ἀσχολουμένων μὲ τὸ ζήτημα.

Ἀκόμη καὶ εἰς τὰς περιοχὰς, ὅπου ἡ μόρφωσις τῶν διδ)λων εἶναι ἀτελής δὲν εἶναι δικαιολογημένοι μὲ τὸ 3τι (τάχα) γιὰ νὰ διατηρήσουν οἱ ἐπιθεωρηταὶ καὶ νὰ ὑψώσουν τὸ ἐπίπεδον τῆς εκπαιδεύσεως πρέπει νὰ ῥίπτουν τὸ βάρος εἰς τὴν ἐξουσίαν των καὶ τὴν ὑπεροχὴν των καὶ νὰ ἀπαιτοῦν μίαν ἀπόλυτον ὑπακοὴν καὶ ἀπόλυτον σεβασμόν. Ἡ ἀγωγή τῶν ἡμερῶν μας γίνεται ὅλον καὶ περισσότερο ἕνας προσανατολισμός. Ἡ μαθήτευσις θεωρεῖται ὡς μία συννεργασία πὺν εἶναι δυνατὴ μόνον μέσα εἰς τὰ πλαίσια τῆς ἐλευθερίας καὶ τοῦ ἀμοιβαίου σεβασμοῦ. Πολυάριθμα γεγονότα μαρτυροῦν ὅτι εἰς τὰς περιπτώσεις τῶν ἐπαγγελματικῶν καὶ κοινωνικῶν ὁμάδων, ὅπως καὶ εἰς αὐτὰς τῶν ἀτόμων, ἡ ἐξέλιξις πρὸς τὴν ὀριμότητα καὶ τὴν ἀνεξαρτησίαν ἐξαρτᾶται κατὰ πολὺ ἀπὸ τὸ μέτρον κατὰ τὸ ὁποῖον γίνεται ἐνθαρρυνσις νὰ ἔχουν οἱ μαθητευόμενοι τὴν εὐκαιρίαν νὰ δείξουν τοὺς ἑαυτοὺς τῶν ἀνεξαρτήτους καὶ νὰ ἀνὰ λάβουν εὐθύναις ὅλον καὶ περισσότερο μεγαλότερας. Μᾶς ἐρχεται ἀπὸ τὰς Φιλιππίναις αὐτὸ τὸ ῥητόν, ὅτι ὁ ἐπιθεωρητὴς ἔχει γιὰ ῥόλον «νὰ ἐνθαρρύνῃ τοὺς διδ)λους νὰ ὑπολογίζωμεν ὅλο καὶ περισσότερο εἰς τὰς ἰδικὰς τῶν δυνάμεις». Εἰς τὸν Καναδᾶν λέγουν ὅτι οἱ ἐπιθεωρηταὶ «προσφέρουν ὑπηρεσίαν εἰς τὸν διδάσκαλον κατὰ τὸ μέτρον πὺν τὸν μανθάνουν νὰ αὐτοελέγχεται, νὰ ὑπολογίζῃ ἐπὶ τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ νὰ διευσθύνῃ ἑαυτόν».

Πὼς νὰ συμφιλιώσωμε τὸν ῥόλον τοῦ Ἐπιθεωρητοῦ μὲ ἐκεῖνον τοῦ Παιδαγωγικοῦ Συμβούλου

Τὸ ἴδιον πρόσωπον μπορεῖ νὰ καίξῃ αὐτοὺς τοὺς δύο ῥόλους ταυτοχρόνως; Ἡ πλέον ὀξεῖα πλευρὰ τῆς συγκρούσεως μεταξὺ τῶν δύο λειτουργημάτων εὐρίσκεται εἰς τὴν ἐπίδρασιν, πὺν ἀσχοῦν οἱ ἐπιθεωρηταὶ εἰς πολλὰς χώρας ἐπὶ τοῦ διορισμοῦ καὶ τῆς ἐπαγγελματικῆς ἀνόδου τῶν διδασκάλων. Εἰς ὠρισμένας ἀπ' αὐτὰς τὰς χώρας ὁ τρόπος καὶ τὸ μέτρον μὲ τὸ ὁποῖον ἔχουν κληθῇ νὰ «κατατάξουν» τοὺς ὀφισταμένους των θεωρεῖται, ὅτι ἔχει ὑψώσει μεταξὺ τῶν διδασκάλων καὶ αὐτῶν ἕνα ἐμπόδιον ψυχο-

λογικόν, πού δὲν ἐπιτρέπει τὴν ἀνάπτυξιν ἐποικοδομητικῶν σχέσεων. Αὐτὸ μᾶς ὁδηγεῖ εἰς τὴν σκέψιν, ὅτι πρέπει νὰ καταργήσωμεν ἀπολύτως ἢ νὰ περιορίσωμεν τὸν ρόλον τοῦ ἐπιθεωρητοῦ, ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐπαγγελματικὴν ἀνοδὸν, ἃν θέλωμεν νὰ μπορέσῃ νὰ παίξῃ ἐπιτυχῶς τὸν ρόλον του τοῦ συμβούλου. Ὑπάρχουν ὅμως χῶραι, ὅπου ἡ δύναμις τῶν ἐπιθεωρητῶν ἐπὶ τῆς ἐπαγγελματικῆς σταδιοδρομίας τῶν διδασκάλων φαίνεται δεκτὴ χωρὶς συζήτησιν. Ἰσως αὐτὸ ὀφείλεται εἰς λόγους ἐθνικῆς καλλιέργειας, εἰς τοὺς διαφορετικοὺς τρόπους μὲ τοὺς ὁποίους ἐφθασαν εἰς τὸ σημερινὸν ἐπίπεδον τῆς κοινωνικῆς καὶ παιδαγωγικῆς ἐξελίξεως εἰς διαφορετικὰς φιλοσοφικὰς ἀντιλήψεις πού ῥίπτουν ἕνα φῶς ἐντελῶς διαφορετικὸν εἰς τὴν ἔννοιαν τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἐξουσίας.

Ἄν πάρωμεν τὴν ψυχολογικὴν ἀποψιν, φαίνεται, ὅτι εἰς ὠρισμένας χώρας τὸ πρόβλημα κλειδὶ τῆς ἐξουσίας καὶ τῆς ἐλευθερίας τοποθετεῖται ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου τῶν ἐπισήμων καὶ διοικητικῶν σχέσεων μεταξὺ τοῦ ἐπιθεωρητοῦ καὶ διδασκάλου καὶ ἐπ' αὐτοῦ τοῦ πεδίου ἀναζητοῦν τὴν λύσιν. Εἰς ἄλλας χώρας ἀντιθέτως τὸ πρόβλημα αὐτὸ φαίνεται περισσότερο ἀμέσως συνδεδεμένον μὲ τὰς πραγματικὰς προσωπικὰς σχέσεις καὶ ἡ λύσις του φαίνεται οὐσιαστικῶς ὑπόθεσις ἀμοιβαίας κατανοήσεως, διαθέσεως νὰ καταπραΰνουν τὰς τάσεις τὰς συναφεῖς πρὸς τὸ πρόβλημα. Μὲ τὰς σημερινὰς κοινωνιολογικὰς καὶ ψυχολογικὰς γνώσεις δὲν θὰ μπορέσῃ νὰ γίνῃ ζήτημα διὰ τὴν κριτικὴν ἀξιολόγησιν αὐτῶν τῶν προβλημάτων, καὶ ὅμως αὐτὰ τὰ προβλήματα ἀξίζουν βεβαίως νὰ τύχουν μιᾶς μελέτης περισσότερο ἐντατικῆς. Χωρὶς ἀμφιβολίαν δικαίως τὸ πρόβλημα τῆς συγκρούσεως μεταξὺ ἐξουσίας καὶ ἐλευθερίας θεωρεῖται, ὅπως τίθεται μεταξὺ ἐπιθεωρητῶν καὶ διδασκάλων, ὅτι ἔχει παγκοσμίαν σπουδαιότητα. Δὲν φαίνεται ἐν τούτοις, ὅτι αὐτὸ τὸ πρόβλημα μπορεῖ νὰ ἔχῃ μίαν λύσιν ἰσχύουσαν δι' ὅλας τὰς χώρας. Αὐτὸ προέρχεται ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ ἀποψις ἡ ἐξωτερικὴ, δηλ. ἡ ὁργανωτικὴ, καὶ ἡ ἀποψις ἡ ἐσωτερικὴ, δηλ. ἡ προσωπικὴ, τῆς ἐξουσίας καὶ τῆς ἐλευθερίας παρουσιάζουν μεταξὺ τῶν δεσμοὺς λεπτοὺς καὶ ὅτι ἡ σχετικὴ σημασία των μπορεῖ νὰ ποικίλλῃ ἀπὸ ἕνα μορφωτικὸν ἐπίπεδον εἰς ἄλλο.

Τὰ συναφεῖ πρὸς τὸν ρόλον τοῦ συμβούλου προβλήματα.

Φαίνεται, ὅτι ὁ ρόλος τοῦ συμβούλου, πού εἶναι ὁ κεφαλαιώδης ρόλος τοῦ ἐπιθεωρητοῦ ἔχει 3 ὅψεις. Πρόκειται 1) Νὰ μὴσῃ τοὺς ἀρχαρίους καὶ νὰ τοὺς ἐνσωματώσῃ εἰς τὸ διδασκαλικὸν σῶμα. 2) Νὰ ἀνυψώσῃ τὸ ἐπίπεδον τῆς ἐκπαιδεύσεως (βελτιώων τὰ προγράμματα καὶ τὰς μεθόδους). 3) Νὰ ἐνισχύσῃ τὸ ἠθικὸν τῶν διδασκόντων. Αὐτὸ τὸ τριπλοῦν ἔργον προϋποθέτει προδήλως τὴν συνεργασίαν μεταξὺ ἐπιθεωρητῶν καὶ διδ/λων. Πῶς νὰ κατορθώσωμεν νὰ ἀντικαταστήσωμεν τὰς παλαιὰς σχέσεις ἀνωτέρου — κατωτέρου μὲ σχέσεις ἐνότητος καὶ συνεργασίας; Ἠσχολήθησαν μὲ τὸ πρόβλημα αὐτὸ κατὰ τὴν διεθνῇ συνάντησιν περὶ τῆς ὁποίας ἔγινε λόγος ἀνωτέρω (Λονδίνον 1955).

Ἀπὸ τὴν πλευρὰν τοῦ διδ/λου αἱ δυσκολίαι ἔχουν

δύο κυρίας πηγὰς. Τὴν στίασιν του, πού εἶναι εἰς τὴν οὐσίαν διπλῇ ἢ ἀμφιρρέπουσα ἐναντι τοῦ ἐπιθεωρητοῦ, πού εἶναι ἀνώτερος εἰς τὴν ἐπαγγελματικὴν ἱεραρχίαν (ἀνεξαρτήτως τῆς πραγματικῆς ἐξουσίας πού ἄσκει ἐπ' αὐτοῦ), καὶ εἰς τὰς ἀντιδράσεις του ἐναντι κάθε ἐπιδράσεως, πού τείνει νὰ μεταβάλλῃ τὰς ἀντιλήψεις καὶ τὰς μεθόδους του. Ὁ ἐπιθεωρητῆς ἐλαττώνει ἢ ἐκμηδενίζει τὰς ἐνστάσεις, πού ἔτσι δημιουργοῦνται, ἀναλόγως τοῦ ἀνθρώπου, πού εἶναι καὶ τῆς στάσεως πού υἱοθετεῖ. Σχέσεις ἐποικοδομητικὰι μποροῦν νὰ ἀναπτυχθοῦν, ἂν (ὁ ἐπιθεωρητῆς) γνωρίζῃ νὰ δίδῃ εἰς τὴν ἐξουσίαν του μίαν μορφὴν περισσότερο πειστικὴν παρὰ ἐπιβλητικὴν, ἂν κατέχῃ μίαν ὑψηλὴν ἐπαγγελματικὴν ἀρμοδιότητα, συγχρόνως ὅμως αὐθεντικὴν καὶ πρόδηλον, καὶ ἂν εἶναι ἀρκετὰ δαισθητικὸς καὶ καταδεκτικὸς γιὰ νὰ κατανοῇ, ἐνθαρρύνῃ καὶ σέβεται τὴν ἀνάπτυξιν μιᾶς προσωπικότητος, πού μπορεῖ νὰ εἶναι πολὺ διαφορετικὴ ἀπὸ τὴν ἰδικὴν του, ἀλλὰ τῆς ὁποίας αἱ δυνατότητες εἶναι κάποτε περισσότερο πλούσιαι. Δὲν πρέπει νὰ λησμονώμεν ποτέ, ὅτι αἱ σχέσεις τοῦ διδ/λου μὲ τοὺς μαθητὰς του εἶναι συχνὰ ἡ εἰκὼν τῶν σχέσεων του μὲ τοὺς ἀνωτέρους του. Ἄν αἱ δευτέραι εἶναι ἐποικοδομητικαὶ καὶ χαλαρωμέναι, ὑπάρχουν πολλὰ πιθανότητες νὰ εἶναι ἐξ ἴσου καὶ αἱ πρώται.

Ὁ ἐπιθεωρητῆς πρέπει νὰ ἐννοήσῃ, ὅτι οἱ διδ/λοι τὸν θέλουν, ἐν ὅσῳ τὸν ἔχουν ἀνάγκην. Ὡς πρὸς τοῦτο δὲν κάμνουν τίποτε ἄλλο, παρὰ νὰ συμμετέχουν εἰς τὴν καθολικῶς ἀμφιρρέπουσαν στίασιν τοῦ ἀνθρώπου ἐναντι τῆς ἐξουσίας. Ἡ εἶναι ἐχθρικοὶ πρὸς τὸν ἐπιθεωρητῆν, διότι εἶναι αὐτὸς πού μπορεῖ νὰ τοὺς τραυματίσῃ τὴν φιλοτιμίαν διὰ τῶν κριτικῶν των, καὶ νὰ ὑποσκάψῃ τὴν ἐμπιστοσύνην πρὸς αὐτοὺς τοὺς ἰδίους πού μὲ τόσην ἰσως δυσκολίαν μπόρεσαν νὰ τὴν ἀποκτήσουν, ὅταν τοὺς παρακινῇ νὰ κάμουν εἰς τὰς μεθόδους των μεταβολὰς, γιὰ τὰς ὁποίας αἰσθάνονται ὅτι εἶναι ἀνίκανοι. Ἡ μποροῦν νὰ ἐπιθυμοῦν τὴν ἐπέμβασιν τοῦ ἐπιθεωρητοῦ εἰς μίαν προσπάθειαν πού οἱ ἴδιοι ἔβρισαν εἰς ἐνέργειαν καὶ πού νὰ διαφέρῃ αἰσθητῶς ἀπ' αὐτήν, πού ἐκθειάζει ὁ ἐπιθεωρητῆς. Συγχρόνως δὲ αἰσθάνονται καὶ τὴν ἀνάγκην του. Ἐλπίζουν εἰς τὴν συγκεκριμένην βοήθειαν καὶ τὰς πρακτικὰς συμβουλὰς κάποιου τοῦ ὁποίου θὰ μπορούσαν νὰ σεβασθοῦν τὴν ὑψηλὴν ἀρμοδιότητα. Εἶναι πρόθυμοι νὰ ἀναζητήσουν νὰ εὑρουν τὴν ἐμπνευσιν καὶ νὰ εὐρύνουν τοὺς ὁρίζοντάς των πλησίον ἑνὸς προσώπου, τοῦ ὁποίου ἡ πεῖρα θὰ τοὺς φανῇ κατὰ τρόπον αὐθεντικὸν περισσότερο εὐρεῖα καὶ περισσότερο βάθειαν ἀπὸ τὴν ἰδικὴν των. Ἐξ ἴσου ἔχουν ἀνάγκην ἀπὸ κάποιον νὰ τοὺς βοηθήσῃ νὰ ἀποκτήσουν συνείδησιν τοῦ τί εἶναι, νὰ χαρακτηρίσουν ἑαυτοὺς περισσότερο σαφῶς, ὅπως μόνον ἕνας ἄλλος, ξένος πρὸς αὐτοὺς μπορεῖ νὰ τὸ κάμῃ. Ἐχουν ἀνάγκην ἀπὸ κάποιον πού νὰ ἐδιαφερθῇ πράγματι γιὰ τὴν ἐργασίαν των, νὰ τὴν ἐννοῇ, καὶ νὰ τὸν αἰσθάνωνται ἱκανὸν νὰ ἐκφέρῃ κρίσιν ἐπὶ τῶν προσπαθειῶν των. Ἐξυπακούεται, ὅτι ὁ ἐπιθεωρητῆς ἔχει ἕναν ρόλον πατρικὸν καὶ ὀφείλει νὰ προσηλωθῇ κατὰ συνέπειαν εἰς τὸ νὰ ἐνθαρρύνῃ κάθε διδ/λον εἰς τὸν δρόμον πρὸς τὴν ὠριμότητα. Αὐταὶ εἶναι αἱ ἀντιλήψεις περὶ αὐτῶν τῶν προβλημάτων, πού ἐκφράζονται σήμερον ὑπὸ διαφόρους μορφάς,

και οδηγούν εις την κατανόησιν του θεμελιώδους ρόλου του επιθεωρητού ως μίας επαγγελματικής διευθύνσεως χαρακτήρος συνεργασίας.

Πώς να αναπτύξωμεν τον ρόλον της παιδαγωγικής διευθύνσεως.

Όταν κανείς αναλύει τον «διευθυντικόν» ρόλον, πού ανήκει εις τον επιθεωρητήν, τόσον διαπιστώνει, ότι αυτός ο ρόλος απαιτεί ικανότητας έντελώς εξαιρετικές. Ἐς ἐπιφυλαχθῶμεν ἐν τούτοις πολὺ νὰ ἀναζητήσωμεν τὸν ἰδανικὸν επιθεωρητήν. Δὲν ὑπάρχει, ὅπως δὲν ὑπάρχει ὁ ἰδεώδης διδῶν. Καὶ δὲν θὰ μπορούσε κανεὶς, ἐν φυσικῇ δὲν θὰ ἤθελε νὰ εἶναι ἐκτός τῆς πραγματικότητος, νὰ ἀπαιτήσῃ ἀπὸ τοὺς μέλλοντας επιθεωρητὰς νὰ εἶναι τέλειοι. Ὅποιαδήποτε καὶ ἂν εἶναι αἱ ἱκανότητες, πού θεωροῦμεν ὡς οὐσιώδεις εἰς τὸ ἐπάγγελμά των, θὰ πρόκειται πάντοτε, ἐν τῇ πράξει, νὰ ζητοῦμεν νὰ εὐρίσκωμεν ἄνδρας καὶ γυναῖκας, πού κατέχουν «δυνάμει» αὐτὸ τὸ ἰδιαίτερον εἶδος τῆς ἐξουσίας, πού ἀπαιτεῖ ὁ ρόλος τοῦ συμβούλου καὶ νὰ διευκολύνωμεν τὴν προπαρασκευὴν των εἰς αὐτὸν τὸν ρόλον. Ἐπὶ τοῦ πρακτικοῦ πεδίου αὐτὸ δὲν συνεπάγεται μόνον μίαν εἰσαγωγικὴν προπαρασκευὴν, ἀλλὰ μίαν δυνατότητα τελειοποιήσεως καὶ προσδευτικοῦ πλουτισμοῦ τῆς πείρας. Πῶς νὰ ἐξασφαλίσωμεν αὐτὴν τὴν δυνατότητα; Ὁ Καναδὰς μᾶς προσφέρει ἕνα παράδειγμα τοῦ τρόπου μὲ τὸν ὁποῖον μποροῦμεν νὰ πλησιάσωμεν τὸ πρόβλημα εἰς ἐθνικὴν κλίμακα, μέσα εἰς ἕνα ρεαλιστικὸν πνεῦμα χάρις εἰς ἕνα τεράστιον σχέδιον ἐνθαρρύνσεως αὐτοῦ, πού θὰ ἠμπορούσαμεν νὰ ὀνομάσωμεν μόρφωσιν τῶν επιθεωρητῶν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς χρησιμοποίησός των. Αἱ Ἡν. Πολιτεῖαι ἐξ ἴσου ἐνδιαφέρονται ὅλο καὶ περισσότερο γι' αὐτὸ τὸ πρόβλημα. Μὲ ὀλίγας λέξεις φαίνεται ὅτι κάθε σύστημα ἀποβλέπον εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἱκανότητων τῆς διευθύνσεως εἰς τοὺς επιθεωρητὰς ὀφείλει νὰ τοὺς δώσῃ τὴν δυνατότητα,

1. νὰ εἶναι ἐνημερωμένοι ἐφ' ὅλων τῶν ἐνδιαφερουσῶν ἀνακαινιστικῶν τάσεων ἐν σχέσει μὲ τὴν διδασκαλίαν.

2. νὰ μελετοῦν ὑπὸ μίαν συγκεκριμένην μορφήν πῶς αἱ νέαι ἀρχαὶ μποροῦν νὰ ἐφαρμοσθοῦν εἰς διαφορετικὰ καταστάσεις.

3. νὰ ἀναλαμβάνουν προσωπικῶς τὴν εὐθύνην δι' ὀρισμένας ἰδιαιτέρας ἀπόψεις τῆς ἐφαρμογῆς αὐτῆς.

4. νὰ συνεργάζωνται μὲ τοὺς διδῶνους—καὶ πρὸ πάντων μὲ τοὺς διευθυντὰς τῶν σχολείων—διὰ νὰ θέτουν εἰς ἐνέργειαν σχέδια συγχρονισμοῦ.

5. νὰ ἐνημερώνουν τοὺς γονεῖς τῶν μαθητῶν—καὶ τῆς κοινότητος ἐν γένει—ἐπὶ τῶν ἀνακαινιστικῶν τάσεων, γιὰ νὰ κερδίσουν τὴν ὑποστήριξιν των καὶ νὰ ἐξετάζουν τὰς λύσεις, πού προτείνουν ἢ δίδουν ἀφορμὴν νὰ εὐρεθοῦν.

6. νὰ συναντιῶνται συχνὰ μὲ συναδέλφους ἔχοντας μίαν δραστηριότητα παράλληλον εἰς ἄλλας περιοχάς, γιὰ νὰ συζητοῦν κοινὰ προβλήματα καὶ ἀντιλοῦν ἀπὸ τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν ἰδεῶν μίαν ἀμοιβαίαν ὥθησιν.

7. νὰ μαθαίνουν νὰ παρατηροῦν σαφέστερον τὴν συμπεριφορὰν των ἐναντι διδῶν (μάλιστα ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀσκήσιν τῆς ἐξουσίας καὶ τοῦ τρόπου νὰ ἐνθαρρύνουν τοὺς διδῶνους νὰ ἐκμεταλλεύωνται κατὰ τὸν τρόπον ἐπικοινωνητικὸν τὴν ἐπαγγελματικὴν των ἐλευθερίαν).

Αἱ μέθοδοι, πού ἐπιτρέπουν νὰ προσφέρωμεν αὐτὰς τὰς διαφόρους δυνατότητας εἰς τοὺς επιθεωρητὰς ποικίλλει προφανῶς κατὰ τὰς περιστάσεις. Ἐκτός τούτου κάθε πρόγραμμα ἀναπτύξεως, τῆς παιδ(ι)κῆς διευθύνσεως ὀφείλει νὰ τείνῃ εἰς τὸ νὰ πλουτίζει τὴν κατάρτισιν τῶν διευθυνόντων, πού σκέπτονται ὡς ἄνθρωποι τοῦ Κράτους καὶ ὄχι ὡς ἀπλοὶ τεχνικοί.

Ἐνα τελευταῖον σημεῖον ἀπαιτεῖ μίαν ἰδιαιτέραν μνείαν. Εἶναι ἀπαραίτητον νὰ ἐπαγρυπνώμεν ἐπὶ τοῦ ἠθικοῦ τῶν επιθεωρητῶν, ἂν θέλωμεν νὰ εἶναι οἱ ἴδιοι ἱκανοὶ νὰ ἐπαγρυπνοῦν ἐπὶ τοῦ ἠθικοῦ τῶν διδασκάλων. Τὸ ἠθικὸν μᾶς ὁμάδος ἐπαγγελματικῆς ἐξαρτᾶται ἀπὸ πολὺ διαφορετικοὺς παράγοντας. Τὸ ἠθικὸν εἶναι γενικῶς ἐξυψωμένον, ὅταν ἡ κοινότης ἐνδιαφέρεται ζωηρῶς γιὰ τὰ προβλήματα πού ἔχουν σχέσιν μὲ τὴν ἐπαγγελματικὴν ὁμάδα καὶ ὅταν ὑπάρχῃ ἕνα κοινὸν κίνητρον, ὅπως γίνεται εἰς τὰς Φιλιππῖνας. Αὐτὸ τὸ ἠθικὸν τείνει νὰ γίνῃ καλύτερον κάθε φορὰ, πού γιὰ εἰδικὰ σχέδια κάμνουν ἐκκλησίαν εἰς τὴν ἐνεργὸν συμμετοχὴν τῆς ὁμάδος ὡς τοιαύτης. Τὸ αἶσθημα τῆς συνεργασίας καὶ τῆς συναδελφικῆς ἐνότητος εἶναι πράγματι ἕνας ἀπὸ τοὺς παράγοντας πού συντελοῦν περισσότερο εἰς τὴν ἐξύψωσιν τοῦ ἠθικοῦ. Ὅλα τὰ σημεῖα τοῦ ἐν γενικαῖς γραμμαῖς δοθέντος προγράμματος ἀπαντοῦν μέχρις ὀρισμένου βαθμοῦ εἰς τὸ ἴδιον ἀντικείμενον, νὰ σπᾶσουν τὴν ἀπομόνωσιν, τὴν ψυχολογικὴν περισσότερο παρὰ τὴν φυσικὴν, μέσα εἰς τὴν ὁποίαν ὁ επιθεωρητὴς ἔχει πάντοτε ἐργασθῇ ἕως τώρα. Κατὰ μέτρον, πού ὁ καθένας, συλλαμβάνει τὴν ἀληθινὴν φύσιν τῶν δυσκολιῶν τοῦ διδακτικοῦ ἐπαγγέλματος ἐνεργεῖ καὶ ἐπὶ τοῦ ἠθικοῦ. Ἐπίσης πρέπει νὰ ἐνθαρρύνωμεν δι' ὅλων τῶν μέσων τοὺς επιθεωρητὰς νὰ συναντιῶνται, μεταξύ των, χωρὶς ὡς τόσον νὰ σημαίνει αὐτὸ ὅτι πρέπει μόνον μεταξύ των νὰ συναντιῶνται.

Διευθύνσεις συμφώνως τῷ ἀρθρῳ 6 § 1
τοῦ Α. Ν. 1092/1938

Ἐκδότης: Διδ. Ὁμοσπονδία Ἑλλάδος
Προεδρος: ΗΛ. ΑΣΗΜΑΚΟΠΟΥΛΟΣ
Κατοικία: Τιμοξένους 10 — Ἀθήναι

Ἐκδότικος Οἶκος ΙΩΑΝ. ΚΑΜΠΑΝΑ
Ν. Σαμουλίδης, Μικροπύλη 10 Ἀθῆναι

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

Ο ΜΕΓΑΛΟΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝ ΠΟΙΗΤΗΣ

ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΑΔΑΛΟΓΑΟΥ

Δημοδιδασκάλου Περιφέρειας Βεροίας

1959 ΕΤΟΣ ΠΑΛΑΜΑ

«Όχι μόνον ο πνευματικός κόσμος αλλά ολόκληρον τὸ ἔθνος τιμᾷ ἐφέτος τὸν μεγάλον δημιουργὸν τῶν Νεοελληνικῶν Γραμμάτων Κωστὴν Παλαμᾶν, ὁ ὁποῖος μὲ τοὺς στοχαστικούς του στίχους καὶ τὰ ἐγγίζοντα τὸν μυστικισμόν νοήματά του εἰσέδυσσε θετικῶς εἰς τὰ μύχια τῆς ἑλληνικῆς ψυχῆς, ἐθέρμανε καὶ ἐξωπύρωσε τὰ ὑψηλὰ καὶ αἰώνια ἰδανικά τῆς Φυλῆς μας μὲ τὰ ὅποια θὰ ποδηγετοῦνται ἐσαεὶ αἱ ἐπερχόμεναι γενεαὶ τῶν Ἑλλήνων.

Τὸ ἔθνος ὥρισεν τὸ ἔτος 1959 ὡς ἔτος τοῦ Κωστῆ Παλαμᾶ.

Οἱ ἀσχολούμενοι μὲ τὰ Γράμματα καὶ τὰς Τέχνας ἤδη προσέβησαν εἰς πολλὰς δημοσίας ἐκδηλώσεις εἰς μνήμην τοῦ πνευματικοῦ Γενάρχου τοῦ Ἑθνους ποιητοῦ Κ. Παλαμᾶ.

Τὸ Ἐπιστημονικὸν Βῆμα συνεισφέρειν ὡς πενήχρον φόρον τιμῆς, εὐλαβείας καὶ σεβασμοῦ πρὸς τὸν δημιουργὸν καὶ μεγάλον ποιητὴν, δημοσιεύει κατωτέρω δύο ἀρθρα συναδέλφων ἀφιερωμένα εἰς τὸν ποιητὴν.

Ὁ ἑορτασμός τοῦ ἔτους 1959 ὡς ἔτους Παλαμᾶ μᾶς δίνει τὴν εὐκαιρίαν νὰ γράψουμε ὀρισμένα πράγματα γιὰ τὴν ζωὴν καὶ τὸ ἔργον τοῦ πολυγραφοτάτου συγγραφέα ὁ ὁποῖος προσέφερε μεγάλη καὶ ἀνεκτίμητη συμβολὴ στὰ Νεοελληνικὰ γράμματα ὡς ποιητῆς καὶ γλωσσοπλάστης. Ὁ Παλαμᾶς παραμένει πάντα μιὰ δεσπόζουσα φυσιογνωμία τοῦ Νεοελληνικοῦ Παρνασσοῦ, ποὺ ἐδοκίμασε βαθεῖά του τὸ δῶμα τῆς φυλῆς μας καὶ τραγούδησε μὲ τὴ λύρα του τίς ἐλπίδες, τοὺς πόνους, τίς συμφορὰς καὶ τοὺς παιάνες τοῦ λαοῦ μας.

Γεννήθηκε τὸ 1859, ἀκριβῶς τὴ χρονιὰ ποὺ πέθανε ὁ Διονύσιος Σολωμός, ὁ ἔθνικὸς βάρδος δίνοντας τὴν δάδα στὸ μεγαλύτερο δημιουργὸ τῶν Νεοελληνικῶν Γραμμάτων. Ἀπὸ πολὺ νέος ξύπνησε μέσα του τρελλὴ ἀγάπη γιὰ τὸ στίχο. Μὲ ἐνθουσιασμό καὶ φλόγα διάβαζε καὶ ἔγραφε ποιήματα. Ὁ ἴδιος μᾶς λέγει στὰ διάφορα ποιήματά του ὅλην τὴν βιογραφία του. Μᾶς δηγιέται πόσο πονοῦσε στὰ μαθητικά του χρόνια ἡ παιδικὴ ψυχὴ του στὸ αὐστηρὸ καὶ ἀσφυκτικὸ σχολεῖο. Καὶ λέγει στὸ ποίημά του :

«Τὰ σχολεῖα χτίστε μέσα στὴ φύση, ἀνοιχτὰ στὸν ἥλιο, ἀπλόχωρα μεγάλα, καὶ ὁ δάσκαλος ποιητὴς καὶ τὰ βιβλία νὰ εἶναι σὰν τὰ κρίνα».

Μὲ ἰδιαίτερη ἐπίσης συγκίνηση μιλάει πάντοτε γιὰ τίς παιδικές του χαρὲς καὶ ἀγάπες : «Τὸ μέτωπό μου δὲν τὸ μέρωσε φιλὶ καμμιᾶς μητέρας. Παιδὶ καὶ πάω καὶ δὲν τὰ γνώρισα τ' ἀγνὰ παιδαχίσια». Οἱ πρῶτοι στίχοι τοῦ Παλαμᾶ εἶχαν τὴ μορφή καὶ τὴν οὐσίαν τῆς Ἀθηναϊκῆς Σχολῆς Παράσχου. Μὰ γοῆ-

γορα πῆρε δικό του νέο δρόμο καὶ ἔδωσε ἕνα τρανὸ ἀνέβασμα στὴν ποίηση καὶ στὴν λογοτεχνία. Ποίηση, διήγημα, δοκίμιο, θέατρο, αἰσθητικὸ καὶ κριτική, δὲν ὑπάρχει εἶδος τοῦ γραπτοῦ λόγου, ποὺ νὰ μὴν γνώρισε τὴν ἀκαταπόνητη ἐργατικότητα του καὶ τὴν προσωπικὴν του ἐκφραση. Ἔτσι σφραγίζει μιὰ δλάκερη ἐποχὴ δική του μὲ πλουτισμένη νεοελληνική γλῶσσα μὲ τίς λεπτότητες ἀποχρώσεις καὶ ζωντανὴ ποίηση μὲ νέους ρυθμούς καὶ νέες τομές, ποὺ ἀκτινοβολεῖ μέχρι σήμερα στὸν δρίζοντα σὰν ἥλιος φωτεινός.

Τὸ 1887 παντρεύθηκε καὶ ἀπόχτισε τρία παιδιά ποὺ τὸ τελευταῖο, ὁ Ἀλκης πέθανε πολὺ νωρὶς ματώνοντας ἀγιάτρευτα τὴν πατρικὴ του καρδιά. Εἶναι ἡ μόνη πρῆγματικὴ συγκίνηση ποὺ τοῦ ἔδωσε ἡ ζωὴ καὶ τοῦ ἐνέπνευσε ἀμέτρητα σπαραχτικὰ τραγούδια ἡ φαντασία καὶ ὁ πόνος του.

Τὸ 1886 τύπωσε τὰ πρῶτα του ποιήματα «Τὰ τραγούδια τῆς πατρίδας μας» πολὺ νεαρὰ ποιήματα ἀκόμη καὶ στὴ τέχνη καὶ στὴ μορφὴ προσπάθεια ὁμοῦς ἐξαιρετικὰ προοδευτικὴ καὶ καλλιτεχνικὴ γιὰ τὴν ἐποχὴ τῆς. Τὸ λέει καὶ ὁ ἴδιος «Βῆμα φοβισμένο, μισό, μὰ ἦταν πρὸς τὰ ἐμπρός». Τὸ 1889 τύπωσε τὸν ὕμνο τῆς Ἀθηνᾶς, ἕνα μεγαλόφτερο λαμπρὸ ποίημα ἐμπνευσμένο ἀπὸ ὅλη τὴ ζωντανὴ ζωὴ τοῦ ἀρχαίου κόσμου.

Ἐνα χρόνο ἀργότερα ἔδωσε ὁ Παλαμᾶς τὴν ποιητικὴν συλλογὴ «Σὰ μάτια τῆς ψυχῆς μου» μὲ ἕνα καλὸ πρόλογο ὅπου ἐξηγεῖ τὴ σαφήνεια καὶ τὴν ἀσάφεια στὴν ποίηση. Ὁλόκληρὸ ὁμοῦς τὸ ποιητικὸ του ταλέντο τὸ φανέρωσε στοὺς «Ἰάμβους καὶ Ἀνάπαιστους» μιὰ σειρὰ ἀπὸ μικρὰ τραγούδια ποὺ ἐκδηλώνουνε διάφορες αἰώνιες μορφές τῆς ζωῆς. Τὸ 1900 τύπωσε τοὺς χαιρετισμούς τῆς Ἡλιογέννητης. Ἐνα τρανόπνευστο ποίημα στὴ γήϊνη ὁμορφάδα. Ἐδῶ ὑψώνει τὴ Λιογέννητη τοῦ Δημοτικοῦ Τραγουδιοῦ, θεοποιεῖ τὸν ἥλιο τὸ ἑλληνικὸ φῶς καὶ τὸ λατρεύει.

Τὸ 1904 ἔδωσε τὴν «Ἀσάλευτη ζωὴ» τὴν πιὸ ἀψευγάδιαστή του ἴσως συλλογὴ. Ὑστερα ἀμέσως ἀπὸ αὐτὴ ἔδωσε τὸ «Δεκάλογο τοῦ Γύφτου» ἕνα πλατὺ ποίημα ὅπου θέλησε νὰ δείξῃ τὴν ἀρχιτεκτονικὴν του δύναμη μὲ ὅλα τὰ ἀνθρώπινα καὶ τὰ ἑλληνικὰ προβλήματα. Συγχρόνως ἐξέδωσε τὸ ποίημα «Ἡ φλογέρα τοῦ Βασιλιᾶ», ποὺ τὸ θεωρεῖ τὸ καλύτερο ἀπ' ὅλα του τὰ ποιήματα. Τὸ 1912 τραγούδησε γλυκὰ τοὺς «Καῦμούς τῆς Λιμνοθάλασσας», ποὺ μέσα σ' αὐτὸ ζωγραφίζει καθάρια τὸ πέρασμα τῶν παιδικῶν του χρόνων, τὴν φύση, τὸ Μεσολόγγι, τὴν ἱστορία του, τὴν Λιμνοθάλασσα καὶ τὴ ζωὴ τοῦ παραδισκοῦ λαοῦ. Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ποιητικὰ του ἔργα ἐξέδωσε καὶ ἀμέτρητα διηγήματα καὶ ἡθογραφίες ὅπως τὸ ζωντανὸ ἀριστούργημα «Ὁ θάνατος τοῦ καλλιγκαριοῦ».

Ἐπίσης καὶ στὴν κριτικὴ ὑπῆρξε ἐξαιρετικὰ πο-

ΠΤΥΧΕΣ ΑΠΟ ΤΗ ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΠΑΛΑΜΑ

Τοῦ κ. ΧΡΕΟΣΤΟΜΟΥ ΖΗΣΗ

Δουλουδιασμένες ήταν οι άμυγδαλιές, χνούδιζαν από καινούργια πρασινάδα και μοσχοβολούσαν από φρεσκάδα οι κυματιστοί και πανώριοι λιγροστοί κάμποι της Αττικής γης και σε λίγο ή άνοιξη της δαρείας και σκυθρωπής χρονιάς του 1943 θα ντυνόταν στα γιορτινά της και θάδειχνε με χάρη σ' όλους τ' άφράτα, μυρωδάτα και πλουμιστά της κάλλι. Άργοσε ακόμα να φανή το γλυκοφέγγισμα της χιλιότραγουδιασμένης πολυπόθητης λευθεριάς. Στα πεζοδρόμια φριχτά και άπαίσια χτυπούσε ή μπότα του ξένου δυνάστη, πού, χωρίς κανένα άπολύτως ήθικό έρεισμα, βάλθηκε, σώνει και καλά, να ξεριζώσει από τη γαλανομάτα άγαπημένη μας Πατρίδα το δέντρο της Λευθεριάς.

28 Φεβρουαρίου 1943. Ο Τιτάνας της Νεοελληνικής μας πνευματικής ζωής, ο μεγαλόστομος **Κωστής Παλαμάς**, φορτωμένος από δόξες και τιμές, συμπλήρωνε τον κύκλο της ζωής του πάνω στη φλούδα του πλανήτου και πλήρης ήμερων έπαιρνε το δρόμο για το μακρινό και άγύριστο ταξίδι. Ο γίγας των Νεοελληνικών μας γραμμάτων, ο αρχιμάστορας της Ποιητικής Τέχνης έφυγε για πάντα από τη σύνομη κοιλάδα της ζωής και θριαμβευτικά έμπαινε στην Αθανασία. Η πλημμυρισμένη από άπέραντη ανθρωπιά μεγάλη του ψυχή αφήνοντας το φθαρτό της σκήνωμα φτερούγησε ανάλαφρη και χαρούμενη στα ουράνια για να ανταμώσει τους Πινδάρους και τους Σοφοκλήδες, τους Εύρυπιδες και τους Αισχύλους, τους Κοραήδες και τους Σολωμούς και μαζί τους να χορέψει τον Ίακχο και ύστερα να πάρη τη θέση της στην Ιερή Χορεία όλων εκείνων, πού δούλεψαν με όλη τη ζέση της ψυχής των για την άνθιση μιας καινούργιας ζωής στην ώραία και ήλιοχαϊδεμένη γλυκειά μας Ελλάδα.

λύγραφοι. Πάμπολλα άρθρα του και μελέτες δημοσίεψε σε πολλές εφημερίδες και περιοδικά. Ο θεομότερός του πόθος ήταν να ύψωθούν οι νέοι πιο ψηλά απ' αυτόν να τραγουθήσουν πολύ πιο υπέροχα την εξακουμένη μας Ελλάδα Τις κυριώτερές του μελέτες τις μάζεψε στα «Πρώτα Κριτικά» και τις άλλες στους δύο τόμους των «Γραμμάτων» καθώς και σ' άλλα μικρότερα φυλλάδια. Ο Παλαμάς μέχρι σήμερα έχει αφήσει ένα κολοσσιαίο έργο έχουνη γράψει γι αυτόν πολλές κριτικές πού τον έξυμνούν Έλληνες και ξένοι. Τα εκατόν χρόνια πού πέρασαν ό ποιητής περιέλαβε όλόκληρη την ελληνική ζωή και άνήλθε στην κορυφή του Νεοελληνικού Όλύμπου. Το έτος Παλαμά μάς δίνει την εύκαιρία να θυμηθούμε και έμεις τον άνθρωπο και το έργο του και να θανατώσμεν ήρεμα στην μεγάλη μορφή του και την άνεκτήμητη συμβολή του στα Νεοελληνικά γράμματα. Διότι ο Παλαμάς σαν ο μεγαλύτερος ποιητής του είκοστού αιώνας έκτισε για την πνευματική Ελλάδα ένα μεγάλο και άθάνατο Ναό της Τέχνης και του φωτός.

Ο θάνατος του μεγάλου λυράρη **Κωστή Παλαμά** έβαψε κατάμαυρους τούς ελληνικούς πνευματικούς δρίζοντες και παράλληλα τροφοδότησε με ζωντανό παλμό έναν άλλο δουλευτή του στίχου, το χαμένο παιά **Άγγελο Σικελιανό**, για να ξεδιπλώση απ' την ποιητική χράνη ένα υπέροχο ποιητικό μεγαλούργημα, ένα Έθνικό έγερτήριο, πού ο ίδιος ο μάστοράς του — ο Άγγελος Σικελιανός — το άπάγγειλε στον τάφο του Παλαμά. Ύστερα από τον Σικελιανό ο ποιητής και Άκαδημαϊκός **Σωτήρης Σκύπης** — πού και αυτός έπαψε να βρίσκεται ανάμεσά μας — με παλλόμενη και αποφασιστική φωνή διάβασε τούς δικούς του στίχους στη νεκροκάσσα, πού άγκάλιαζε τον Παλαμά, στίχους δονησμένης από άντιστασιακό πάθος — στίχους όχι άπλως θαρραλέους αλλά επικίνδυνα προκλητικούς, γιατί στην κηδεία του Παλαμά παραστέκονταν — όχι για να τιμήσουν τον Μεγάλο Ποιητή, αλλά για να προλάβουν έθνικές έκδηλώσεις — Γερμανοί στρατιώτες με τα πολυβόλα έτοιμα να ξεράσουν το καυτό μόλυδο αν συνέβαινε κάτι το ασύμμερο γι' αυτούς. Και τότε, καθώς λέγει και ο Γιάννης Χατζίνης, ή ψυχή του πλήθους, πού συνόδευε τον Παλαμά στη στερνή του κατοικία, ή ψυχή αυτού του Έλληνικού πλήθους, πού αντιπροσώπευε όλη την Ελλάδα, γέμισε έκσταση. Από την έκσταση, το πλήθος πέφτει στην κατάπληξη και το δέος. Με μιας όλο το πλήθος, πού ξεπροβοδεύει τον Παλαμά, συναρπάζεται από Έθνικό ένθουςιασμό, γονατίζει και ενώ το φέρετρο κρατείται πάνω από τα κεφάλια τους με τον Γιγαντα Παλαμά νεκρό, ψάλλει με ρίγη συγκινήσεως τον **Έθνικό μας Ύμνο**, τον **Ύμνο της Έλευθερίας**, χωρίς να λογαριάσει τούς Γερμανούς στρατιώτες... Και άφου ή άνοιξιάτικη πνοή του άγέρα έχάϊδεψε για τελευταία φορά τον Παλαμά και ο ήλιος γλυκοφίλησε το μέτωπο του ποιητού μας για στερνή φορά, το φέρετρο με το Μεγάλο Κωστή Παλαμά, κατέβηκε στο νιόσκαφο τάφο, σκεπάστηκε με το έλαφρό χώμα της Αττικής γης και πυργώθηκε από άμέτρητα δάφνινα στεφάνια. Έτσι έφυγε απ' ανάμεσά μας ο Πατριάρχης της Νεοελληνικής ποίησης, ο Κωστής Παλαμάς.

Από το θάνατο του Κωστή Παλαμά μέχρι τώρα κύλισαν 16 χρόνια. Και σαν τη φετεινή χρονιά, μπροστά από 100 χρόνια, γενιόταν ο Παλαμάς. Γι' αυτό λοιπόν έφέτος τα εκατόχρονα από τη γέννησή του. Σ' όλη την Ελλάδα μας οργανώνονται πνευματικές έορταστικές έκδηλώσεις προς τιμήν του Παλαμά. Στην κύκλο αυτών των τιμητικών έκδηλώσεων έρχεται και ή ταπεινότητά μου — σεμνή προσκυνήτρια της Ιερής μνήμης του Παλαμά — να πλέξει ένα μικρό και φτωχικό στεφάνι και με θρησκευτική ευλάβεια να το αποθέσει ανάλαφρα στη Σκιά του ύψιπέτη Κωστή Παλαμά. Άς δεχθή ή μεγάλη του ψυχή αυτή μου την ταπεινή προσφορά και άς πλημμυρίσουν οι γνήσιες δασκαλικές καρδιές από τα τραγούδια της λύρας του Παλαμά.

Και τώρα πιά έρχομε νά ξεδιπλώσω μερικέσ πτυχές από τη ζωή και τó έργο του Κωστή Παλαμά. Δέν αντίκρύζω μονάχα τó πνευματικό έργο του Παλαμά, παρά άτενίζω και τη ζωή του, γιατί, καθώς λέγει και ó κ. 'Ηλίας Ξηροτύρης, είναι κάπως άκατανόητο νά συζητούμε για την πνευματική παραγωγή ενός ανθρώπου, χωρίς προηγούμενα νά σκιαγραφήσουμε τη ζωή του, την εξέλιξή της και τη διαμόρφωσή της.

Ο Κωστής Παλαμάς γεννήθηκε στην Πατρα, στά 1859, από γονιούς Μεσολογγίτες. Ήταν μόλις 7 χρονών όταν τά σωθηκά του σπαράχθηκαν από δυό φοβερά χτυπήματα. Τά χτυπήματα αυτά ήταν ό χαμός των γονιών του. Έτσι ό μικρός Κωστής έμεινε όρφανός χωρίς νά προφθάση τουλάχιστο νά χορτάση την αγάπη και τά χάδια του πατέρα του και της μάνας του. Η διπλή αυτή φριχτή συμφορά του ξέσκισε την παιδική του ψυχή, τόν γέμισε φαρμάκι και τόν έκανε νά ζει μιá θλιμένη και μελαγχολική σ' όλα τά παιδικά του χρόνια. Μά, κι όταν ακόμα άντρώθηκε και τότε δέν μπόρεσε ν' άπαλλαχθή από τόν πρώτο πόνο, από τó πρώτο διπλό ψυχικό χτύπημα. Γι' αυτό, ίσως, και ό ίδιος ό Παλαμάς, και μεστωμένος άκόμη, δέν έδινε και τόσο σημασία στο ποιητικό του έργο, ένθ τόσοι και τόσοι, δικόι μας και ξένοι, μιλούσαν με θαυμασμό για την ποιητική του παραγωγή. Πάνω στην πρόωρη άπώλεια των γονιών στηρίχθηκε και ό Ν. Δρακουλίδης για νά διατυπώση τη γνώμη, πώς ό Παλαμάς κατείχετο από τó συναίσθημα της κατωτερότητας. Ίσως αυτή ή «Κατωτερότης» νά έπαιξε άρκετά θετικό ρόλο στο πνευματικό άνέδασμα του Παλαμά, γιατί —σύμφωνα με όσα λέγει ό ίδρυτής της Άτομικής Ψυχολογίας Alfred Adler— τά άτομα, που έχουν μέσα τους τó *Συναίσθημα της Κατωτερότητας* αγωνίζονται αδιάκοπα νά ξεφύγουν άπ' αυτή τη στενάχωρη κατάσταση και νά άποκτήσουν την επικράτηση στην κοινωνία. Ο ίδιος ό Παλαμάς έκφράζει τόν πόνο και τη θλίψη, που τόν έδερνε μ' αυτόν έδω τó στίχο:

«ό αντίλαλος μ' άνάθρεψε, μ' έπότισε τó μίτος»

Μικρός αναγκάζεται νά φύγη από την Πάτρα και με καράδι περνάει τη θάλασσα για νά έρθη στο μπαρουτοκαπνισμένο άκόμα από την άντάρα του πολέμου θρυλικό Μεσολόγγι, όπου βρίσκει προστασία στο σπίτι ενός θείου του εκπαιδευτικού, ό όποιος διαρκώς έσφυζε και ρουφούσε πνευματικούς χυμούς από αξιόλογα βιβλία. Αυτή ή πνευματική ατμόσφαιρα, που βασιλεύει στο σπίτι του θείου του Κωστή, αναγκάζει και τó μικρούλη Κωστή Παλαμά νά στρωθή στη μελέτη, ένθ οι συνομήλικοί του χαίρονται τó παιγνίδι, που τόσο είναι συνυφασμένο με την παιδική φύση. Κοντολογής ό Κωστής Παλαμάς δέν χάρηκε τά παιδικά του χρόνια.

Πρίν συμπληρώσει άκόμα τά δέκα του χρόνια ό μικρός τότε και κολοσσός άργότερα Κωστής Παλαμάς μαστορεύει τους πρώτους στίχους, που έδειχναν εύοίωνα σημάδια για την άλματώδη κατοπινή ποιητική του εξέλιξη. Πώς άραγε γινόταν αυτό; Άπλούστα, γιατί ό *Κωστής Παλαμάς ήταν γεννημένος ποιητής*. Φαίνεται, πώς ή Λατινική ρήση «poeta non fit nascitur» βρήκε στόν Παλαμά μιá άρκετά καλή δικαιώση.

Δεκαεξάχρονος έφηβος ό Κωστής Παλαμάς, όταν

στο πανώχειλο δειλά - δειλά άρχίζει νά ιδρώνη τó μουστακάκι και στην καρδιά χνουδίζουν οι πρώτοι έρωτικοί σεβντάδες—και είχε τέτοιους σεβντάδες για την άρχοντοπούλα Μαρία Βάλβη, που άργότερα την παντρεύθηκε—παίρνει τó δρόμο για τó *Αιλείον άστυ*. Πηγαίνει στην Άθήνα με σκοπό νά γίνει ίερέας της Θέμιδας, γι αυτό και έγγράφεται στη Νομική Σχολή του εκεί Πανεπιστημίου. Ποτέ του όμως δέν κατώρθωσε νά πάρη τó δίπλωμα της Νομικής δέν κατώρθωσε νά πάει πώς δέν άγκαποσε ή δέν έπαιρνε τά γράμματα, αλλά έπειδή τόν αιχμαλώτισαν γρήγορα οι Μούσες και τόν πήραν μαζί τους στους βαθύσκιωτους Έλικώνες και οτους πανώριους Παρνασσούς.

Ο ποιητικός του πυρετός ξεχύνεται στην πρώτη του ποιτική συλλογή, που πρωτοδημοσιεύθηκε στά 1886 με τόν τίτλο *Τραγούδια της Παιρίδος μου*. Δυό χρόνια άργότερα, δηλ. στά 1888, έτοιμάζει τó υπέρκοχο ποίημά του *Άγνος εις την Άθηναν*, που βραβεύεται στο *Φιλαδέλφειο ποιητικό διαγώνισμό* με εισηγητή τόν ίδρυτή της Έλληνικής Λογογραφίας και καθηγητή του Πανεπιστημίου μακαρίτη *Νικόλαο Πολίτη*. Στά 1892 μιá νέα ποιητική του συλλογή *Ατά μάτια της ψυχής μου* βραβεύθηκε πάλι στο Φιλαδέλφειο ποιητικό διαγώνισμό με εισηγητή τόν *Αριστομένη Προβελέγγιο*. Στά 1897 μäs δίνει την ποιητική του συλλογή *Άταμφοι και Ανάπαιστοι*. Έτσι μäs δίνει ένα άπεραντο πλήθος από ποιήματα και συλλογές, που καταξιώνονται αυτοδύναμα χάρις στόν έσωτερικό τους δυναμισμό και στο άφθαστο έκφραστικό τους μεγαλειό. Ο Παλαμάς πιά επιβάλλεται και παίρνει την πιό τιμητική θέση στην κίνηση των Νεοελληνικών γραμμάτων. Άνάμεσα από τά ποιητικά του έργα, που όλα τιμούν την Έλλάδα, παίρνουν έξχωρη έκτίμηση ή «*Φλογέρα του Βασιλέα*», ή «*Τάφος*», ή *Αδωδεκάλογος του γύφτου* και ή *Ασάλευτη ζωή*. Παράλληλα με την ποίηση δουλεύει και στην *πρόζα*, όπου μäs δίνει τó μεγλούργημα, που λέγεται ό *Αθάνατος του παλληκαριού* καθώς και στο *Θέατρο*, δινοντάς μας, στά 1903, τó άριστούργημα *ΆΤρισεύγενη* που—καθώς λέγει ό θαύτατα πνευματικά καλλιεργημένος Κ. Θ. Δημαράς—είναι τó σύμβολο της έμορφιάς.

Στά 1887 παντρεύθηκε την άρχοντοπούλα συμπατριώτισσά του *Μαρία Βάλβη*, ή όποία—καθώς λέγει ό Γρηγ. Ξενόπουλος—έλεγε άργότερα, ότι ή ίδια φρόντισε νά γίνει ό γάμος τους, γιατί, καθώς έδειχναν τά πράγματα, ό Κωστής ήταν άναποφάσιτος για τó γάμο. Η Μαρία Παλαμά (γυναίκα του) του έδωσε τρία παιδάκια, τόν *Δέανδρο*, τη *Ναυσικά* και τόν όλιγόζωο και πολύκλαστο *Άλκη*. Στην αγαπημένη του γυναίκα ό Παλαμάς χάρισε ένα εξαίσιο ποίημα, γραμμένο στά 1930, με τόν τίτλο *σέ Γωνιά*. Μεταφέρω έδω δυό - τρεις στίχους άπ' αυτό τó ποίημα, στους όποιους στίχους ζωγραφίζεται με τά πιό ζωηρά χρώματα ή άπεραντοσύνη της αγάπης του ποιητή μας προς τη γυναίκα του:

«Την ίδια μέρα θάνατος, την ίδια και ή ταφή κι' άς έρθει, άς είναι από τη μοίρα μας γραφή μιá γωνιά για τους δυό μας».

Στά 1897 διωρίσθηκε *Γενικός Γραμματέας* στο Πανεπιστήμιο των Άθηνών και την θέση αυτή την

κράτησε τριάντα χρόνια μέχρις ότου στά 1928 πήρε σύνταξη. Έπηρε από τους πρώτους τὸ *Ἑθνικὸν Ἀριστεῖον Γραμμάτων καὶ Τεχνῶν*, έγινε ἀπὸ τοὺς πρώτους μέλος τῆς *Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν* καὶ ἀργότερα, στά 1930, έγινε καὶ *Πρόεδρος* τῆς.

Τῇ δέσδεκτη χρονίᾳ 1898 τὰ πατρικά στήθια τοῦ ποιητῆ μας σπαράχθηκαν ἀπὸ τὸν χαμὸ τοῦ ἀγαπημένου του *Ἄλκη*, πού, ὅπως λέγει κάπου ἡ *Καλλιρόη Παρὲν* «ἦτο μία ὥρα καλλιτεχνικὴ σύνθεσις, ἀπὸ τὰ μαλλάκια τοῦ τὰ μουκλωτά, ἔως τῇ φωνίτσα του καὶ τὸν τρόπο τῆς ὁμιλίας του, ἡ ὁποία ἦτο μουσική, ἁρμονική, ἀληθῶς ζωντανὸν καλλιτεχνικὸν σύνθεμα ἀπὸ τὰ ὠραιότερα τῆς δημιουργίας του». Ὁ χαριτωμένος του Ἄλκης, πού ἦταν σωστὸ ἀγγελοῦδι στὴν ὁμορφιά, σὰν ἐκεῖνα πού ζωγραφίζουν οἱ τεχνίτες γύρω ἀπὸ τὴν Παναγία, πέταξε στὰ οὐράνια μόλις εἶχε κλείσει τὰ τέσσερα χρόνια τῆς ζωῆς του καὶ γέμισε τὸν πατέρα του μὲ ἀπέραντο συναισθηματισμὸ μελαγχολικῆς ὕψης, πού ἐξεχύθηκε στὸ μακρόσυρτο λυρικό μοιρολόγιμα, πού λέγεται *Ἀτάφος* καὶ πού στιχορρογήθηκε—καθὼς λέγει ὁ ἴδιος ὁ Παλαμᾶς—«στὶς 24 τοῦ Φλεβάρη ὥς τις 9 τοῦ Μάρτη 1898». Σ' αὐτὸ τὸ ποιητικὸ ἔργο ὁ Παλαμᾶς ζωντανεύει τὸν ἀντίλαλο τοῦ Κάτω Κόσμου καὶ τοῦ Παντοτεινοῦ Ξηνητεμοῦ ὅπως τὸν φαντάζεται ὁ ἀμόλυντος τραγουδοπλῆχτης Ἑλληνικὸς Λαός.

Ἀργότερα, στά 1929, ὁ ἴδιος ὁ Παλαμᾶς ἔγραφε τούτῃ τὴν φράση σχετικὰ μὲ τὸ θάνατο τοῦ παιδιοῦ του: *ἌΤι συντριβὴ γιὰ τὸν πατέρα! Καὶ τῇ μετὰλλεῖο γιὰ τὴν ἔμπνευση τοῦ ποιητῆ! οὐ*. Καὶ πραγματικὰ ὁ θάνατος τοῦ Ἄλκη, ἔξωρα ἀπὸ τὸ ξῆσχιμα, πού προξένησε στὰ στήθια τοῦ Παλαμᾶ, στάθηκε τὸ πλοῦσιο *μεταλλεῖο* ἀπὸ ὅπου ξεπετάχτηκε ἡ γεμάτη συναισθηματικὸ χυμὸ μελαγχολικοῦ περιεχομένου ποιητικὴ κατὰκτηση, πού φέρει τὸν τόσο ταιριαστὸ τίτλο *Ἀτάφος*.

Ἀκολουθεῖ σὲ λίγο μιὰ καινούργια ἐποχὴ γεμάτη Παλαμικὲς δημιουργίες καὶ ὁ ποιητῆς μας, ἀφοῦ ὠλοκλήρωσε τὸ πνευματικὸ του ἔργο, ἀφοῦ ἔζησε καὶ χαμάρωσε τὴν ἀναγνώριση τῆς ποιητικῆς του δημιουργίας, παύει νὰ περπατᾷ στὴ φλοῦδα τῆς γῆς καὶ κατεβαίνει γαλήνιος καὶ ἀτάραχος στὸν ὕγρὸ τάφο, ἐνῶ τὸ ὄνομά του γράφεται μὲ ἀνεξίτηλο μελάνη στὴν παγκόσμια πνευματικὴ κίνηση καὶ ἡ παρουσία του θεωρεῖται—καὶ πολὺ σωστὰ—ὡς ὁ σημαντικώτερος σταθμὸς στὴ Νεοελληνικὴ μας ποιητικὴ δημιουργία.

Τὸ ποιητικὸ ἔργο τοῦ Παλαμᾶ εἶναι ἀπέραντο καὶ θαρσύναντο. Ποτίζει μὲ τὰ πεντακάθαρα νερά τοῦ στίχου τοῦ μισὸν αἶθρα καὶ ἀνεβάζει τὴν Ἑλλάδα σὲ ὄψη-λες καὶ ζηλευτὲς πνευματικὲς σφαῖρες. Κάθε του ποίημα τὸ δουλεύει μὲ φλογατὸ ἐνθουσιασμοῦ, μὲ πραγματικὸ οὐδενὶ γιὰ νὰ παρουσιάσῃ τέλει, ὠλοκληρωμένο, γεμάτο ζωντανὸ δυναμισμό, τέτοιον, πού νὰ στέκεται παλληκαρίσια στὰ ποδάρια του καὶ σήμερα καὶ αὔριο χωρὶς νὰ χλωμιάξῃ καὶ νὰ γονατίζει στὴν πρώτη θουρδουλιά, πού θὰ δεχθῇ ἀπὸ τὸν *Κριτικὸ*. Ὁ ἴδιος ἄλλωστε λέγει, πὼς *κάθε ἔργο Τέχνης* πρέπει νὰ φέρῃ τὴ σφραγίδα τοῦ πάντοτε καὶ ὄχι τοῦ τώρα. Καὶ πραγματικὰ τὰ ἔργα τοῦ Παλαμᾶ εἶναι πάντα ζωντανὰ καὶ πάντα φρέσκα ἀδι-αφορόντας ἂν ὁ πανδαμάτορας χρόνος προσπαθεῖ νὰ τὰ σκεπᾷ μὲ τὴ βαρεῖα φλοκάτη τῆς λησμονιάς.

Καὶ ὅλα αὐτὰ τὰ πέτυχε ὁ Παλαμᾶς, γιατί δόθηκε μὲ ὅλη τὴ θερμὴ τῆς καρδιάς του, μὲ ὅλο του τὸ *σεῖναι* στὴν *Τέχνη* χωρὶς συμφεροντολογικὰ παζαρέματα. Γι' αὐτὸ καὶ ἔλαμψε σὰν τὸ φωτεινότερο μετέωρα στὸ Ἑλλαδικὸ πνευματικὸ στερέωμα. Καὶ αὐτὸ πάλι γιατί ἡ *Τέχνη*—καθὼς λέγει καὶ ὁ Στρατῆς Μυριεήλης—δέχεται μονάχα πραγματικοὺς καὶ ἀποσιωμένους *Ἱερεῖς* καὶ ὄχι συμφεροντολόγους δι-κηγόρους. Μᾶς τὸ λέγει καὶ ὁ ἴδιος ὁ Παλαμᾶς τὸ πόσο ἀγάπησε τὴν *Τέχνη* του (τὴν *Ποίηση*). Μεταφέρω ἐδῶ μερικὸς στίχους του, παρμένους ἀπὸ τὸ βιβλίο του *οἱ νόχτες τοῦ Φήμιου*.

*Ζῶ μὲ τὸ μέτρο καὶ μὲ τὸ εὐθύμ, πνέω μὲ τὴ ρίμα,
στίχοι καὶ πλάι στὸν Ἑρῶτα μ' ἱσῶς, καὶ πλάι στὸ μῆμα.
τὸ πού ὅλο ἀλλάζει τροπαρίον τὸ πρῶτο ἀνάλλογο ἱσο:
«Σὰς ἀγαπᾷ κι' ἔχω ἀπὸ σᾶς μιὰ δόξα νὰ ζητήσω...»*

Καὶ ἄλλου πάλι ὁ ἴδιος ὁ Παλαμᾶς μᾶς λέγει τοῦ-τα τὰ λόγια, πού δείχνουν τὴν ἀπεραντοσύνη τῆς ἀγάπης του γιὰ τὴν *ποίησι*: «Ἡ *Τέχνη* παιγνίδι κα-θὼς τὸ θέλουν κάποιοι φιλόσοφοι ὁ Spencer, ὁ Schil-ler, ὁ Renouvier; Μπορεῖ. Γιατὶ κανεὶς τὴ *Ζεῖ* τὴν *Τέχνη* ἐλεύθερα χωρὶς κανένα πρακτικὸ σκοπὸ, σκο-πὸν ἔχοντας τὴν *Τέχνη*. Μὰ ἐκεῖνος μέσα στὴν *Τέχνη* κατορθώνει σημαντικώτερα, ἐκεῖνος πού δουλεύοντας τὴν *Τέχνη* ποτὲ δὲ βάζει μὲ τὸ νοῦ του, πὼς παίζει, μὰ πάντα πῶς, καὶ μὲ τὸ παραπάνου, σοβαρεύεται, τεχνίτης· πὼς ἀγωνίζεται ὄχι σὲ παιγνίδι, σὲ κάτι σὰν παραπανιστό, μὰ σὲ κάτι σπουδαιότατο, καὶ πρώ-της. «Ἄν ἴσως κι' ἀφήσω τίποτε στὴν *ποίησι* πού νὰ λογαριάζεται, εἶναι γιατί ἀπὸ τὰ μικρά μου χρόνια τίποτε ἄλλο δὲν πίστεψα καὶ ἐξακολουθῶ νὰ πιστεύω σπουδαιότερο, σοβαρότερο, πραγματικώτερο, τίποτε ἄλλο παρὰ τὸ *ποίημα*. Καὶ πραγματικὰ ἂν κανεὶς δὲν ἱερούργησῃ εἰλικρινὰ καὶ μὲ θρησκευτικὴ ἀφο-σίωση στὸ *Ναὸ* τῆς *Τέχνης*—γιατὶ ὄχι καὶ τοῦ ὁ-ποιουδήποτε ἐπαγγέλματος;—ἡ θεὰ *Τέχνη* τὸν ἀπο-στρέφεται, τοῦ γυρίζει τίς πλάτες τῆς.

Ὁ Παλαμᾶς στὴ δημιουργικὴ ποιητικὴ πορεία του ἀκολουθεῖ ἕναν κουραστικὸ καὶ πολυδαίδαλο δρό-μο καὶ γιὰ νὰ τὸν νοιώσῃ πραγματικὰ κανεὶς πρέπει νὰ ἔχῃ βοηθὸ τοῦ πολύκλωνο σφίχτοπλεγμένο Ἀριάδ-ναιο νῆμα (πνευματικῆς ὑποστάσεως) γιὰ νὰ μπορέσῃ ἔτσι νὰ μπῇ στοὺς λαθουρινώδεις δρόμους του. Καὶ αὐτὸ συμβαίνει γιατί ὁ Παλαμᾶς παίρνει τὸ περιεχό-μενο τῶν ποιημάτων του ἀπὸ πολλὰς πτυχῆς τῆς ζω-ῆς. Ἱστορία, Μυθολογία, Βυζάντιο, Λαϊκὲς παραδό-σεις, Ἑλληνικὴ φύσις, Στοχασμοὶ καὶ Ὁράματα τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ μετασχηματίζονται ὅλα σὲ πραγμα-τικὰ διώματά του, τὰ *Ζεῖ*, νοιώθει ὡς τὰ κατάδαθα τῆς ψυχῆς του τὸν παλμό τους καὶ τὰ ρίχνει μὲ μα-στοριά στὴν τεράστια ποιητικὴ του χοάνη ἀπ' ὅπου βγαίνουν σὲ στίχους ντυμένα μὲ τὴ δημιουργικὴ του φαντασία καὶ χρισσαρισμένα μὲ κάθε φροντίδα. Γι' αὐ-τὸ ἄλλωστε στάθηκε καὶ τόσο δυσνόητος γιὰ τοὺς πολλοὺς ἀνθρώπους. Ὅταν ὅμως κατορθώσῃ καθένας νὰ μπῇ στὸν Παλαμικὸ χῶρο, τότε θὰ νοιώσῃ τὸ με-γαλεῖο τοῦ Παλαμᾶ. Τότε σιγὰ—σιγὰ ἀνοίγουν οἱ μέ-χρι πρὸ ὀλίγου σφίχτομανταλωμένες καστρόπορτες καὶ ἀντίκρου ξανοίγονται τοπία γνώριμα καὶ μακρινά. Περιοχές, πού ἀπὸ τὸ πρῶτο ἐπιπόλαιο ἐπιφανειακὸ ἀντίκρουσμα φαίνονται ξένες καὶ ἴσως ἀνύπαρκτες καὶ ἀσχετες μὲ τὰ ἄμεσα διαφέροντά μας, σιγὰ—σιγὰ τίς

βλέπομε κοντά μας, πλάϊ μας, οίκοι και βαθύτατα αγαπητές σ' ἐμάς. Τότε και μόνον τότε θα νοιώσουμε τον ίδιο τον Παλαμά νά μιλή στην καρδιά μας με ζέστα και πάθος.

Πολλά από τα έργα του Παλαμά προσέχθηκαν και από τους έξω της Ελλάδος σοβαρούς πνευματικούς κύκλους. Έτσι ο Παλαμάς απέκτησε μια πλατύτερη αναγνώριση και θαυμάστηκε από μεγάλες ξένες προσωπικότητες. Ο πολύς Έρριχ π.χ. ονομάζει τον Παλαμά «σπάνιο ποιητή», ο *Romain Rolland* τον θεωρεί για το «μεγαλύτερο σύγχρονο ποιητή», ο *Αντρέ ντε Ρενιέ*, ο *Μάριος Μενιέ*, ο *Έσσελινγκ*, ο *Περνέ*, ή κοντέσσα ντε *Νοάιγ*, ο *Αντρέ Μωρουά* και τόσοι άλλοι εκφράζονται με θαυμασμό για τον Παλαμά.

Υστερα απ' αυτή την ευρύτερη αναγνώριση του Παλαμά και έξω από τον Ελλαδικό χώρο, γεννήθηκε ή ιδέα (από φίλους του Παλαμά) νά ζητηθῇ από τη Σουηδική *Ακαδημία* νά απονεμηθῇ στον Κωστή Παλαμά το βραβείο *Νομπελ* για τη Λογοτεχνία. Έγινε μάλιστα και μία κάποια σχετική κίνηση, με ή κίνηση αυτή σταμάτησε στα πρώτα της βήματα, γιατί ταυτόχρονα ζητούσε το ίδιο βραβείο και ο *Γιάννης Ψυχάρης*. Γεννήθηκε τότε μία μεγάλη ψυχρότητα ανάμεσα Ψυχάρη και Παλαμά και ο Γιάννης Ψυχάρης επιστρέφοντας από την Αθήνα στο Παρίσι —όπου έμενε σχεδόν όλον τον καιρό του— εξακόντισε ένα λίβελλο γεμάτο χολή και πάθος κατά του Παλαμά. Στο δρ:μύ αυτό κατηγορητήριο ο Ψυχάρης ιδρωκοπιέται νά αποδείξῃ (!), πώς τάχα ο Παλαμάς δέν είναι ούτε μέτριος ποιητής. Τοῦ λείπει, λέγει, ή *précision*. Μεταφέρω ἐδῶ ένα απόσπασμα ἀπὸ τὸ *ακατηγορῶν* τοῦ Ψυχάρη ἐναντίον τοῦ Παλαμά, τὸν ὁποῖον ἐθαύμαζε γιὰ τοὺς ἀγῶνες τοῦ γιὰ τὴν ἀναγνώριση καὶ ἐπικράτηση τῆς Δημοτικῆς. «Ἡ ποίησις τοῦ Παλαμά, λέγει ὁ Ψυχάρης, μοῦ φαίνεται σὰν κάτι τεχνητό, πὺ δὲν ἀποτελεῖ μέρος τοῦ πετσοῦ του.... Τὰ ποιήματα τοῦ Παλαμά τὰ βλέπω σὰν κομψὴ περούκα στὸ κεφάλι τοῦ ἀπάνω —περούκα τοῦ Μεσαίωνα, σὰ Βυζαντινὴ... Τὰ ποιήματά τοῦ δὲν ἔχουν συνθεσι. Μοιάζουνε ὅλα τοὺς σὰν ἀσυνάρτητα. Ὁ Παλαμάς ἀγνοεῖ τὸ point τοῦ Ἀγγλοῦ, τοῦ Γάλλου τὸ *un point c' est tout*».

Παράλληλα μετὴν ἄλλη χυμώδη πνευματικὴ —ιδιαίτερα ποιητικὴ— παραγωγὴ τοῦ Κωστῆ Παλαμά ἀξιόλογη θέση κατέχει καὶ ἡ μεγάλη του συμβολὴ στὸ Δημοτικισμό. Ὁ Παλαμάς ὁλόκληρο σχεδὸν τὸ ποιητικὸ του ἔργο τὸ ἔγραψε στὴ Δημοτικῇ. Μονάχα λίγα ποιήματα (τὰ πρῶτα πρῶτα) ἔγραψε στὴν καθαρύουσα. Ἦδη ὁ Παλαμάς ἀπὸ τὸ 1886 μετὸ ποίημά του «Ὑμνος» δημοσιευμένο στὴν «*Κλειὼ*» τῆς Δειψίας παίρνει ὀριστικὸ διαζύγιο ἀπὸ τὴν Καθαρεύουσα καὶ ἀγκαλιάζει τὴν Δημοτικῇ. Περίφρασα ἀργότερα διακηρύσσει, ὅτι «ὁ Δημοτικισμός μου εἶναι ἡ ἀρετὴ μου». Καὶ ὅταν τὰ φαντισμένα τσιράκια τοῦ *Μιστριώτη* τὸν ἐρίζουν καὶ τὸν φοβερίζουν κατάμουτρα, ὁ Παλαμάς δὲν θυμώνει, ἀλλὰ στενοχωριέται, πὺ δὲν βλέπουν τὸ σωστὸ δρόμο, τὸ δρόμο τοῦ Δημοτικισμοῦ. Θαρραλέα φωνάζει στοὺς «γλωσσάμυντορας» αὐτοὺς τοὺς στίχους του:

Ἡ γλῶσσα πὺ βροντομαγεῖ στὸ λόγο μου εἶν' ἡ γλῶσσα τῆς ἀρετῆς, τῆς λεβεντιάς καὶ τῶν ἀκέραιων κ' εἶναι μετ' τὴ δικιά σας ἀμοιασμένη, πῶχει τὰ λόγια πάντα ξεθωριασμένα σὰ νεκρά καὶ σὰ μυυλσαμυνένα.

Καὶ ὅταν στὰ 1901 καὶ στὰ 1903 ἡ Ἀθήνα ταραζέται ἀπὸ δυὸ φοβερά κινήματα γλωσσικοῦ αἵτιου καὶ περιεχομένου, ἀπὸ τὰ περίφημα «*Εὐαγγελικά*» καὶ ἀπὸ τὰ «*Ορεστικά*» καὶ οἱ φοιτητὲς φωνάζουν στοὺς δρόμους φοβερά συνθήματα, ὁ Παλαμάς δὲν λυγίζει ἀλλὰ περίφρασε καὶ μετ' ὀροντερὴ φωνὴ λέγει αὐτὰ τὰ λόγια: «Ὅσο πιδ ψηλὰ ἀνεβάζω στὴν Τέχνη, ὅσο πιδ σίγουρα καθυλλικέω τὸ ἄτι τῆς ιδέας, τόσο πιδ ἀξέταστα μιλῶ τὴ γλῶσσα τοῦ χωριάτη». Καὶ σ' ὅσους ὁπαδοὺς τοῦ Δημοτικισμοῦ βλέπει τὸ πνεῦμα τῆς ἡττοπάθειας, τοὺς πετάει κατάμουτρα αὐτὰ ἐδῶ τὰ βαρεὰ λόγια: «Ἡ δημοτικὴ δὲν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ λιμοκοντόρους γιὰ Πλατωνικὸ ἔρωτα, ἀλλὰ ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ ἐπιδύτορες γιὰ γένα». Στὰ 1905 ὁ Παλαμάς σὲ μιά του ὀμιλία μετὸν τίτλο «Ἡ ἐθνικὴ γλῶσσα» ὑπεραμύνεται τῆς δημοτικῆς.

Ὁ Γιάννης Ψυχάρης, ὁ Ἀλ. Πάλλης καὶ ὁ Ἀργύρης Ἐφταλιώτης, πὺ καὶ οἱ τρεῖς τοῦ εἶναι ἐνθερμοὶ ὑπερβιαστές καὶ ἀγωνιστὲς τῆς Δημοτικῆς θαυμάζουν τοὺς ἀγῶνες τοῦ Παλαμά γιὰ τὴν ἀναγνώριση καὶ ἐπικράτηση τοῦ Δημοτικισμοῦ. Ὁ μεταφραστὴς τῆς «*Ιλιάδος*» ἀποκαλεῖ τὸν Παλαμά *ἀνέο Ὀμηροῦ*. Δὲν ξέρουμε σίγουρα ἂν οἱ τρεῖς σπουδαῖοι ὑπερασπιστὲς τῆς Δημοτικῆς—Ψυχάρης, Πάλλης, Ἐφταλιώτης—θὰ διατηροῦσαν τὴν ἀγωνιστικὴ τους διάθεση σὰν ὀρισκόταν στὴν Ἑλλάδα—καὶ ὀχι στὸ ἔξω.ερικὸ—καὶ ἀντιμετώπιζαν τίς ἀπειλές, πὺ ἀντιμετώπισε ὁ Παλαμάς χωρὶς οὔτε στιγμή νά δειλιάσῃ, ἐνῶ ἄλλοι, πὺ ἀγαποῦσαν τὸ Δημοτικισμό, φοβόταν καὶ νά... φωτογραφηθοῦν ἀκόμη ἔχοντας πλάι τοὺς ἀναγνωρισμένους δυναμικοὺς Δημοτικιστὰς! Καὶ γιὰ νά τελειώνουμε μετὸ γλωσσικὸ ζήτημα καὶ τὴ θέση, πὺ πήρε ὁ Παλαμάς στὴ διαμάχη μετὰ Κ.α.θαρευουσιανισμοῦ καὶ Δημοτικισμοῦ μεταφέρουμε ἐδῶ τὰ παρακάτω λόγια τοῦ Γιάννη Χατζίνη: «Ἀν ὁ Παλαμάς εἶχε πάρει διαφορετικὴ στάση στὸ γλωσσικὸ ζήτημα... καὶ δὲν ἔπαιρνε μετ' ὀθένος στὰ χέρια τὴ σημαία τῆς πνευματικῆς ἀφύπνισης τοῦ καιροῦ τοῦ πὺ σφυρηλατοῦσε ἤδη τίς νέες ἀξίες, τότε δὲν ξέρουμε τί θὰ ἔμενε κι' ἀπὸ τὸ δάρος τῆς καθαρῆς ποιητικῆς τοῦ δημιουργίας. Στὴν περίπτωσή του, εἶναι στενὰ συνυφασμένα τὸ ἔνα μετὸ ἄλλο, σὲ τρόπο πὺ κ.μ.α. μονομερὴς ἀξιολόγηση δὲ θὰ μπορούσε νά εἶναι διώσιμη».

Καὶ τώρα πιά ἡ κλειψύθρα μᾶς προειδοποιεῖ, πὺς πρέπει νά τελειώσουμε. Πὺς ὀμως μπορεῖ νά τελειώσῃ ἔνα τόσο ἀπέραντο θέμα, ὀπως εἶναι τὸ θέμα «*ΠΑ. ΛΑΜΑΣ*»; Γι' αὐτὸ καὶ ἀναγκάζομεθα νά τελειώσουμε... χωρὶς ἐννοεῖται νά ἔχουμε τελειώσῃ! Ἡ ἐργασία μας αὐτὴ—πὺ εἶναι μιά κάπως ἐκτεταμένη περίληψη τῆς μελέτης μας «*Πτυχές ἀπὸ τὴ ζωή καὶ τὸ ἔργο τοῦ Παλαμά*»—πὺ εἶναι ἔτοιμη γιὰ ἔκδοση—δὲν μπορεῖσε νά ἀγκαλιάσῃ ὀλο τὸ θέμα μας. Θὰ ἔχη ἀσφαλῶς ἀρκετὰ κενά. Γιὰ νά περιορίσω στὸ ὀλάχιστο θὰ ἔπρεπε νά ἐκπερῶ τὰ ἔσκαμ-

ΤΑ ΕΠΟΠΤΙΚΑ ΕΙΔΗ ΩΣ ΜΕΣΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΚΥΡΙΑΖΟΠΟΥΛΟΥ

Υποτρόφου του Ι.Κ.Υ. ἐν Λονδίνῳ

Τόσο στὴν πατρίδα μας ὅσο κι' ἄλλοι, γιὰ πολ-
λαπλὴ φορά ἔχουν ἀκουσθῇ ἀντιτιθέμενες γνώμες
γιὰ τὴν τεράστια σημασία ἢ γιὰ τὴν μηδαμινότητα,
ποὺ ἔχουν γιὰ τὴ μάθησι τὰ διάφορα ἐποπτικά μέ-
σα, ἀπὸ τὰ πιδ ἄπλὰ καὶ ἀρχέγονα ὡς τὰ πιδ σύγ-
χρονα καὶ τέλεια τοῦ μοντέρνου πολιτισμοῦ. Πλεῖ-
στοι παιδαγωγοὶ ἐπιφανεῖς καὶ μὴ ἔχουν προσπαθή-
σει νὰ μᾶς πείσουν ὅτι, πλούσια καὶ κατάλληλα
ἐποπτικά μέσα, θὰ ἤμπορούσαν, ὅχι μόνο νὰ κάμουν
τὸ ἔργο τοῦ διδασκάλου εὐκολώτερο ἀλλὰ καὶ ὡς
ἓνα βαθμὸν, ν' ἀντικαταστήσουν τὸν ἴδιο τὸν διδά-
σκαλο. Ἰσχυρίζονται τὰ παραδείγματα ὅτι, ἰδίως τὰ
πιδ σύγχρονα μέσα, τὸ ράδιο, ὁ κινηματογράφος, ἡ
τηλεόραση, πολλὰ φορὲς ἐπιτυγχάνουν καλύτερη καὶ
πλέον ἀποτελεσματικὴ διδασκαλία ἀπὸ τὸν διδάσκα-
λο τοῦ μέσου ὁρου ἂν ὅχι καὶ ἀπὸ τὸν ἀριστο δι-
δάσκαλο.

Ἀπὸ τὸ ἄλλο ὅμως μέρος ἔχει τονισθῇ ὅτι, τὰ
ἄψυχα αὐτὰ μέσα, εἶναι μᾶλλον ἀσήμαντα καὶ ὅτι
μόνον ἡ ζωντανὴ προσωπικότης καὶ τὸ παρὰδειγμα
τοῦ διδασκάλου εἶναι ἡ βάσις ὅχι μόνο κάθε ἀποτε-
λεσματικῆς διδασκαλίας καὶ μαθήσεως ἀλλὰ καὶ ἐπι-
δράσεως ἐπάνω στὴ βούλησι καὶ τὸν χαρακτήρα.

Θὰ χρειασθῇ λοιπὸν νὰ ἐξετάσωμε τὸ θέμα ἀν-
τικειμενικά, ἀπηλλαγμένοι ἀπὸ προκαταλήψεις, γιὰ
νὰ ἀνεύρωμε τὴν σωστὴ θέσι τῶν ἐποπτικῶν μέσων
στὸ σχολεῖο.

Τὰ ἐποπτικά μέσα εἰσχώρησαν στὰ σχολεῖα σὰν
μιὰ κραυγὴ διαμαρτυρίας ἐναντίον τοῦ Βερμπαλισ-
μοῦ, ποὺ εἶχε ἐπικρατήσῃ. Ἡ ἀρρώστεια τοῦ Βερ-
μπαλισμοῦ, ποὺ κυρίως σημαίνει χρῆσι ἢ ἀπομνη-
μόνευσι λέξεων ἀκατανόητων, εἶχε παραλῆσει τὸ ἔρ-
γον τοῦ σχολείου. Θὰ λέγαμε πὼς ὁ Βερμπαλισμὸς
μᾶζινε συχνὰ τὰ καύκαλα τοῦ καρδιοῦ καὶ πέταγε
τὸ σπύρο. Πρόσεχε «στὴ σκιά τῆς λέξεως» καὶ ὅχι
στὴν οὐσία.

Ὁ Νατσουραλισμὸς καὶ κυρίως ὁ Πραγματισμὸς
ἡ ἐξπειριμενταλισμὸς ἔδωσαν ἀποφασιστικὰ χτυπή-

μένα, ἂν καὶ φοβᾶμαι, πὼς ἴσως κάτι τέτοιο θὰ
ἔγινε.

**

Καὶ νῦν... Σὺ, ἰσόθεη Παλαμικὴ ψυχὴ, ποὺ
ἤσυχῃ ἀναπαύεσαι στὰ Ἠλύσια πεδία, θωρώντας μας
μέσα ἀπ' ἓνα σύννεφο λιθωντοῦ καὶ ἀποθέσεως,
ἀκουσε αὐτὴ τὴ θερμὴ μου παράκληση: Μὴ ἐπρένε-
σαι ἂν στὴ μικρὴ μου αὐτὴ μελέτη κάπου ἀστόχα-
στα. Ἄν ἔγινε κάτι τέτοιο, ἔγινε χωρὶς καμμιὰ προ-
κατάληψη, ἴσως χωρὶς τὴ θέλησή μου. Ταπεινὸς προ-
σκυνητὴς ἐγὼ, πὼς ἦταν δυνατό νὰ χαράξω συνεῶς
τὰ σκέψεις ἐμάκρως ἀπὸ τὴν πνευματικὴ σου δημι-
ουργία; Μὲ τὴν ἀπόλυτη πίστι, πὼς ἡ παράκλησή
μου θὰ γίνῃ ἀκουσθῇ, ἔστω καὶ μὲ συγκατάβαση,
ταπεινῶν μὲ τὸ μεγάλο Σ' εὐχαριστῶ.

ματα κατὰ τοῦ Βερμπαλισμοῦ καὶ μετετόπισαν τὸ
βάρος τῆς μαθήσεως ἀπὸ τὴ γλῶσσα στὸ χέρι καὶ
ἀπὸ τὴ λογοκοπικὴ θεωρία στὴν ἐνεργητικὴ πράξι.
Ἔτσι ἐπεκράτησαν τὰ ἀξιώματα: «Δίδασκε ἐποπτι-
κῶς» «Μάθησις διὰ τῆς ἐργασίας» «Περιορισμὸς
τῶν λόγων» «Ἡ πράξις ὁμιλεῖ πιδ ἡχηρὰ παρὰ ἡ
γλῶσσα» «Δούλευε χωρὶς νὰ ὁμιλεῖς» «Τὰ πολλὰ
λόγια εἶναι φτώχεια» κλπ.

Ἡ αὐτενέργεια, ἡ ἐργασία, ἡ παρατήρησις, ἐπε-
κράτησαν σὰν βασικά ἀξιώματα τῆς σχολικῆς μαθή-
σεως.

Μὲ τὴν ὑπερέμβασιν, ποὺ ἐδόθη τὰ τελευταῖα
χρόνια στὴν ἀξία τῶν ἐποπτικῶν μέσων καὶ τὴν φα-
νατικὴ καταπολέμησιν τοῦ Βερμπαλισμοῦ, ἐγκατελεί-
φθη ὡς ἓνα βαθμὸς ἡ ὁμίλια. Ὁ κινηματογράφος
καὶ ἡ τηλεόρασις ἐπίσης ἐπιβάλλουν καταναγκαστικὴν
σιγὴν ἐπὶ συνεχεῖς ὥρες. Ἐνα ἄλλο χτύπημα—ποὺ
τοῦτο ἔρχεται ἀπὸ ἄλλην πλευρὰ—κατὰ τοῦ γλωσσι-
κοῦ παράγοντος, εἶναι ἡ κατάργησις τῶν ἐξετάσεων μὲ
συνεχῆ λόγο καὶ ἡ εἰσαγωγή τῶν τέσταις εἰς τὰ scho-
λεῖα. Τὰ τέσταις, ὡς γνωστόν, συνίστανται ἀπὸ ἐρω-
τήσεις, ποὺ ἀπαιτοῦν ἀπαντήσεις μονολεκτικές,
Ναὶ—Ὁχι.

Ἔτσι, μιὰ νέα κίνησις γιὰ τὴ σπουδαιότητα τοῦ
γλωσσικοῦ παράγοντος, εἶναι φυσικὸ ἐπακόλουθο
καὶ δὲ θὰ πρέπη νὰ παρεξηγηθῇ ὅτι προέρχεται ἀπὸ
ἀρρωστημένους νοσταλγοὺς τοῦ βερμπαλισμοῦ, ποὺ
ἐπιδιώκουν τὴν ἀναβίωσιν του καὶ συνεπῶς τὸ ἐρώ-
τημα εἰς τὰ ἐποπτικά μέσα προάγουν ἢ ὅχι τὴ μά-
θησιν γιὰ ὅλα τὰ μαθήματα καὶ γιὰ ὅλες τὰς ἡλικίας
τῶν παιδιῶν, ἴσως θεωρηθῇ ἐξτρεμιστικὸ ἀλλ' ἐν
τούτοις θὰ πρέπη ν' ἀναγνωρισθῇ ὡς ὠφέλιμο. Για-
τί, λόγου χάρι, θὰ πρέπη νὰ κοπιᾶζωμε γιὰ τὴν
προμήθειαν καὶ προπαρασκευὴν ἐποπτικῶν μέσων ἂν-
τὶ νὰ προπαρασκευάζωμε πιδ εὐκόλα μιὰ ὥρα δι-
δασκαλία μὲ ζωντανὸν λόγο;

Ὑπάρχουν διδάσκαλοι, ποὺ πιστεύουν ὅτι ἡ χρῆ-
σι ἐποπτικῶν μέσων, εἶναι χάσιμο χρόνου καὶ νομί-
ζουν ὅτι τὰ ἀκόλουθα ἐπιχειρήματα ἔρχονται ὑπὲρ
αὐτῆς τῆς ἀπόψεως.

1. Πρῶτ' ἀπ' ὅλα μὲ τὸ νὰ δίνεται ὑπερβολικὴ
σημασία στὴ χρῆσιν ἐποπτικῶν μέσων, θὰ πρέπη νὰ
παραμελῆται ἡ γλωσσικὴ ἀσκήσις. Ἀλλὰ ἡ γλωσσι-
κὴ ἔκφρασις, ποὺ εἶναι κυρίως ἀνθρώπινο χαρακτηρισ-
τικόν, ἔχει συμβάλλει ἀναντίρρητα στὴν ἐξέλιξιν
τῆς διανοήσεως καὶ ἀσταμάτητα ὑποβοηθεῖ στὴν
ὕψωσιν τῆς σκέψεως στὸ ἀνώτερον δυνατό σημεῖο,
ἐνῶ ἡ χειρονομία θὰ πρέπη νὰ εἶναι ὁ ἀρχικὸς καὶ
πρωτόγονος τρόπος ὁμιλίας. Ἡ ἀνθρώπινος σκέψις
ἀνεπτύχθη μαζὶ καὶ παράλληλα μὲ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ
ἐννοητικοῦ λόγου. Λαοὶ μὲ φτωχὸ λεξιλόγιον ἔχουν πο-
λὸ περιορισμένον καὶ στενὸν πεδίον ἰδεῶν ἐνῶ οἱ ὑψη-
λὲς ἰδέες, ἡ φιλοσοφία, ἡ ἐπιστήμη ἢ ποίησις, ἡ λο-
γοτεχνία ἀνεπτύχθησαν ἀπὸ ἐκείνους τοὺς λαοὺς,
ποὺ εἶχαν δημιουργήσῃ μιὰ πλούσιαν γλῶσσαν.

2. Πολύ συχνά τὰ διάφορα έποπτικά μέσα μᾶς δίνουν λανθασμένη ιδέα σχετικά με τὸ μέγεθος. Ἐπὶ παραδείγματι, οἱ εἰκόνες ἑνὸς βιβλίου παρουσιάζουν τὸν ἑλέφαντα ἐν σμικρύνσει ὥστε νὰ νομισθῇ ὅτι εἶναι ἴσος μὲ μιὰ γάτα ἢ παρουσιάζουν ἕνα μικρὸ ἔντομο σὲ πελώριο μέγεθος. Ὁ Stanley Hall ἀναφέρει ὅτι, τὰ παιδιὰ ἑνὸς σχολείου μιᾶς πόλεως ποὺ ἐπεσκέφθη, ἐπίστευαν πὼς οἱ ἀγελάδες ἦσαν τόσο μικρὲς ὅσο οἱ πογτικοί.

3. Ἀλλὰ έποπτικά μέσα καὶ ἰδίως οἱ κινηματογραφικὲς εἰκόνες, δίνουν λανθασμένη ιδέα τοῦ χρόνου. Μπορεῖ νὰ ἰδῇς στὸν κινηματογράφο τὴν ἐξέλιξιν ἑνὸς αἰῶνος σὲ μιστὴ ὥρᾳ καὶ τὰ παιδιὰ, ποὺ δὲν ἔχουν καθαρὴν ιδέα τῆς ἐννοίας τοῦ χρόνου, μπορεῖ νὰ ἀποκτήσουν ἐσφαλμένην ιδέα τῆς ἐννοίας αὐτῆς καθὼς βλέπουν ἕνα γεγονός νὰ ἐξελισσεται ἀστραπιαίως «στὴν πραγματικότητα».

4. Μερικὰ ἀπ' αὐτὰ τὰ έποπτικά μέσα δὲ μπορεῖ νὰ τεθοῦν ὑπὸ ἑλεγχον. Δὲν εἶναι δυνατόν, παραδείγματος χάριν, νὰ σταματήσῃς τὸ ράδιο ἢ τὸ φιλμ ἢ τὴν τηλεόρασι καὶ νὰ θέσῃς ἀπορίες. Τὰ παιδιὰ εἶναι ἀπλοὶ θεατὲς καὶ παθητικοὶ παρατηρητὲς, ὑποχρεωμένα νὰ στέκωνται ἀκίνητα καὶ ἀμίλητα γιὰ ἀρκετὴ ὥρᾳ, πρᾶγμα ἀντίθετο στὴν παιδικὴ φύσιν. Ἐπίσης ὁ διδάσκαλος δὲν μπορεῖ νὰ ξέρῃ τί ἀκριβῶς θὰ διδάξῃ τὸ ράδιο καὶ τί θὰ παρουσιάσῃ ἢ τηλεόρασι καὶ κατὰ τὸ πλεῖστον δὲν εἶναι εὐκολο νὰ δοκιμασθῇ τὸ φιλμ ἐκ τῶν προτέρων. Ἀλλὰ, μέσα, ποὺ δὲν εἶναι δυνατό νὰ ἐλεγχθοῦν καὶ νὰ χρησιμοποιηθοῦν κατὰ βούλησιν, δὲν ἐξυπηρετοῦν τὴ σκοπιμὴ διδασκαλία, ποὺ προχωρεῖ με σύστημα καὶ με σχέδιο.

5. Ὁ κινηματογράφος, τὸ ράδιο καὶ ἡ τηλεόρασι δὲν ὀπλίζουν τὸν τρόφιμο με πραγματικὴν πείρα, γιατί εἶναι χωρὶς ὕλη δὲν μπορεῖς νὰ τ' ἀγγίξῃς ἢ νὰ τὰ χρησιμοποιήσῃς. Σκιὲς καὶ ἤχοι εἶναι ἢ οὐ σὰν τοὺς.

6. Τέλος με τὰ έποπτικά μέσα καὶ ἰδίως με τὶς κινηματογραφικὲς εἰκόνες, ὅπου τὰ παιδιὰ μποροῦν νὰ ἰδοῦν ὅπως στὴν πραγματικότητα ἀκόμη καὶ τὰ παραμύθια, καταστρέφεται ἡ φαντασία τῶν παιδιῶν ἐνῶ, ὅταν ἀκοῦν ἢ διαβάζουν μιὰ ἱστορία, δημιουργοῦν φανταστικὲς εἰκόνες.

7. Τοῦλάχιστο μᾶς δίνουν οἱ εἰκόνες γενικὰ μιὰ ἀληθινὴν παράστασιν; «Ἀτυχῶς», λέγει ὁ Dale, τὰ φωτογραφικὰ ψέμματα εἶναι βαρύτερα ἀπὸ τὰ γλωσσικά, διότι, ὅταν βλέπουμε κάτι «με τὰ ἴδια μας τὰ μάτια», τό πιστεύουμε εὐκολώτερα παρ' ὅτι ὅταν τό ἀκούσωμε.

Ἐπει' ἀπ' αὐτὰ θὰ πρέπει νὰ χάνωμε χρόνον καὶ κόπον καὶ χρῆμα γιὰ έποπτικά μέσα :

Τὰ ἀνωτέρω ἐπιχειρήματα εἶναι ἐξιόλογα, ἀλλὰ ὅταν τὰ ἔχωμε ὑπ' ὄψιν μας κατὰ τὴν χρῆσιν τῶν έποπτικῶν μέσων, θὰ ἠμπορούσαμε νὰ ἐξουδετερώσωμε τὰ μειονεκτήματα ποὺ ἀνεφέρθησαν με ὅλες τὶς κακὲς ἐπιδράσεις των. Διότι, παρ' ὅλα ταῦτα, βαθύτερες ἐρευνες ἔχουν ἀποκαλύψει ὅτι, τὰ έποπτικά μέσα, ὅπως δήποτε προάγουν τὴ μάθησιν.

1. Ὁ Dale ἀναφέρει τρεῖς παράγοντες ἀποτελεσματικῆς μαθήσεως : α) Ὑπαρξίς ἐσωτερικῶν κινήτρων. Τὸ γιατί. Ἐννοεῖ δηλαδὴ ὅτι μαθαίνομε εὐκολώτερα ὅταν τὸ θέμα εἶναι ἐνδιαφέρον.

β) Ὑπαρξίς ὀρισμένου σκοποῦ. Τὸ τί.

γ) Σκόπιμος χρησιμοποίησις καὶ ἐφαρμογὴ. Τὸ πῶς. Ἐπομένως ἔχνοῦμε α) Ὅταν τὸ διαφέρον, τὸ κίνητρο τῆς μαθήσεως, ἀπουσιάζει καὶ ἔτσι αὐτὸ ποὺ πρόκειται νὰ μάθωμε δὲ μᾶς φαίνεται σπουδαῖο. β) Ὅταν δὲν ὑπάρχει συγκεκριμένος σκοπός, ὁπότε ἐπέρχεται σύγχυσις καὶ ἡ μάθησις μοιάζει τὴν ἀναζήτησιν ψαριῶν σὲ θολὰ νερά. γ) Ὅταν δὲν ἐπιτυγχάνεται ἡ πρόπουσα ἀσκησις καὶ ἐφαρμογὴ, συνδυασμένη με τὶς ἀνάγκες τῆς καθημερινῆς ζωῆς.

Με τὰ έποπτικά μέσα φαίνεται ὅτι μποροῦμε νὰ συγκεντρώσωμε καὶ τοὺς τρεῖς αὐτοὺς παράγοντας. Δηλαδὴ :

α) Θὰ ἠμπορούσαμε μ' αὐτὰ νὰ κάμωμε τὸ μάθημα πλεόν ἐνδιαφέρον καὶ νὰ τὰ χρησιμοποιήσωμε σὰν πνευματικὰ κίνητρα.

β) Εἶναι ὀλοφάνερο, ὅτι τὰ έποπτικά μέσα, κάμνουν τὸ σκοπὸ πλεόν συγκεκριμένο καὶ πλεόν διανυγῇ.

γ) Ἐποπτικά μέσα σημαίνει κυρίως πράγματα καὶ ἐργαλεῖα, ποὺ μπορεῖς ν' ἀγγίξῃς, νὰ δοκιμάσῃς καὶ τὰ ἐρευνήσῃς. Ἐνα μυστικὸν τῆς μαθήσεως εἶναι ν' ἀφήνωμε τὰ παιδιὰ νὰ βλέπουν, ν' ἀκοῦν, ν' ἀγγίζουσιν, νὰ ἐξετάζουσιν, νὰ δοκιμάζουσιν, τὰ ἰχνογραφοῦν ἢ σχεδιάζουσιν, νὰ κατασκευάζουσιν ἢ καταστρέφουσιν, νὰ ἐρωτοῦν καὶ ν' ἀνοίγουν συζήτησιν.

2. Με τὴ χρῆσιν τῶν έποπτικῶν μέσων ὅχι μόνο δὲν παραμελεῖται ἀλλὰ ἀντίθετα προσάγεται ἡ γλῶσσα καὶ ἡ ἀκριβὴς ὁμιλία. Ἡ ἀνθρώπινη σκέψις κινεῖται ἀπὸ συγκεκριμένο στὸ ἀφηρημένο καὶ ξανάρχεται πάλι στὸ συγκεκριμένο. Με τὴν ἄμεσο ἐπαφὴν με τὰ πράγματα τὸ μικρὸ παιδί μαθαίνει τὶς πρώτες του λέξεις, ποὺ εἶναι ἐνεργητικὰ ὀνόματα καὶ συγκεκριμένα ὀνόματα. Οἱ λέξεις δὲν εἶναι ἄλλο παρὰ τὰ ὀνόματα πραγμάτων καὶ ἰδεῶν. Μπορεῖ νὰ προφέρῃς τὴ λέξιν, μπορεῖ νὰ τὴ διαβάξῃς στὸ βιβλίον καὶ ἐν τούτοις νὰ μὴν τὴν ἐννοῇς. Ἐὰν τὸ συγκεκριμένο πρᾶγμα εἶναι παρὸν, τότε ἡ λέξιν εἶναι γεμάτη νόημα. Με τὴ γνώσιν πλείστων πραγμάτων αἰσθανόμεσθε τὴν ἀνάγκην νὰ γενικεύσωμε καὶ νὰ ταξινομήσωμε τὰ ἀντικείμενα σὲ εὐρύτερες ἐννοίας. Ἡ γενίκευσις αὐτὴ βοηθᾷ τὸ πνεῦμα νὰ ἐννοήσῃ νέα συγκεκριμένα πράγματα καὶ καταστάσεις. Ἡ νέα πείρα με τὴ σειρὰ τῆς βοηθεῖ στὴν παραπέρα εὐρύνσιν τῆς γενικεύσεως καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς, ὥστε μποροῦμε μ' αὐτὸ τὸν τρόπο νὰ φθάσωμε τὸ ὕψος τῆς φιλοσοφίας, λογοτεχνίας καὶ ποιήσεως. Ὑπάρχει δηλαδὴ κάποια δυναμικὴ σχέσις μεταξὺ πραγμάτων καὶ ἐννοιῶν. Ἡ μάθησις, με τὴ λογικὴ αὐτὴ, εἶναι πορεία ἀλληλεπιδράσεως. «Οἱ λέξεις εἶναι κάτι ποὺ θὰ μπορούσε νὰ παρομοιασθῇ με τὸ χρῆμα» λέγει ὁ Dale. «Κι' ὅπως ἀκριβῶς τὸ χρῆμα ἀντιπροσωπεύει ἕνα ὀρισμένο ποσὸ ἀγαθῶν, τὸ ἴδιο καὶ οἱ λέξεις ἀντιπροσωπεύουν ὀρισμένα ἀντικείμενα καὶ ἰδέες. Κι' ἀκόμη, ὅπως ἀκριβῶς ἡ ἀξία τοῦ χρήματος ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἐκεῖνο ποὺ κρύβεται πίσω του, τὸ ἴδιο καὶ ἡ σημασία τῶν λέξεων ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἐκεῖνο ποὺ κρύβεται πίσω ἀπ' αὐτές, δηλαδὴ τὰ πράγματα καὶ τὶς ἰδέες πρὸς τὰ ὁποῖα ἀναφέρονται. Ἐτσι, μιὰ βασικὴ ἀποστολὴ τοῦ διδασκάλου εἶναι νὰ βοηθεῖ τὰ παιδιὰ νὰ συνδέουν τὸ κατάλληλον ὄνομα με τὸ ἀντίστοιχον πρᾶγμα ἢ ἰδέαν.

3. Τα εποπτικά μέσα γενικά αλχημαλωτίζουν την προσοχή. Ίδιως οι προβαλλόμενες εικόνες μέσα σ' ένα σκοτεινό δωμάτιο, στρέφουν την προσοχή αδιάκοπα πάνω στη φωτιζόμενη σκηνή.

4. Η φαντασία δεν είναι άλλο παρά συνδυασμός διαφόρων εικόνων της καθημερινής πείρας. Έτσι λοιπόν, ο πλοῦτος των εικόνων που παρέχει ο κινηματογράφος και η τηλεόρασι, είναι ένα στερεό βάθρο επί του οποίου δύναται να ύψωθεί η φαντασία σε υψηλό βαθμό.

5. Οι εικόνες και τα άλλα εποπτικά μέσα βοηθούν στην κατανόηση του διδασκόμενου και έτσι τα παιδιά μπορούν εύκολωτερα να πλουτίζουν την πείρα τους, μαθαίνοντας με οικονομία χρόνου και δυνάμεων. Ακόμη κι' αναλφάβητοι άνθρωποι μαθαίνουν εύκολα. Πολλές φορές διορθώνεται μια λανθασμένη πείρα και μια λανθασμένη αντίληψη. Η δὲ μάθησι είναι όχι μόνο ακριβής αλλά και εύχρηστη.

6. Ένα άλλο επίσης σοβαρό επίχειρημα είναι ότι, όταν το παιδί βλέπει μια σειρά εικόνων, ύστερα προσπαθεί να εκφράση τι είδε, χρησιμοποιώντας το μυαλό του και δικές του λέξεις. Ένώ όταν διαβάξη μια ιστορία, προσπαθεί μιμητικά να επαναλάβη τις λέξεις του βιβλίου.

7. Η ζωή πριν από την Επανάστασι του Τεχνικού Πολιτισμού, ήταν πιο απλή και τα παιδιά έρχοντοσαν σε άμεση επαφή με τη φύσι και με τα πράγματα: Το γνέσιμο και ο άργαλειός, το πλέξιμο, το ράψιμο, ο θερισμός και το άλωνισμα ήσαν άμεση πείρα. Σήμερα, σε αναπλήρωση αυτής της πείρας, θα πρέπει να κάμουμε την εκπαίδευσι—αυτό αναφέρεται ιδιαίτερα για τις πόλεις—πιο οργανική και να δώσουμε στα παιδιά πιο πολλές ευκαιρίες επαφής με την «ακατέργαστη ζωή».

8. Η οικονομία χρόνου είναι επίσης σοβαρός παράγων. Δεν θα πρέπει να μάς διαφεύγη ότι η ζωή είναι τόσο λίγη, για να μαθαίνουμε το κάθε τι με άμεση πείρα. Θα αναγκασθούμε λοιπόν ν' αποκτήσουμε το μεγαλύτερο μέρος της πείρας μας έμμεσα. Δεν είναι δυνατό, επί παραδείγματι, ο καθένας ν' ανέβη στα Ίμαλάια ή να επισκεφθῇ τη Νεα Υόρκη ή τα Ίεροσόλυμα ή ένα όρυχειο ή ένα μεγάλο εργοστάσιο κλπ., αλλά είμαστε αρκετά τυχεροί σάν πολίτες του 20ου αιώνα, ώστε να είμαστε σε θέσι να τα ιδούμε όλα αυτά σε κινηματογραφικές εικόνες και σε βραχύ διάστημα χρόνου. Ακόμη την ίδια προβολή μπορεί να την ιδῇ στὸν ἴδιο χρόνο μια μεγάλη ομάδα παιδιών ασύγκριτα μεγαλύτερη από την ομάδα διδασκαλίας.

9. Το ράδιο, ο κινηματογράφος και η τηλεόρασι, δίνοντας γνώσεις κοινές για όλα τα παιδιά του Έθνους, επιβοηθούν για μια ευκολώτερη ἀλληλεπίδρασι και καλύτερη συνεννόησι μεταξύ του λαού.

10. Ο κινηματογράφος μπορεί να ζωντανέψη και να φέρη μέσα στην τάξι τα περασμένα και τα μακρινά. Είναι πολύ δύσκολο για τα παιδιά να έννοήσουν το παρελθόν, αλλά σήμερα με τὸν κινηματογράφο, που έχει τη δύναμι να τὸν ανασυνθέτη και να τὸ ξαναφέρη στη ζωή, είναι τόσο εύκολο. Μια κριτική έκτιμησι, με μια κατάλληλη συζήτησι, μπορεί να δώση, με κάποια ακρίβεια, τὸ μήκος της χρονικῆς περιόδου και ν' αποφευχθῇ ἐσφαλμένη αντίληψις

του χρόνου.

11. Η μεγέθυνσι και ἡ σμίκρυνσι, πὸν ἐπιτυγχάνεται με τις εικόνες, είναι επίσης σοβαρὸ βοήθημα για τὴ μάθησι. Με τὴ μεγέθυνσι μικρῶν πραγμάτων ἡ παρατήρησι γίνεται πιο ἀκριβής και πιο τέλεια. Μπορούμε νὰ ιδούμε ἀκόμη και πράγματα ἄορατα με τὸ γυμνὸ μάτι. Με τὴ σμίκρυνσι μπορούμε νὰ εικονογραφήσουμε ἕνα διόκληρο κόσμο στίς σελίδες ἑνὸς βιβλίου. Για ν' ἀποφύγουμε ἐσφαλμένη ἀντίληψι τοῦ μεγέθους, θα πρέπει νὰ συγκρίνουμε τὰ ἀντικείμενα πὸν παρατηροῦμε στίς εικόνες με ἄλλα γνωστὰ ἀντικείμενα ἀπὸ ἄμεση πείρα.

12. Τὸ ράδιο μπορεί νὰ συγχρονίζεται μ' ἕνα τρόπο, πὸν είναι ἀδύνατο στὸ ἐγχειρίδιο. Κι' ἀκούη, ρίχνοντας μέσα στην τάξι ἕνα δραματικὸ αἶσθημα, ἀφήνη βαθιὲς ἐντυπώσεις.

13. Χωρὶς ἀμφιβολία, τὸ ράδιο, ο κινηματογράφος και ἡ τηλεόρασι, συντελοῦν στην ἀνάπτυξι τοῦ μουσικῆς, καλλιτεχνικῆς και ἐν γένει αἰσθητικῆς αἰσθητικῆς.

14. Τὸ γραμμόφωνο, πὸν μπορεί νὰ ἐλέγχεται και νὰ χρησιμοποιηται κατὰ βούλησιν, τὸ δὲ θέμα νὰ δοκιμάζεται ἐκ τῶν προτέρων ἀπὸ τὸ δάσκαλον θα πρέπει νὰ είναι συμπληρωματικὸ.

15. Τὰ ἀνωτέρω είναι μὴ ἀρκετὴ διαπίστωσις, ὅτι τὰ εποπτικά μέσα υποβοηθοῦν ὅλα τὰ μαθήματα.

Η διδασκαλία της Γεωγραφίας διὰ τῶν φίλμς, έχει τὸ πλεονέκτημα της ἀκριβείας και δημιουργεῖ τὴν εἰδικὴ χροιά και ἀτμόσφαιρα της κάθε χώρας με τὴ γλῶσσα, τὰ τραγούδια, τὰ ἥθη και τὰ ἔθιμα.

Η διδασκαλία της Ἱστορίας έχει τὸ μεγάλο πλεονέκτημα, πὸν ἀνασταίνει τοὺς ἥρωες και ξαναζωντανεύει τὸ παρελθόν. Ακόμη και μὴ ἀκίνητη προβαλλόμενη εἰκόνα είναι μὴ «παγωμένη ζωή».

Εἰκόνες είναι ἡ βάσι για τὴ γραφὴ και ἀνάγνωσι στὸ Δημοτικὸ Σχολεῖο.

Βάσι της Ἀριθμητικῆς, πάλι, είναι τὰ συγκεκριμένα πράγματα, τὰ μέτρα και τὰ σταθμά. Πάνω στίς ἐποπτεῖες αὐτὲς στηρίζεται ἀργότερα ἡ Ἀλγεβρα και ἡ Γεωμετρία.

Διδάσκοντες ὑποδειγματικά, λέγοντας, δείχνοντας και κάμνοντας, μπορούμε νὰ ἐπιτύχουμε ἀριστα ἀποτελέσματα. Ὁ διδάσκαλος μπορεί νὰ δείξη με τὰ χεῖλη και τὴ γλῶσσα πὼς προφέρεται ἕνας φθόγγος, ἢ νὰ τραγουδήσῃ ἕνα τραγούδι ἢ νὰ δείξη τίς συντομίες τοῦ πολλαπλασιασμοῦ και τὴν εὔρεσι ἀκόμη της τετραγωνικῆς ρίζας. Ὁ κινηματογράφος πολὺ συχνὰ μᾶς δείχνει δεξιότητες, πὸν δὲ θὰ μπορούσε ὁ κάθε διδάσκαλος νὰ ἐκτελέσῃ τόσο ἐπιτυχημένα.

Ὡς ἐδῶ εἶδαμε τίς δύο ὀψεις, ὑπὲρ και κατὰ, μᾶλλον θεωρητικά. Είναι καιρὸς νὰ ιδούμε τί λέγει τὸ πείραμα. Τί ἔχουν ἀποδείξει οἱ πειραματικὲς ἐρευνες.

Πρῶτοι οἱ Ἀμερικανοὶ ἐχρησιμοποίησαν τὰ φίλμς για τὴ διδασκαλία τῶν στρατιωτῶν, πὼς νὰ χρησιμοποιοῦν τὸ ὄπλο. 18% ἀπὸ τοὺς νεοσύλλεκτους ἐμαθὸν τὴ χρῆσι τοῦ ὄπλου χωρὶς καμμιά ἄλλη διδασκαλία παρὰ μόνο με τὰ φίλμς.

Ἄλλες δεξιότητες, ὅπως τὸ δέσιμο κόμπων, γυμναστικὲς ἀσκήσεις κλπ., ἀπεδείχθη ὅτι ἐπιτυγχάνονται με τίς κινηματογραφικὲς εἰκόνες.

Σχετικὰ με τίς γνώσεις, Ἀμερικάνικα πειράματα

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΜΕΘΟΔΟΥ CUISENAIRE

(ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗΣ)

Υπὸ ΔΗΜ. ΚΑΡΑΤΖΙΝΑ, Διδασκάλου
καὶ Dr. T. RENSHAW τῆς Παιδαγωγικῆς
Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Ἐδιμβούργου

(Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου)

ιδ) Ὑπάρχει καμμία ἔνδειξις ὅτι ὑπάρχει διαφορετικὸς ρυθμὸς μαθήσεως μεταξὺ ἀγοριῶν καὶ κοριτσιῶν; Ἐὰν ναί, πρὸς ποίαν κατεύθυνσιν; Μήπως τὸ ὕλικόν ἀπευθύνεται μᾶλλον πρὸς τὰ ἀγόρια παρὰ πρὸς τὰ κορίτσια;

Τριανταεὶς διδάσκαλοι ἀπήντησαν καὶ οἱ τριανταδύο δὲν εἶδαν ἔνδειξιν περὶ διαφορᾶς μετατὺ ἀγοριῶν καὶ κοριτσιῶν εἴτε εἰς τὸν ρυθμὸν τῆς μαθήσεως εἴτε εἰς τὴν κλίσιν (προσέλκυσιν) πρὸς τὸ ὕλικόν. Ἀφ' ἑτέρου, εἶπαν ὅτι τὰ ἀγόρια προέχουν εἰς τὸ κτίσιμον μὲ τὸ ὕλικόν καὶ εἰς τὴν χρῆσιν τῶν ράβδων «μὲ μεγαλυτέραν φαντασίαν καὶ εὐφυΐαν». Ἐλέχθη ἐπίσης ὅτι εἶναι ὀλιγώτερον ἀνήσυχα τὰ ἀγόρια νὰ τοποθετήσουν τὸ ὕλικόν μὲ τάξιν.

ιε) Ἐχουν χορηγηθῇ σφαιρίδια καὶ πίνακες σφαιριδίων; Ποία τὰ πλεονεκτήματά καὶ τὰ μειονεκτήματα ἐκ τῆς χρήσεως αὐτῶν;

Ὅλοι, ἐκτὸς τεσσάρων, ἐκ τῶν τριανταεὶς διδασκάλων, οἱ ὅποιοι ἀπήντησαν εἰς τὴν ἐρώτησιν αὐτήν, εἶπαν ὅτι δὲν εἶχαν χρησιμοποιήσει σφαιρίδια εἰς τὴν τάξιν εἰς τὴν ὁποίαν πρὸς τὸ παρὸν διδάσκουν.

ἀπέδειξαν ὅτι τὰ φιλμς ὑποβοηθοῦν στὸν κάτωθι ἀναλογία: Πρὶν ἀπὸ τὰ φιλμς 33% σωστὲς ἀπαντήσεις. Μετὰ τὴν χρῆσιν τῶν φιλμς 50% σωστὲς ἀπαντήσεις.

Ἐνα ἄλλο ἐρώτημα, πὺν παρουσιάσθη, εἶναι, ἂν θὰ πρέπη νὰ χρησιμοποιοῦμε βωβὲς ἢ ὁμιλοῦσες ταινίες. Σχετικὸ πείραμα ἀπέδειξε:

Μὲ βωβὲς ταινίες ἐπετεύχθησαν 80% σωστὲς ἀπαντήσεις. Μὲ ὁμιλοῦσες ταινίες ἐπετεύχθησαν 64% σωστὲς ἀπαντήσεις. Τὸ βωβὸ φιλμ ἀπεδείχθη καλύτερον στὸ πείραμα αὐτό, γιὰτὶ ὁ διδάσκαλος, ἐπεξηγῶντας τί παριστάνει, ὁμιλοῦσε ἀργὰ καὶ καθαρά, οὕτως ὥστε ἐγινε κατανητὸ τὸ περιεχόμενον, ἐνῶ, στήν ὁμιλοῦσα ταινία, ἡ ἐπεξήγησι ἐγένετο πολὺ γρήγορα. Ἀπ' αὐτὸ βγαίνει ὅτι, ὅταν ὁ διδάσκαλος γνωρίζῃ τὴν τέχνη νὰ ἐπεξηγῇ καλῶς, θὰ ἠμποροῦσε νὰ χρησιμοποιῇ βωβὰ φιλμς, διαφορετικὰ θὰ ἦταν χάσιμο χρόνου.

Ὁ Marchart ἐπροσπάθησε νὰ εὔρη τὴ διάρκειαν τῆς ἐντυπώσεως. Εὗρηκε ὅτι, τὰ παιδιὰ πὺν εἶχαν ἰδῇ φιλμς, ἐνεθυμοῦντο καλύτερον μετὰ ἀπὸ μιὰ καθῶς καὶ μετὰ ἀπὸ ἑξ ἑβδομάδες, παρὰ τὰ παιδιὰ πὺν δὲν εἶχον ἰδῇ φιλμς.

Ὁ Freeman στὸ Σικάγο, μελετώντας τίς ἐκθέσεις τῶν παιδιῶν ἀναφέρει ὅτι, μὲ τὰ φιλμς, οἱ μαθητὲς ἐπέτυχαν πλουτισμὸ στὸ λεξιλόγιόν τους καὶ ἀκόμη ὅτι ἔδειχναν πρωτοτυπία, χρησιμοποιώντας δικές των λέξεις, ἐνῶ παιδιὰ πὺν δὲν εἶχαν παρακολουθήσει τὰ φιλμς, ἀναμασσῶσαν ὅτι εἶχαν διαβάσει καὶ προσπαθοῦσαν νὰ θυμηθοῦν τίς λέξεις τοῦ βιβλίου.

Τὰ πλεονεκτήματα ἐκ τῆς χρήσεως τῶν ράβδων ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ σφαιρίδια ἦσαν τὰ ἀκόλουθα:

1. ὀλιγώτερος χρόνος δαπανᾶται μὲ τὸ νὰ βγάλουν καὶ νὰ ἐλέγχουν τὰς ράβδους.

2. «ἡ μέτρησις κατὰ μονάδας» εἶναι ὀλιγώτερον φανερά.

3. αἱ ράβδοι προσελκύουν παρισσότερον τὰ παιδιὰ παρὰ τὰ σφαιρίδια.

4. εἶναι εὐκολώτερον νὰ διακρίνουν μεταξὺ 4 καὶ 5, καὶ μεταξὺ μεγαλυτέρων γειτονικῶν ἀριθμῶν, μὲ τὰς ράβδους παρὰ μὲ τὰ σφαιρίδια.

5. εἶναι εὐκολώτερον νὰ σχηματίζουν μιαν ὀπτικήν εἰκόνα μιᾶς χρωματιστῆς ράβδου παρὰ νὰ σχηματίζουν μιαν πνευματικὴν εἰκόνα τῆς μορφῆς ἀριθμῶν ἄνω τοῦ 6.

6. ὁ ἔλεγχος ἐκ μέρους τῶν διδασκάλων γίνεται εὐκολώτερον καὶ ταχύτερον.

7. τὰ παιδιὰ εἶναι ἱκανὰ νὰ ἐφοδιασθοῦν μὲ ράβδους ταχύτερον παρὰ μὲ σφαιρίδια.

Ἐνας διδάσκαλος νομίζει ὅτι ἡ «ἰδέα τῆς ἀφαιρέσεως» δὲν εἶναι τόσον φανερά μὲ τὰς ράβδους ὅσον

Τέλος, θὰ πρέπη νὰ τονισθῇ ἀκόμη μιὰ φορὰ ὅτι, χρησιμοποιώντας τὰ διάφορα ἐποπτικὰ εἶδη σὰ μέσα διδασκαλίας, θὰ ἦταν μεγάλο σφάλμα ἂν παραμελοῦσαμε τὸν γλωσσικὸ παράγοντα. Κριτικὴ συζήτησι μετὰ τὴν ἐποπτεία, εἶναι πάντα ὠφέλιμη.

Ὁ ἄνθρωπος ἐμηχανεύθη χίλια πρᾶγματα γιὰ νὰ ἐπιβοηθήσῃ τῇ μάθησί του. Ὁ μαυροπίνακας, ὁ χάρτης, ἡ σφαῖρα, τὸ τυπογραφεῖο, τὸ διάγραμμα, ὁ φακός, τὰ φιλμς, τὸ γραμμόφωνον, τὸ ραδιόφωνον, οἱ συλλογές, τὰ μουσεῖα, οἱ ἐκδρομὲς καὶ τὰ ταξίδια. εἶναι μιὰ εὐγλωττὴ ἀπόδειξις γιὰ τὴν ἐπιθυμία πὺν πάντοτε εἶχε καὶ ἔχει ὁ ἄνθρωπος γιὰ νὰ μαθαίνει καὶ νὰ μαθαίνει καλά. Ὅλα αὐτὰ εἶναι ἀριστα ὑποβοηθητικὰ γιὰ μιὰ πῶς εὐκολὴ καὶ πῶς ἀποτελεσματικὴ κατανόησι. Ὁ John Dewey εἶπε ὅτι, ἕνα δράμι πείρα εἶναι προτιμότερον παρὰ ἕνας τόνος θεωρία.

Ἐπομένως δὲν ὑπάρχει ζήτημα ἂν θὰ πρέπη ἢ ὄχι νὰ χρησιμοποιοῦμε ἐποπτικὰ μέσα. Θὰ πρέπη ἀκόμη νὰ γίνῃ πίστις μας ὅτι, τὰ εἶδη αὐτά, δὲν εἶναι αὐτοσκοπός, παρὰ εἶναι ἀπλῶς ὑποβοηθητικὰ μέσα διδασκαλίας διότι, ἀτυχῶς μερικοὶ διδάσκαλοι, δίνοντάς τους ὑπεραξία, τὰ χρησιμοποιοῦν σὰν σκοπὸς καὶ ὄχι σὰν μέσα μαθήσεως. Δὲ θὰ πρέπη ἐπίσης νὰ ξεχνοῦμε ὅτι κανένα ἄψυχο μέσο, ὅσο τέλειο κι ἂν εἶναι, δὲν εἶναι σὲ θέσι νὰ ἀναπληρώσῃ τὴν ψυχὴν, τὴ φλόγα, τὸν παλμὸ τοῦ σχολείου, πὺν πάντα ἦσαν, εἶναι καὶ θὰ εἶναι ὁ διδάσκαλος. Μόνον ὅτι, ἡ χρησιμοποίησι τέτοιων ὑποβοηθητικῶν, κάμνει τὸ ἔργον τοῦ πῶς πολύπλοκον καὶ μεγαλώνει τίς εὐθύνες του.

είναι με τὰ σφαιρίδια.

ιστ) Ποία βοηθητικά μέσα επιτρέπετε;

Οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς 31 διδασκάλους οἱ ὁποῖοι ἀπήντησαν εἰς τὴν ἐρώτησιν αὐτὴν εἶχαν μεταχειρισθῇ ἄλλα βοηθητικά μέσα ἐκτὸς τῶν ράβδων καὶ τῶν χαρτῶν CUISENAIRE. Ἐνας διδάσκαλος ἀνέφερε τὴν χρῆσιν ἑνὸς «πίνακος ψηφίων» ἄλλος «ἕνα δεματάκι ἀριθμήσεως» καὶ μερικοὶ ἄλλοι «τὴν γέφυραν τοῦ δέκα» καὶ τὴν χρῆσιν βιβλίων ἢ πινάκων «νὰ συνδέουν ποσότητα καὶ σύμβολον».

ιζ') Παρατηροῦντες τὸ παιδί νὰ ἐργάζεται μετὰ τὰς ράβδους, δύνασθε νὰ λάβετε πληροφορίας τὰς ὁποίας δὲν δύνασθε νὰ λάβετε κατ' ἄλλον τρόπον;

Εἴκοσι ἔξ διδασκαλοὶ ἀπήντησαν «ναί» καὶ ἔξ ἀπήντησαν «ὄχι». Ἡ περισσότερον ἴσως σημαντικὴ ἀπάντησις ἀνέφερεν «τὴν δυσκολίαν τὴν ὁποίαν μερικὰ παιδιὰ ἔχουν εἰς τὸ νὰ ἀναγνωρίσουν χρώμα...» Ἐν τῷ συνόλῳ, ἡ χρῆσις τῶν ράβδων παρουσιάζεται ὅτι κάμνει τὰ παιδιὰ περισσότερον εὐκίνητα εἰς τὰ ἄλλα μαθήματα - ἀνάγνωσιν κλπ.

ιη') Πότε ἀρχίζετε (ἢ σκοπεύετε νὰ ἀρχίσετε) τὴν διδασκαλίαν κλασμάτων;

Ἀρχετοὶ διδασκαλοὶ εἶπαν ὅτι πολλὰ παιδιὰ εἶχαν ἤδη μίαν «κατανόησιν τοῦ ἡμίσεως». Ὅτι ἡ διδασκαλία τῶν κλασμάτων θὰ πρέπει νὰ εἶναι εὐκαιρικὴ καὶ νὰ συνδέεται μετὰ τὰς ἀνακαλύψεις τὰς ὁποίας κάμνουν τὰ παιδιὰ μόνα των», ἦτο μία παρατήρησις ἡ ὁποία ἐγένετο ἀπὸ ὀλίγους διδασκάλους. Ἄλλοι εἶπαν ὅτι ἐσκόπευον συντόμως νὰ δώσουν «ἕνα τακτικὸν μάθημα περὶ κλασμάτων».

ιθ') Πῶς σκέπτεσθε νὰ διδάξετε τὴν ἔννοιαν τοῦ μηδενός;

Ἐνας διδάσκαλος εἶπεν: «Ἐχω ἤδη δοκιμάσει δυσκολίαν εἰς τὸ νὰ κάμω τὰ παιδιὰ νὰ ἐκτιμήσουν τὸ μηδέν μετὰ τὸ ὑλικόν (Cuisenaire), διότι ἡ τοποθέτησις τῆς μιᾶς ράβδου ἐπὶ τῆς ἄλλης πλανᾷ (ἀπατᾷ)».

Ἦτο φανερόν ἐκ τῶν ἄλλων ἐπαντήσεων, ὅπως δῆποτε, ὅτι ἡ πλειονότης τῶν διδασκάλων δὲν εἶχε δοκιμάσει αὐτὴν τὴν δυσκολίαν μετὰ τὸ ὑλικόν, π.χ. τὰ παιδιὰ εὐρῆκαν ὅτι δὲν ὑπῆρχε χώρος δι' ἄλλην ράβδον καὶ ἔτσι ἡ ἀπάντησις ἦτο μηδέν (0).

κ) Μήπως προβλέπετε καμμίαν δυσκολίαν ἢ ὁποία εἶναι δυνατόν νὰ ἐμφανισθῇ ἀργότερα;

Αἱ ἀπαντήσεις περιελάμβανον τὰ ἀκόλουθα: «... κατὰ τὸ μεταβατικὸν στάδιον, εἰδικῶς ἐὰν ὁ διδάσκαλος τῶν μικροτέρων τάξεων δὲν εἶναι ἐξοικειωμένος μετὰ τὸ ὑλικόν». «... ἐὰν βραδύνωσιν τὰ παιδιὰ ἀποχωρισθῶν ἀπὸ τὸ ὑλικόν πολὺ ἔνωρίς».

κα) Κατὰ ποῖον στάδιον τῆς σειρᾶς τῆς διδασκαλίας νομίζετε ὅτι θὰ ἦτο καλὸν νὰ παύσῃ ἡ χρῆσις τοῦ ὑλικοῦ Cuisenaire;

Αἱ ἀκόλουθοι περικοπαὶ εἶναι ἀντιπροσωπευτικαὶ τῶν εἰκοσι ἑνῶν μᾶλλον γενικῶν ἀπαντήσεων αἱ ὁποιαὶ ἐλήφθησαν: «... τὸ παιδί θὰ εἶναι ὁ ἀριστος ὁδηγός...» «... εἰς τὴν Βαν τάξιν τὸ ὑλικόν δὲν θὰ ἐχρειάζετο δι' ἄπλην πρόσθεσιν καὶ ἀφαίρεσιν κάτω τοῦ 20...» «... ἀργότερα ὅταν κάθε πρᾶξις ἔχῃ κατανοηθῇ τελείως...» «... τὰ παιδιὰ παρακινούνται νὰ κάμουν αὐτὸ τὸ συντομώτερον...» «... ἢ δὴ ἡ ὁμὰς τῶν εὐφυῶν παραμερίζει τὸ ὑλικόν, διότι εἶναι ἐμπόδιον εἰς τὴν ταχύτητα καὶ τώρα μετὰ τὴν

εἰσαγωγὴν τῶν νοερῶν ἀσκήσεων ἀριθμητικῆς καὶ τὰ ἄλλα παιδιὰ θὰ παύσουν νὰ τὸ χρησιμοποιοῦν...»

κβ) Παρακαλοῦμεν δύνασθε νὰ δώσετε ἄλλην καμμίαν πληροφορίαν περὶ τῆς χρήσεως παρ' ὑμῶν τοῦ ὑλικοῦ, ἢ ὁποία νομίζετε ὅτι εἶναι δυνατόν νὰ εἶναι ἐνδιαφέρουσα;

Τὰ ἀκόλουθα σημεῖα εἶναι ἐνδιαφέροντα:

«Τὰ παιδιὰ (καὶ ὁ διδάσκαλος) προτιμοῦν ἀτομικὰ κουτιὰ ἢ σάκκον ράβδων παρὰ ἕνα κουτὶ νὰ τὸ μοιράσων».

«Τὸ νὰ μιμοῦνται εἶναι πολὺ εὐκολώτερον μετὰ τὰς ράβδους παρὰ μετὰ τὰ σφαιρίδια».

«Τὸ ἔργον τοῦ διδάσκειν δύο Πολωνοὺς μαθητὰς οἱ ὁποῖοι δὲν ἐγνώριζον ἀγγλικά ἦτο εὐκολώτερον παρ' ὅτι θὰ ἦτο μετὰ τὰ σφαιρίδια».

«... Δὲν ἔχω ἀμφιβολίαν διὰ τὴν μεγάλῃν ἀξίαν τοῦ ὑλικοῦ, ἀλλ' ἐπιφυλάσσομαι νὰ ἐκφέρω κρίσιν κατὰ τὸ Βον ἔτος».

«... Τὰ παιδιὰ μεταχειρίζονται τὸ ὑλικόν δι' ἐλεύθερον παιγνίδι καὶ τὸ προτιμοῦν ἀπὸ τὰ βιβλία καὶ τὰ παιγνίδια (ἀθύσματα)».

«Ἄν καὶ θὰ ἐφαίνετο ὅτι ἡ μέθοδος Cuisenaire θὰ ἐδίδοι γρήγορα ἀποτελέσματα, ἡ πρόοδος εἶναι πράγματι βραδεία κατ' ἀρχάς, ἀλλ' ἀπαξ αἱ ἀρχαὶ γίνονται καταληπταὶ ὑπάρχει μικρὰ δυσκολία».

«Τὰ ἀγόρια προτιμοῦν νὰ φτιάχνουν σταθμούς, τραῖνα, ἀεροπλάνα, πλοῖα κλπ. ἐνῷ τὰ κορίτσια προτιμοῦν νὰ κάμνουν σπίτια, καταστήματα, κήπους μετὰ ἄνθη κλπ.

«Τὰ παιδιὰ οὐδέποτε φαίνονται ὅτι κουράζονται νὰ παίζουν μετὰ τὸ ὑλικόν καὶ ὁ διδάσκαλος εὐχαριστεῖται νὰ διδάσκη μετὰ αὐτό»

«Τὸ χάσμα μεταξὺ τῆς ἱκανότητος εἰς τὸ διδάσκειν τὰ εὐφύτεστερα καὶ τὰ ἀφυέστερα παιδιὰ ἔχει ἐπίσης κινήσει πολὺ ζῶηρά τὴν προσοχήν μου».

«Ἡ τάξις μου ἀποτελεῖται ἀπὸ τρία τμήματα, τὰ δύο τῶν ὁποίων ἔχουν διδαχθῇ ἀριθμητικὴν μετὰ τὴν παλαιὰν μέθοδον. Εὐρίσκω ὅτι διὰ τοὺς παλαιότερους μαθητὰς αἱ ράβδοι αὐξάνουν πολὺ τὸ ἐνδιαφέρον διὰ τὴν σύνθεσιν τῶν ἀριθμῶν καὶ ἡ προφορικὴ ἀπάντησις βελτιοῦται ὡς ἀποτέλεσμα τούτου».

«Πολλὰ βραδύνωσιν τὰ παιδιὰ δὲν παρακολουθοῦν καὶ δὲν δύνανται νὰ ἐνθυμοῦνται τὰ ὀνόματα τῶν χρωμάτων καὶ τὴν πρώτην στιγμὴν».

ΜΕΡΟΣ ΙΙΙ

ΕΛΕΓΧΟΣ ΤΗΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΟΣ ΤΟΥ ΥΛΙΚΟΥ CUISENAIRE

Ἐκτὸς τῶν ἐρωτημάτων τὰ ὁποῖα ἐστάλησαν εἰς τοὺς διδασκάλους, ἵνα ἐκφέρουν τὰς κρίσεις των καὶ νὰ ἀνακοινώσουν τὰ ἀποτελέσματα τῆς πείρας των περὶ τοῦ ὑλικοῦ Cuisenaire (τὸ ἐρωτηματολόγιον τὸ ὁποῖον περιελήφθη ἀνωτέρω, Μέρος Ι καὶ Μέρος ΙΙ), ἔγινε μία ἀπόπειρα νὰ δοκιμασθῇ διὰ τῆς χρήσεως τῆς ἢ ἀποτελεσματικότητος κατὰ τοὺς πρώτους δεκαοκτὼ μῆνας τῆς διδασκαλίας τῆς Ἀριθμητικῆς εἰς τὸ Δημοτικὸν Σχολεῖον μετὰ τὴν βοήθειαν τοῦ ὑλικοῦ Cuisenaire, ἐν ἀντιπαράβολῃ πρὸς τὴν διδασκαλίαν χωρὶς τὸ ὑλικόν.

Αἱ ἐπιδόσεις (βαθμοί) αἱ ὁποῖαι ἐπετεύχθησαν εἰς μίαν σειρὰν ἀπὸ test ὑπὸ τῆς Πειραματικῆς Ὀμάδος (experimental group) μιᾶς τάξεως ἐκ 40 ἀγοριῶν εἰς τὸ ἐν σχολεῖον, τὰ ὁποῖα ἐδιδάχθησαν μὲ τὸ ὑλικὸν κατὰ τοὺς πρώτους 28 μῆνας τῆς φοιτήσεώς των εἰς τὸ Δημοτικὸν Σχολεῖον—συνεκρίθησαν μὲ τὰς ἐπιδόσεις (βαθμοὺς) αἱ ὁποῖαι ἐπετεύχθησαν εἰς τὴν αὐτὴν σειρὰν tests ὑπὸ τῆς Ὀμάδος Ἐλέγχου (control group)—μιᾶς τάξεως ἐκ 24 κοριτσιῶν καὶ 24 ἀγοριῶν ἐνὸς ἄλλου σχολείου τὰ ὁποῖα ἐδιδάχθησαν ἀριθμητικὴν χωρὶς τὸ ὑλικὸν CUIS. Ἡ Ὀμάς Ἐλέγχου εἶχεν ἐκλεγῇ νὰ εἶναι ὅσον τὸ δυνατόν πλησιέστερον ἰσοδύναμος μὲ τὴν Πειραματικὴν Ὀμάδα ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἱκανότητα τῶν μαθητῶν καὶ τὰ εκπαιδευτικὰ (διδασκτικὰ) ἐρεθίσματα τὰ ὁποῖα προέρχονται ἀπὸ τὴν οἰκογένειαν καὶ ἀπὸ τὸ σχολεῖον. Ἡ ἐκλογὴ αὕτη ἐγένετο ἀπὸ τὸν βοηθὸν τοῦ Διευθυντοῦ Παιδείας τῆς πόλεως τοῦ Ἐδιμβούργου, ὁ ὁποῖος ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐγνώριζε καὶ τὰ δύο πρὸς σύγκρισιν σχολεῖα.

Λυπούμεθα διότι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ γίνῃ ἔλεγχος, κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς περιόδου τοῦ πειραματισμοῦ, νὰ προσδιορίσῃ ἀκριβῶς πόσον πλησίον ἰσοδύναμοι ἦσαν αἱ δύο ὁμάδες, ἀλλ' ἡ ἐνδειξις ἡ ὁποία προήλθεν ἐκ τῆς χρήσεως τοῦ τῆς τῶν Κυρίων Νοητικῶν Ἰκανοτήτων τοῦ Thurstone. (Thurstone Primary Mental Abilities Test) καὶ τοῦ Τέστ Εἰκόνων τοῦ Moray House II (Moray House Picture Test II) τὰ ὁποῖα ἐδόθησαν κατὰ τὸ τέλος τῆς περιόδου ταύτης (α' ἡμερῆς) δεικνύουν πολὺ πλησίον ἰσοδυνάμους ὁμάδας.

Λυπούμεθα ἐπίσης, διότι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ γίνῃ ἔλεγχος αὐτῶν τὰ ὁποῖα ὀνομάζομεν ἀμυδρῶς «διδασκτικὰ ἐρεθίσματα», ἀλλ' ἐὰν ἡ σύγκρισις συνέβη νὰ γίνῃ ἐσφαλμένη πρὸς τὴν χειρίστην δυνατὴν κατεύθυνσιν, ἔνα ἐλαφρὸν ἀντίβαρον θὰ ἐφαίνετο ὅτι προέρχεται ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ἡ Ὀμάς Ἐλέγχου (control group) εἶναι κατὰ μέσον ὅρον ἐλαφρῶς εὐφυεστέρα ἀπὸ τὴν Πειραματικὴν Ὀμάδα (experimental group).

Διὰ νὰ δοκιμάσωμεν τὰς ἐπιδόσεις εἰς τὴν ἀριθμητικὴν ἐκρησιμοποιήσαμεν ἑξ ὑμῆματα τοῦ Διαγνωστικοῦ Τέστ εἰς τὴν Ἀριθμητικὴν τοῦ Schonell. (Schonell Diagnostic Arithmetic Test) καὶ ἔνα εἰδικῶς κατασκευασθὲν τῆς ἀσκήσεων καὶ προβλημάτων μὲ κλάσματα, ὡς $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{6}$, $\frac{1}{8}$, $\frac{2}{3}$ καὶ $\frac{5}{6}$.

Τὰ ἀποτελέσματα τῆς συγκρίσεως ταύτης περιλαμβάνονται εἰς τὸν ἀκόλουθον πίνακα.

TEST

Μέσος ὅρος
Mean score
Ὀμάς Ἐλέγχου

καὶ Σταθερὰ Ἀπόκλισις
and Standard Deviation
Πειραματικὴ Ὀμάς

1

Moray House
(Moray House

Τέστ Εἰκόνων II
Picture Test II)

109,2 10,4 103,3 10,1

2

Thurstone Test	Κυρίων	Νοητικῶν	Ἰκανοτήτων
Γλωσσικῶν	37,9	3,2	39,8 3,5
Ἀντιλήψεως	21,8	4,8	20,2 5,4
Ἀριθμητικῶν	22,7	2,4	22,3 2,3
Κινητικῶν	38,8	7,6	36,9 6,4
Ἀποστάσεως	18,3	2,9	18,1 2,7

3

Schonell Διαγνωστικὸν Τέστ Ἀριθμητικῆς

1. Προσθέσεως	98,5	3,4	98,3 2,5
2. Ἀφαιρέσεως	95,5	6,9	94,3 7,9
6. A-E Προσθέσεως	36,6	6,1	37,1 3,1
7. A-D Ἀφαιρέσεως	25,2	7,2	25,9 5,7
3. A-K Πολ/σμοῦ	*		36,7 4,5
4. A-K Διαιρέσεως	*		23,3 5,4

4

Τέστ Κλασμάτων (20 ἀσκήσεις * 13,8 5,1

Εἰς ὅλα αὐτὰ τὰ τέσσερα τὰ ὁποῖα ἐδόθησαν εἰς τὰς δύο ὁμάδας οἱ μέσοι ὅροι τῶν βαθμῶν τῶν δύο ὁμάδων εἶναι πάρα πολὺ πλησίον. Οὐδεμία ἀπὸ τὰς διαφορὰς ἔχει στατιστικὴν σημασίαν εἰς τὸ ἐπίπεδον 5 τοῖς ἑκατόν.

Ὅσον ἀφορᾷ τὰς σταθερὰς ἀποκλίσεις (standard deviation), μόνον ἡ διαφορὰ εἰς τὸ τμήμα 6 τοῦ Schonell Test εἶναι ἀξία προσοχῆς. Ἐδῶ οἱ βαθμοὶ τῆς Πειραματικῆς Ὀμάδος ἦσαν περισσότερον πλησίον συγκεντρωμένοι εἰς τὸ κορυφαῖον ἄκρον τῆς κλίμακος παρ' ὅτι ἦσαν οἱ βαθμοὶ τῆς Ὀμάδος Ἐλέγχου.

Συνοψίζοντες τὰ ἀποτελέσματα τοῦ πειράματος παρατηροῦμεν ὅτι ἡ πειραματικὴ ὁμάς εἶχεν ἀρχίσει ἐνωρίτερον νὰ διδάσκεται πολλαπλασιασμὸν καὶ διαιρέσεις καὶ κλάσματα, καὶ ὅτι ἡ ἐναρξὶς αὕτη τῆς μαθησεως εἶχε καλῶς σταθεροποιηθῇ κατὰ τὴν διάρκεια τῆς ἐρεῦνης, ὡς δύναται νὰ κριθῇ ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων τῶν τέσσε.

Δύναται ἐπίσης νὰ δειχθῇ τὸ γεγονὸς ὅτι κατὰ τὸ τέλος τῆς περιόδου τῆς ἐρεῦνης ἡ πειραματικὴ ὁμάς εἶχεν κερδίσει ὅχι ὀλιγώτερον ἀποτελεσματικὴν κυριαρχίαν τῶν διδασκέντων ἐν συγκρίσει μὲ τὴν ὁμάδα Ἐλέγχου εἰς τὰς δύο πράξεις τῆς προσθέσεως καὶ τῆς ἀφαιρέσεως. Ἀπομένει νὰ δειχθῇ, ἐὰν καὶ κατὰ πόσον ἡ φανερώς μεγαλυτέρα πρόοδος ἡ ἐπιτελεσθεῖσα παρὰ τῆς πειραματικῆς ὁμάδος ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν ὁμάδα Ἐλέγχου διατηρεῖται καθὼς οἱ μαθηταὶ ἀνέρχονται εἰς τὰς τάξεις τοῦ Δημοτικοῦ σχολείου. Ἡ ἀπάντησις εἰς τὰς ἐρωτήσεις αὐτὰς πρέπει νὰ εἶναι ὁ προσεχὴς σκοπὸς μου.

(*) Ἡ Ὀμάς Ἐλέγχου δὲν εἶχεν ἐπιτελέσει ἱκανοποιητικὴν πρόοδον ὥστε νὰ εἶναι ἱκανὴ νὰ ἀπαντήσῃ εἰς τὰ τρία αὐτὰ τέσσε.

ΑΙ ΕΘΝΙΚΑΙ ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΥΛΗΣ & ΤΑ ΠΡΟΚΥΨΑΝΤΑ ΑΓΑΘΑ ΕΚ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΟΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΥ ΙΔΕΩΔΟΥΣ & ΤΩΝ ΑΓΩΝΩΝ ΤΟΥ ΕΘΝΟΥΣ ΥΠΕΡ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΜΙΑΗ, Δημοδιδασκάλου
61ου Δημ. Σχολ. Γ' Περιφ. Ἀθηνῶν

Ὁρισμένοι λαοὶ κατὰ διαφόρους μεγάλας ἢ μικράς περιόδους, ἐκυριάρχησαν τοῦ γνωστοῦ κόσμου τῆς ἐποχῆς τῶν ἢ τουλάχιστον ἑνὸς μεγάλου μέρους αὐτοῦ. Ἐπίσης ὥρισμένοι φυλαὶ ἀνθρώπων διεξεδίκησαν, ὡς φυλαὶ προνομιοῦχοι κατὰ τὴν ἀντίληψίν των, βιαίως ἢ εἰρηνικῶς τὴν ἡγεσίαν τῆς ἀνθρωπότητος.

Χαρακτηριστικὰ φαινόμενα τῶν ἀνωτέρω ἐπιδιώξεων εἶναι ἡ Ρωμαϊκὴ ἐποχὴ. Ἡ πνευματικὴ καὶ πολιτικὴ συγκρότησις τῶν Ρωμαίων καὶ γενικὰ ἡ διαπαιδαγώγησις των ἦτο τοιαύτη, ὥστε ἔζων μὲ τὴν ἀντίληψιν, ὅτι προορισμός των ἦτο «νὰ κυβερνοῦν τὸν κόσμον».

Ἀλλ' ἡ ἀντίληψις των αὐτὴ τελικῶς τοὺς ἐξεθύνωσε, διότι στερούμενοι πνευματικῆς ὑπεροχῆς καὶ ἔχοντες ὡς κυριώτερον μέσον ἐπικρατήσεώς των τὴν βίαν, ἀνετράπησαν ἀπὸ τὴν ἀντίδρασιν τῶν προηγμένων λαῶν πού εἶχον ὑποδοῦλῶσι.

Ὡσαύτως ὅμοιον παράδειγμα ἦτο ἡ ἐπιδίωξις καὶ ἡ νοοτροπία τῶν συγχρόνων μας Γερμανῶν πού ἐπίστευον ὅτι «ἡ Γερμανία πρέπει νὰ εἶναι ὑπεράνω ὅλων».

Αἱ προσπάθειαι ἐπίσης τῶν Ρώσων δὲν ἦσαν καὶ δὲν εἶναι σήμερον διάφοροι. Διότι καὶ οἱ Ρῶσοι ὅπως ἀπεδείχθη, ἐμφανιζόμενοι ὡς ὑπέρμαχοι δῆθεν καὶ σημαιοφόροι τῆς κομμουνιστικῆς ἰδεολογίας, κοσμοκρατορίαν ἐπιδιώκουν ἐπίσης νὰ ἰδρῦσουν, μὲ τὴν σημαντικὴν διαφορὰν, ὅτι τὸ σύστημα πού ἔχουν ἐπιβάλλει εἰς τὸν Ρωσικὸν λαὸν οἱ σημερινοὶ δυνάσται του, ἀποτελεῖ τὴν πλέον στυγνὴν καὶ ἀδυσώπητον ὀλιγαρχίαν πού ἐγνώρισεν ποτὲ ἡ ἀνθρωπότης καὶ πρὸ τῶν μεθόδων τῆς ὁποίας κυριολεκτικῶς ὠχριοῦν τὰ ἀνελεύθερα συστήματα τῶν Ρωμαίων καὶ τῶν Γερμανῶν.

Εἶναι ἀληθές, ὅτι πρὸ τῶν Ρωμαίων οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἠθέλησαν πρῶτοι νὰ διαχωρίσουν τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος ἀπὸ τοὺς ἄλλους συγχρόνους των λαοὺς καὶ διεκήρυξαν τὴν ὑπεροχὴν των αὐτὴν διὰ τοῦ «πᾶς μὴ Ἕλλην βάρβαρος» καὶ μὲ τὸ κατὰ παρόμοιον πού ὑπενόει ὁ πρῶτος Ἕλλην φιλόσοφος Θαλῆς ὁ Μιλήσιος, ὅταν εἶπε τὸ περίφημον «εὐχαριστῶ τοὺς θεοὺς διότι ἐγεννήθην Ἕλλην».

Ἀλλὰ μετὰ τὴν ἀντίληψιν αὐτῆς τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ τῆς προσπαθείας τῶν μετέπειτα λαῶν πού ἠθέλησαν νὰ διεκδικήσουν ἡ ἐπιδιώκουν τὴν ἡγεσίαν τῆς ἀνθρωπότητος, ὑπάρχει πολὺ σημαντικὴ διαφορὰ. Οἱ μὲν ἀρχαῖοι Ἕλληνες εἶχον δικαιολογημένην καὶ σαφὴ συνείδησιν τῆς ὑπεροχῆς των, διότι ἦσαν οἱ πραγματικοὶ δημιουργοὶ τοῦ πολιτισμοῦ ὑπὸ τὴν εὐρυτέραν του ἔννοιαν, οἱ δὲ μετέπειτα λαοὶ πού ἠθέλησαν νὰ παραστήσουν τοὺς ἡγέτας τῆς ἀνθρωπότητος, δὲν ὑπῆρξαν παρὰ ἄπλοὶ ἐκμεταλλεῖται τῶν διδασκαλιῶν καὶ τῶν γνώσεων πού παρέλαβον ἀπὸ ἐκείνους, ἀλλὰ τὰς ὁποίας ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἡ πα-

ρεμόρφωσαν λόγῳ τῆς ἀμαθείας των ἢ τὰς διέστρεψαν διὰ νὰ τὰς προσαρμόσουν εἰς τὸ συμφέρον των. Τὸ αὐτὸ δὲ δύναται νὰ λεχθῇ καὶ διὰ τοὺς ἀρχηγοὺς καὶ ὁπαδοὺς τοῦ κομμουνισμοῦ καὶ διεθνισμοῦ πού ἐπιδιώκουν διὰ τῆς ἐκμεταλλεύσεως θεωριῶν οὐτοπιστικῶν καὶ χρεωκοπιμένων νὰ κυριαρχήσουν τῆς ἀνθρωπότητος. Διότι αἱ θεωρίαι αὗται οὔτε νέαι εἶναι, οὔτε ἄγνωστοι, ἀφοῦ ἔχουν τὴν προέλευσίν των ἢ ἀπὸ πρωτόγονα κοινωνικὰ συστήματα τῶν διαφόρων ἀρχαίων λαῶν τῆς Ἀνατολῆς ἢ ἀπὸ διδάγματα τῶν Σοφιστῶν καὶ ἄλλων Ἑλλήνων φιλοσόφων κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς παρακμῆς.

Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐνῶ εἶχον συναίσθησιν τῆς ὑπεροχῆς των ἐναντι τῶν ἄλλων λαῶν, οὐδέποτε ἐπέδωξαν διὰ τῆς βίας τὴν κοσμοκρατορίαν. Καὶ ὅταν τὴν ἐπραγματοποίησάν διὰ μικρὸν σχετικῶς χρονικὸν διάστημα, προκληθέντες ὑπὸ τῶν Περσῶν κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, δὲν ἠφανίσθησαν ὅταν τὴν ἀπώλεσαν ὅπως ἄλλοι λαοί, ἀλλὰ διὰ τῆς πνευματικῆς ὑπεροχῆς των ἐπεβλήθησαν εἰς ὅλον τὸν κόσμον καὶ ἰδρυσαν τὴν Μεγάλην Βυζαντινὴν Αὐτοκρατορίαν. Ἐκμεταλλεζόμενοι δὲ διαρκῶς τὴν πνευματικὴν ὑπεροχὴν των, ἀνέτρεπον πάντοτε τοὺς διαφόρους δυνάστας των.

Οἱ Ἕλληνες ὑπῆρξαν ἀνέκαθεν φιλελεύθεροι καὶ ἐλευθερωταὶ καὶ οὐδέποτε κατακτηταί. Ἡ Ἑλληνικὴ φυλὴ στέκεται ὑψηλότερα πάσης ἄλλης, διότι ἔχει τὸ προνόμιον νὰ εἶναι ἡ μητέρα τῆς ἐλευθερίας καὶ παντὸς πολιτισμοῦ. Οἱ ἔννοιες «Πατρίς» «Δημοκρατία» καὶ «Ἐλευθερία» διὰ τὰς ὁποίας ἀγωνίζονται καὶ οἱ ἄνθρωποι τῆς ἐποχῆς μας, εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα ἐγεννήθησαν καὶ ἐνεφανίσθησαν διὰ πρώτην φοράν. Πρὸ τῆς ἐποχῆς δὲ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, οὐδεὶς λαὸς εἶχε συνείδησιν τῶν ἐννοιῶν αὐτῶν ἢ ἐγνώριζε τὰς ὑψηλὰς αὐτὰς ἐννοίας, αἱ ὁποῖαι ἔκτοτε ἀποτελοῦν τὸ ἀδιάσειστον ἠθικὸν καὶ πολιτικὸν βάθρον κάθε προηγμένης κοινωνίας καὶ πολιτείας καὶ συνθέτουν τὴν ἀκατάλυτον δημιουργικὴν δύναμιν τῆς ἀνθρωπότητος, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς ὁποίας ἐσημειώθη ἡ ἐξέλιξις τῆς καὶ ὁ πολιτισμός αὐτῆς.

Ἡ διανόησις ὅλων τῶν μετέπειτα ἐποχῶν καὶ αἰώνων εἶναι τόσον ἐπηρεασμένη ἀπὸ τὰς διδασκαλίας καὶ τὸ πνεῦμα τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων σοφῶν, ὥστε νὰ δύναται νὰ λεχθῇ, ὅτι οἱ νεώτεροι ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους παρέλαβον τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς βάσεις τῶν θεωριῶν πού ἀνέπτυξαν. Ματαίως θὰ ἀναζητήσῃ κανεὶς εἰς τὸν πνευματικὸν ὀρίζοντα τῆς ἀνθρωπότητος νὰ ἀνεύρῃ ἀρχάς, ἰδέας ἢ ἐννοίας τὰς ὁποίας θὰ ἀγνοοῦσαν, νὰ μὴ εἶχον ἀνερευνήσῃ ἢ νὰ μὴ εἶχον ἐμβαθύνει εἰς αὐτὰς οἱ καταπληκτικοί, οἱ ἡμίθεοι αὐτοὶ δημιουργοὶ τοῦ μεγαλειώδους πνευματικοῦ οἰκοδομήματος πού μᾶς ἐκληροδότησαν καὶ ὅμοιον τοῦ ὁποίου δὲν ἔχει νὰ ἐπιδεῖξῃ ὄχι μόνον

οὐδεὶς ἄλλος λαός, ἀλλὰ καὶ ὁ κόσμος ὁλόκληρος.

Ὁ Γκαίτε ὁ μέγιστος ποιητὴς καὶ σοφὸς τοῦ παρελθόντος αἰῶνος δὲν ἐδίστασε νὰ διακηρύξῃ : «ὅ,τι εἶναι ὁ νοῦς καὶ ἡ καρδιά διὰ τὸν ἄνθρωπον εἶναι καὶ διὰ τὴν ἀνθρωπότητα ἡ Ἑλλάς». Ὁ δὲ Σίλλερ ἔγραψεν ὅτι : «καὶ τίποτε ἄλλο ἢ ἐν δὲν ὑπῆρχεν ἐκ τῆς Ἑλλάδος, ὁ Παρθενὼν εἶναι ἱκανὸς νὰ ἀποδείξῃ κατὰ τὸν πλέον εὐγλωττον τρόπον ὅτι μέγας λαὸς κατώκει ποτὲ εἰς τὴν χώραν αὐτὴν». Καὶ εἶναι γνωστὸν ὅτι ὅταν οἱ Ἕλληνες ἔκτιζον τὸν Παρθενῶνα οἱ λαοὶ ποὺ ἠμφισβητοῦν καὶ σήμερον εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸ δικαίωμα νὰ ὑπάρξῃ ἢ θέλουν καὶ ἐπιδιώκουν νὰ κατακτήσουν τὴν ἀνθρωπότητα, ὅχι μόνον δὲν ὑπῆρχον ὡς ἔθνη, ἀλλ' οὔτε κἀν ἀνοφείρονται εἰς τὴν ἱστορίαν.

Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἦσαν καὶ εἶναι οἱ αἰώνιοι διδάσκαλοι τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ ὡραίου, ὅπως τὸ ἀντιλαμβάνονται καὶ τὸ ἐννοοῦν ὅλοι ἐκεῖνοι τῶν ὁποίων ἡ αἴσθησις δύναται νὰ συλλάβῃ καὶ ἡ ψυχὴ τῶν εἶναι ἱκανὴ νὰ συγκινήθῃ ἀπὸ τὰ εὐγενῆ καὶ ἀνώτερα αὐτὰ συναισθήματα τῶν ἀνθρώπων. Ἦσαν καὶ εἶναι οἱ ἀξιοθαύμαστοι δημιουργοὶ παντός, ὅ,τι ἔκτοτε θεωρεῖται εὐγενές, καλὸν καὶ ὡραῖον ἢ ὡς ἰδεώδες ἀνώτερον ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀνεπτυγμένους καὶ προηγμένους ἀνθρώπους.

Ἡ Ἑλλάς εἶναι μοναδικὸν παρῶδειγμα ἔθνους συγκροτηθέντος κατὰ τοὺς φυσικοὺς νόμους. Ἐχει κοινότητα καταγωγῆς, ἡθῶν, γλώσσης καὶ ἀδιάσπαστον ἐνότητα καὶ συνέχειαν μὲ τὰς ἀναμνήσεις ἐνδόξου παρελθόντος. Εἶναι ἔθνος προικισμένον μὲ ζωτικότητα ποῦ τοῦ ἐπιτρέπει νὰ ἀνθίσταται καὶ νὰ ἀντέχῃ καὶ εἰς τὰς μεγαλύτέρας καταστροφάς. Ὑπέρσθη τρεῖς κατακτήσεις ἐκάστη τῶν ὁποίων ἐφαίνετο ὅτι θὰ τὸ ἐξηφάνιζε διὰ παντός. Καὶ ὅμως ἐνεφανίσθη πάντοτε ἐπὶ τῆς ἱστορικῆς σκηνῆς, ἂν ὅχι μὲ τὴν πρώτην λάμψιν του, ἀλλὰ τοῦλάχιστον ὡς ἄξιον προσοχῆς, λόγῳ γνωρισμάτων ποῦ δὲν εἶναι εὐκόλῳ καὶ ὀρθὸν νὰ παραγνωρίζονται. Οἱ Ἕλληνες ὑπῆρξαν ὁ πρῶτος λαὸς ὁ ὁποῖος ὕψωσε τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τοῦ ἐπιπέδου τῆς βιολογικῆς ὑπάρξεως καὶ τὸν κατέστησεν ὄντοτητα πνευματικὴν. Αὐτοὶ ἤρχισαν τὸν ἀγῶνα κατὰ τῶν δυνάμεων τῆς φύσεως καὶ ὑπέδειξαν πῶς ἔπρεπε νὰ ἐνεργήσῃ ὁ ἄνθρωπος διὰ νὰ παύσῃ νὰ δουλεύῃ εἰς τὴν τυφλὴν πορείαν τῶν ἐξωτερικῶν φαινομένων.

Προικισμένοι μὲ ἀπέραντον διάθεσιν ἀνεξαντλήτου ἀγωνιστικότητος, ἐπέδειξαν διαρκῆ ὁλόψυχον ἀφοσίωσιν εἰς τὸν ἀρχικῶς τεθέντα σκοπόν. Καὶ κατὰ τὰς τρεῖς μεγάλας περιόδους τῆς παγκοσμίου ἱστορίας, μόνον τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος ἔμεινε πάντοτε πιστὸς ὑπερασπιστὴς τῆς ἀνθρωπίνης ἐλευθερίας. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἀρχαιότητος ἐθεμελίωσε τὴν ἐπιστήμην ὡς ἐρευνᾷ τῆς φυσικῆς πραγματικότητος καὶ ὡς δημιουργοὺς ἀρμονικῆς κοινωνικῆς τάξεως δυνάμενης νὰ ἐξασφαλίσῃ ἐλευθέραν πνευματικὴν διαβίωσιν εἰς τὸν ἄνθρωπον.

Ἀγωνιζόμενοι οἱ Ἕλληνες διὰ τὰ ἱερὰ καὶ τὰ ὅσια τῆς πατρίδος ἀπέκρουσαν τὴν βαρβαρικὴν ἐπιδρομὴν τῶν Μήδων καὶ ἔδειξαν πῶς εἶναι δυνατόν νὰ ζήσῃ ὁ ἄνθρωπος ὡς πολίτης ἐλευθέρας πολιτείας.

Κατὰ τὴν μεσαιωνικὴν ἐποχὴν διεφύλαξαν τὴν

πνευματικὴν κληρονομίαν, ἔκαμαν δυνατόν τὴν ἐξάπλωσιν τοῦ χριστιανικοῦ ἰδεώδους καὶ ἐξημέρωσαν τοὺς βαρβάρους λαοὺς τῆς δύσεως. Διὰ τοῦ μεγαλοφυοῦς συνδυασμοῦ τοῦ ἑλληνικοῦ πρὸς τὸν χριστιανικὸν ἀνθρωπισμόν, διὰ δευτέραν φοράν ἀπεδείχθη εὐεργέτης τῆς ἀνθρωπότητος τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος. Ἐκτοτε ὑπάρχει διὰ τὴν ἀνθρωπότητα ἐν σταθερὸν σημεῖον προσανατολισμοῦ, πρὸς τὸν ὁποῖον βλέπει, διὰ νὰ ρυθμίξῃ τὸν πνευματικὸν καὶ πολιτικὸν τῆς βίον. Ὁ ὑπὸ τὴν Ρωμαϊκὴν κυριαρχίαν Ἑλληνισμὸς σκορπίζει εἰς τὴν βάρβαρον Δύσιν τὸ φῶς τοῦ ἑλληνικοῦ ἀνθρωπισμοῦ. Ἡ Κωνσταντινούπολις δὲν κτίζεται ἀπὸ τὸν Μέγαν Κωνσταντῖνον διὰ νὰ ἀποτελέσῃ μόνον τὴν ἀκρόπολιν τῆς χριστιανωσύνης. Ἐχει σχεδιασθῇ καὶ ὡς πραγματοποιήσις τῆς ἰδεώδους πολιτείας τοῦ Πλάτωνος. Ἡ Κωνσταντινούπολις εἶναι διὰ τὸν ἀνατολικὸν ἑλληνισμόν «ἡ πόλις κατ' ἐξοχὴν» «ἡ ἰδεώδης πόλις». Ὅταν ἐπέρχεται τὸ ἀσυγκράτητον κύμα τῶν βαρβαρικῶν ἐπιδρομῶν καὶ ἀπλώνει τὸ σκότος τῆς ἀπανθρωπίας καὶ ἀμαθίας, δὲν περιορίζονται οἱ Ἕλληνες αὐτοκράτορες νὰ κατανικήσουν τοὺς βαρβάρους διὰ τοῦ ξίφους. Χρησιμοποιοῦν περισσότερον ἀπὸ τὴν βίαν τὴν δύναμιν τοῦ Ἑλληνοχριστιανικοῦ ἀνθρωπισμοῦ. Ἐχομεν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν αὐτὴν περιοχὴν λαμπρὰν ἀναγέννησιν, ἥτις συνεχίζεται μέχρι τῆς στιγμῆς κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ τελευταῖος αὐτοκράτωρ ἐπιπτε μαχόμενος, ὅπως ἄλλοτε ὁ Λεωνίδας εἰς τὰς Θερμοπύλας. Κατὰ τοὺς τελευταίους αἰῶνας τῆς Ἑλληνικῆς Αὐτοκρατορίας ὁ Ἑλληνισμὸς βοηθεῖ τὴν Δύσιν μὲ τοὺς μεγάλους Ἕλληνας σοφοὺς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, διὰ νὰ ἐξέλθῃ ἀπὸ τὸν μεσαιωνικὸν σχολαστικισμόν καὶ τὴν βαρβαρότητα.

Ὁ δουλωθεὶς Ἑλληνισμὸς κατὰ τοὺς τέσσαρας σκοτεινοὺς αἰῶνας δὲν λησμονεῖ τὸ ἱστορικόν του παρελθόν. Ἀναδεικνύεται ὁ σηματοφόρος τοῦ πολιτισμοῦ εἰς τὴν ἀπὸ τοῦ Δουναβέως μέχρι τοῦ Εὐφράτου περιοχὴν. Ὡς σὶνὴθημα λαμβάνει εἰς τὰς χεῖρας του τὸ αἰωνόβιον Πλατωνικὸν σύμβολον τὴν Ἰδέαν, ἡ ὁποία καθίσταται ὡς Μεγάλῃ Ἰδέᾳ ὁ στόχος τῶν πολιτιστικῶν, πνευματικῶν καὶ ἔθνικων του ἐπιδιώξεων. Τὸ Ἑλληνικὸν πνεῦμα, ἀφοῦ κατέκτησε διὰ μίαν ἀκόμη φοράν τοὺς κατακτητάς, οἵτινες ἀπεδείχθησαν ἀνίκανοι νὰ κυβερνήσουν χωρὶς τὴν βοήθειαν τῶν ραγιαδῶν τὴν χώραν ποῦ κατεῖχον, δημιουργεῖ τελικῶς μὲ τὰ κηρύγματα τοῦ Ρῆγα, τοῦ Κοραΐ καὶ τῶν ἄλλων πνευματικῶν ἡγετῶν τοῦ ἔθνους τὴν Φιλικὴν Ἐταιρίαν καὶ ἡ ἐπανάστασις τοῦ 1821, τεράστιον φωτεινὸν μετέωρον τῆς ζωτικότητος τῆς φυλῆς καὶ τοῦ πατριωτισμοῦ τῶν Ἑλλήνων, ἐπιβάλλει τὴν δημιουργίαν τοῦ νέου Ἑλληνικοῦ Κράτους.

Οἱ πόλεμοι τοῦ 1912 καὶ 1913 προδίδουν τὴν δύναμιν ποῦ ἐγκλείει εἰς τοὺς κόλπους του καὶ ὁ νεώτερος Ἑλληνισμὸς. Ἡ Ἑλλάς εἶναι ἡδὴ δύναμις ὑπολογίσιμος ὅταν ἤρχισε τὸ 1914 ὁ πρῶτος παγκόσμιος πόλεμος. Ὁ Ἑλευθέριος Βενιζέλος προικισμένος μὲ τεραστίαν πολιτικὴν διαίσθησιν, μέγας ὁροματιστής, ἀλλὰ καὶ πραγματιστὴς ἀνυπέβλητος, ἀφοῦ διέγνωσε τὴν τεραστίαν ζωτικότητα τῆς φυλῆς, κατευθύνει καὶ τοποθετεῖ τὴν Ἑλλάδα μεταξὺ τῶν νικητῶν. Εἰς μίαν πτῆσιν ἀσύγκριτον ἀγκαλιάζει

καὶ πραγματοποιεῖ διὰ τετάρτην φορὰν τὴν ὑπερι-
την ἑλληνικὴν ἐπιδίωξιν. Ἀδιάφορον ἔαν λόγῳ τῶν
ἑσωτερικῶν μας διενέξεων, αἵτινες ὑπῆρξαν πάντοτε
ἀποτέλεσμα τῶν ἀντιθέσεων τῆς πολιτικῆς ἢ πνευ-
ματικῆς ἡγεσίας τοῦ ἔθνους καὶ ἐκ τῶν ὁποίων οὐ-
δέποτε κατωρθώσαμεν νὰ εἰμεθα ἡνωμένοι κατὰ τὴν
στιγμὴν τῆς ἀξιοποιήσεως τῶν σκληρῶν ἀγώνων
μας καὶ τῶν τόσων θυσιῶν μας, ἡμῶς οὐδὲν τὸ
ἔθνος νὰ καταλάβῃ τὴν ἐπιβεβλημένην καὶ ἀρμόζου-
σαν θέσιν τοῦ εἰς τὴν ἀνατολικὴν λεκανοῦ τῆς Με-
σογείου. Τὴν θέσιν τοῦ τὴν ὁποίαν δικάσεται νὰ
ἔχῃ ὄχι μόνον διὰ λόγους ἱστορικούς, ἐθνογραφί-
κους καὶ βιολογικούς, ἀλλὰ καὶ διὰ λόγους πνευμα-
τικῆς ὑπεροχῆς καὶ ἐκπολιτιστικῆς ἱκανότητος ποῦ
εἶναι ἀνέκαθεν γνωρίσματα τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς.

Ἡ ἀνάμνησις τῆς παλαιᾶς δόξης δὲν ἀργεῖ νὰ
γίνῃ πραγματικότης καὶ νὰ προωθῇ τὸ Ἑλληνι-
κὸν ἔθνος κατὰ τὸ 1940 εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν
τῶν ὑπερασπιστῶν τῆς ἐλευθερίας κατὰ τῆς δουλώ-
σεως. Αἱ διαδεχόμεναι ἀλλήλας ἑλληνικαὶ γενεαί,
χωρὶς νὰ χάσουν τὴν δημιουργικότητά των, θερμαί-
νουν μὲ πνεῦμα ζωῆς τὴν ἀρχαίαν παράδοσιν, ἐπα-
ναφέρουν εἰς τὴν ἐπικαιρότητα τὰς ἀρχικῶς τεθεί-
σας ἀξίας ὡς κατὰ αἰώνως ζωντανόν, νέον καὶ ἀκ-
μαῖον. Ὁ πόλεμος τοῦ 1940 - 41 ἀπέδειξεν εἰς ὅλο-
κληρον τὴν ἀνθρωπότητα, ὅτι ἡ θαυμασία αὐτὴ φυ-
λὴ ἦτο ἱκανὴ νὰ διεκδικήσῃ καὶ πάλιν τὴν θέσιν
ποῦ δικάσεται νὰ κατέχῃ μεταξὺ τῶν πολιτισμένων
ἔθνων. Οἱ ἐπικοί ἀγῶνες τοῦ ἔθνους συνεγείρουν
τὸν κόσμον ὁλόκληρον μέχρι τοῦ σημείου νὰ γρά-
φουν αἱ ξέναι ἐφημερίδες ὅτι «τίποτε δὲν εἶναι πε-
ρισσότερον τιμητικὸν ἀπὸ τοῦ νὰ λέγεται κανεὶς
Ἑλλήν». Ὁ Χίτλερ ἀκόμη πρὸ τῆς μεγαλειώδους
ἐκείνης αὐταπαρνήσεως τῶν συγχρόνων Ἑλλήνων
καὶ τῆς ἀδαμάστου ἀνδρείας των, ἀναγκάζεται νὰ
διακηρύξῃ ὅτι «δὲν ἦδύνατο νὰ κρατήσῃ ὡς αἰχμα-
λώτους τόσον ἡρωϊκοὺς μαχητάς!».

Ἀλλὰ καὶ οἱ μεγαλύτεροι ξένοι πολιτικοὶ τῆς
ἐποχῆς μας μὲ τὸν αὐτὸν ἐνθουσιασμόν ἐκφράζονται
διὰ τὴν ἀξίαν καὶ τὴν μαχητικότητα τῶν συγχρό-
νων Ἑλλήνων καὶ τὴν προσηλωσίν των εἰς τὰς πα-
ραδόσεις τῆς φυλῆς καὶ κυρίως διὰ τὴν πίστιν των
εἰς τὴν ἐλευθερίαν, ἣτις ἐγεννήθη εἰς τὴν ἱερὰν αὐ-
τὴν γῆν. Ὁ Τσῶρτσιλ εἶπεν: «Ἡ Ἀγγλία ὀφείλει
πολλὰ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Μέσα εἰς τὰ πλεῖστα παραδεί-
γματα ἡρωϊμοῦ, ποῦ ἐσημειώθησαν κατὰ τὴν διάρ-
κειαν τοῦ τελευταίου πολέμου, σπανίως θὰ ἀνεύρη
κανεὶς πράξεις εὐγενεστερας ἀπὸ ἐκείνας ποῦ ἐπετε-
λέσθησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα, πρὸς υπεράσπισιν τῶν
ἀρχῶν τῆς ἐλευθερίας».

Ὁ Προϋπουργὸς τοῦ Καναδᾶ εἶπεν: «Ἡ Ἑλ-
λὰς εἶναι ἡ κοίτις τοῦ εὐγενεστεροῦ πολιτισμοῦ ποῦ
ἐγνώρισεν ἡ ἀνθρωπότης. Εἶναι ἡ χώρα εἰς τὴν
ὁποίαν ὀφείλομεν ὅτι κάμνει τὴν ζωὴν ὠραιότεραν
καὶ εὐγενεστέραν».

Ὁ δὲ προσωπικὸς ἀπεσταλμένος τοῦ Προέδρου
Ρούσβελτ εἰς τὴν Ἑλλάδα κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ
Ἀλβανικοῦ πολέμου συνταγματάρχης Ντόνοβαν εἶ-
πεν: «Δὲν θὰ ξεχάσω ποτὲ εἰς τὴν ζωὴν μου τὰ ὅσα
εἶδον πλησίον τῶν Ἑλλήνων στρατιωτῶν εὐρισκό-
μενος. Αἰσθάνονται τὴν ἐλευθερίαν σὰν κατὰ ζων-
τανὸν ἐντὸς τῆς ψυχῆς των».

Καὶ ἀσφαλῶς δι' οὐδὲν ἄλλο ἔθνος θὰ ἠδύναντο
νὰ λεχθῶν τὰ ἀνωτέρω καὶ ὅσα ἄλλα ἐλέχθησαν.
Ἡ Ἑλλὰς ἔδωκεν τὴν νίκην, ἀφοῦ μόνον ἡ Ἑλλὰς
ἔχει τὴν προνομιοῦχον τιμὴν νὰ εἶναι ὁ πνευματι-
κὸς ἡγέτης τῆς ἀνθρωπότητος καὶ μόνον οἱ Ἕλλη-
νες, ὅπως ἀπέδειξαν, ἔχουν τὴν δύναμιν καὶ τὴν εὐ-
ψυχίαν νὰ ἀγωνίζωνται διαρκῶς τόσον διὰ τὴν ἐλευ-
θερίαν, ὅσον καὶ διὰ τὰ ἄλλα εὐγενῆ ἰδεώδη τῶν
ἀνθρώπων.

Κατὰ τὴν λῆξιν τοῦ Β' Παγκοσμίου πολέμου καὶ
ἐνῶ ἡ Ἑλλὰς κατέκειτο εἰς ἐρείπια καὶ ἐκινδύνευε
νὰ καταστραφῇ τελείως, οἱ Ἕλληνες ἀκαθοδήγητοι
ἀπὸ τὴν ἡγεσίαν των διὰ νὰ ἐπιτύχουν καὶ νὰ πρα-
γματοποιήσουν τὰς μεγάλας ἐπιδιώξεις τοῦ ἔθνους
παρεσύρθησαν εἰς ἀντιθέσεις καὶ διενέξεις, ἀπεκλα-
νθήσαν ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς τοῦ ἔθνους καὶ τῆς φυ-
λῆς διὰ τῶν οὐτοπιστικῶν θεωριῶν τοῦ κομμουνι-
σμοῦ, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ καταλήξῃ ἡ χώρα εἰς τὸ
ἀνήκουστον αἱματοκύλισμα. Τὸ πλεόν περίπλοκον
καὶ ἐνδιαφέρον ζήτημα τῆς ἐποχῆς μας εἶναι τὸ πρό-
βλημα τῆς διοικήσεως τῶν Πολιτειῶν, τῶν κοινωνι-
ῶν καὶ τῶν ἀνθρώπων. Κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἐκτὸς
τοῦ Σωκράτους, τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Ἀριστοτέ-
λους οἵτινες κυρίως ἡσχολήθησαν διὰ μακρῶν μὲ τὸ
πρόβλημα αὐτό, ὁ Ἐμπεδοκλῆς ἀναδεικνύεται ὡς ὁ
πρῶτος κοινωνιολόγος καὶ σοσιαλιστὴς ἐπαναστάτης
τῶν αἰώνων, ἀφοῦ ζητεῖ τὴν κατάργησιν τῆς ἰδιο-
κτησίας καὶ τὴν ὑπαγωγὴν τῶν ἀνθρώπων εἰς μίαν
παγκόσμιον κοινωνίαν. Ὁ Σωκράτης ὑπεστήριξεν,
ὅτι ἡ ἠθικὴ προηγείται τῆς κοινωνίας καὶ ὅτι αὐ-
τὸν τὸν ἐνδιέφερε πρωτίτως ὁ ἀνθρώπος καὶ ἡ με-
λέτη τοῦ ἀνθρώπου, δηλαδὴ ὁ ψυχικὸς καὶ ἠθικὸς
κόσμος αὐτοῦ. Κατὰ τὴν ἀντίληψιν τοῦ Σωκράτους
ἡ γνῶσις πρέπει νὰ προηγῇ τῆς πράξεως. Ἡ
γνῶσις δὲν εἶναι ἀπλῶς καὶ μόνον μέσον πράξεως,
ἀλλὰ καὶ ἄνωτερον καὶ δι' αὐτὸ ἀνήγαγε τὴν πρᾶ-
ξιν εἰς γνῶσιν. Ἀντιθέτως οἱ νεώτεροι ὀλισθαί-
νουν, Ἐγκελς κλπ. ἐκλαμβάνοντες τὴν ὕλην ὡς οὐ-
σίαν ὑπερέχουσαν καὶ ἀναλλοίωτον, διαρκῇ καὶ αἰώ-
νιον, ὅπως καὶ οἱ πλεῖστοι ἐκ τῶν πρὸ τοῦ Σωκρά-
τους φιλοσόφων, ἀντίληψιν τὴν ὁποίαν ὑπεστήριζον
οἱ σοφισταὶ καὶ οἱ μετ' αὐτῶν φιλόσοφοι τῆς πα-
ρακμῆς, ὑπέπεσαν εἰς τὸ σφάλμα νὰ νομίζουν ὅτι ἐξ
αὐτῆς, ἐκ τῆς ὕλης, παρήχθησαν ἀνευ τῆς μεσολαβή-
σεως ὑπερτέρας δυνάμεως τὰ πάντα καὶ συνεπῶς ἡ
ζωὴ ὁ νοῦς κλπ.

Μετὰ τὸν Σωκράτην ὁ Πλάτων καὶ ὁ Ἀριστοτέ-
λης ἠρεύνθησαν, ἐμελέτησαν ἢ ἐνεβάθυναν εἰς τὴν
ψυχολογίαν, τὴν φύσιν καὶ τὴν θέσιν τοῦ ἀνθρώπου
καὶ καθώρισαν κατὰ τρόπον σαφῆ καὶ λεπτομερῆ
τοὺς λόγους ἐνεκεν τῶν ὁποίων—ἡ φυσικὴ ἀνισότης
—ἀποτέλεσμα τῆς ὁποίας εἶναι ἡ κοινωνικὴ ἀνισό-
της, εἶναι τὸ κυριώτερον γνώρισμα τῶν ἀνθρώπων
καὶ τῶν κοινωνιῶν καὶ ἡ διοίκησις τῶν πολιτειῶν
τὸ δυσχερέστερον ἔργον ἐκείνων ποῦ ἀναλαμβάνουν
νὰ διοικήσουν τοὺς ἀνθρώπους. Δικαίᾳ καὶ ὀρθῇ
πολιτεία κατὰ τὸν Πλάτωνα εἶναι ἐκείνη τῆς ὁποί-
ας οἱ ἀρχόντες κατέχουν τὴν ἐπιστήμην νὰ ἀσχοῦν
τὴν ἀρχὴν καὶ ὄχι ἡ πολιτεία εἰς τὴν ὁποίαν κυρι-
αρχοῦν οἱ ἀμαθεῖς καὶ οἱ ὄχλοι. Καθώρισε συγχρό-
νως ὅτι τὰ διάφορα πολιτεύματα «δὲν εἶναι πάντοτε
ἱκανὰ νὰ ἐξυπηρετήσουν ἀπολύτως καὶ πλήρως τὰς

κοινωνίας καὶ τοὺς ἀνθρώπους. Ἐχει ἀποδειχθῇ ἱστορικῶς ὅτι, ὅταν ὁ Πλάτων ἐφιλοτέχνησε τὴν ἰδανικὴν πολιτείαν τοῦ πού ἐφαντάσθη ὅτι θὰ ἦτο ἡ καλυτέρα πολιτεία διὰ τοὺς συμπατριώτας του καὶ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους καὶ ἐπεχείρησε νὰ τὴν ἐφαρμόσῃ εἰς τὰς Συρακοῖσας, ἀπεγοητεύθη, διότι ἀπεδείχθη, ὅτι οὔτε ἡ ἰδανικὴ αὐτὴ πολιτεία πού ἐφαντάσθη ἦτο δυνατόν νὰ ἐπιβληθῇ ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων καὶ διὰ τῶν ἀνθρώπων καὶ ὅτι ἡ ἰδανικὴ αὐτὴ πολιτεία πού κατεσκεύασε δὲν ἦτο παρὰ μιὰ οὐτοπία καὶ ἔγραψε τὸ περίφημον: «διὰ νὰ πραγματοποιηθῇ ἡ πολιτεία αὐτὴ πρέπει προηγουμένως οἱ ἄνθρωποι νὰ κατιστοῦν τέκνα θεῶν».

Φαίνεται ὅμως ὅτι τὰς τελευταίας αὐτὰς ἀντιλήψεις τοῦ Πλάτωνος ἠγνόησαν ὅλοι οἱ κατὰ τὴν νεωτέραν ἐποχὴν κοσμοδιορθωταί, πού ἠθέλησαν, δανειζόμενοι τὰς περὶ ἰδανικῆς πολιτείας θεωρίας τῶν νὰ συγκροτήσουν τὴν ἰδικήν των καλυτέραν δῆθεν πολιτείαν, τὴν κομμουνιστικὴν καὶ διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἀκριβῶς ἀπέτυχον εἰς τὰς προσδοκίας καὶ προσπάθειάς των, ἀφοῦ ὅπως ἀπεδείχθη, τὸ σύστημα των κατέληξεν εἰς τὴν πλέον χειροτέραν τυραννίδα. Ἐπρεπε καὶ αἱ θεωρίαι τοῦ Μάρξ νὰ περάσουν ἀπὸ τὸ κριτήριον τῆς πραγματικότητος καὶ νὰ καταδειχθῇ, ὅτι δὲν εἶναι ἱκαναὶ νὰ ἐξυπηρετήσουν τοὺς ἀνθρώπους καὶ νὰ τοὺς σώσουν ἢ μᾶλλον νὰ δημιουργήσουν μιὰν καλυτέραν ἀνθρωπότητα. Ἴδού διατὶ ὅπου ἐπεκράτησε καὶ κυβερνᾷ ὁ κομμουνισμός, κυβερνᾷ τοὺς ἀνθρώπους διὰ τῆς ἐπιβολῆς καὶ τῆς βίας, διότι τὰ καθεστῶτα τοῦ εἴδους αὐτοῦ δὲν δύνανται ἄλλως νὰ στηριχθοῦν καὶ νὰ ὑπάρχουν λόγῳ τῆς φυσικῆς ἀντιδράσεως τῶν ἀνθρώπων. Αἱ θεωρίαι λοιπὸν τῶν ὑλιστῶν πού ἐπεδίωκον νὰ ἐρμηνεύσουν τὸν κόσμον καὶ τὴν ζωὴν ἀπὸ τὴν ὕλην καὶ μόνον, ἐχρεωκόπησαν πλέον καὶ κυρίαρχος προβάλλει καὶ πάλιν ἡ ἀρχικὴ ἢ βασικὴ ἀντίληψις τοῦ Πλάτωνος περὶ τῆς ὑπάρξεως καὶ τῆς ὑπεροχῆς τῆς «ὑπερτάτης ἰδέας» τοῦ πνεύματος καὶ ἡ ολοκληρώσασα αὐτὴν ἀντίληψις τοῦ Ἀριστοτέλους «περὶ τοῦ νοῦ πού νοεῖ ἑαυτὸν καὶ ὅλα τὰ λοιπὰ πράγματα».

Ἐάν δὲ ἡ Δημοκρατία ἢ μᾶλλον οἱ Δημοκρατικοὶ θεσμοὶ ἀπὸ τὴν ἐποχὴν ἐποχὴν πού καθιερώθησαν εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα καὶ μέχρι σήμερον, δὲν ἀπέδωσαν πλήρως ἐκεῖνο πού ἀνεμνέτο ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, δηλαδὴ τὴν κοινωνικὴν ἰσότητα καὶ δικαιοσύνην, ὑπὲρ τῶν ὁποίων ἔκτοτε ἀγωνίζονται οἱ ἄνθρωποι συνεχῶς καὶ χύνουν ποταμούς αἵματος πρὸς τοῦτο, αὐτὸ δὲν ὀφείλεται εἰς τὸ γεγονός ὅτι οἱ θεσμοὶ αὗτοί εἶναι ἀνίκανοι νὰ ἐξυπηρετήσουν πραγματικῶς καὶ ἀποτελεσματικῶς τὴν κοινωνίαν καὶ τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλ' εἰς τὸ ὅτι οἱ ἄνθρωποι ἢ μᾶλλον οἱ ἐπιδιώκοντες νὰ διοικήσουν αὐτοὺς δὲν ἠγνόησαν τὴν μεγίστην ἀλήθειαν πού διεκήρυξαν ὁ Πλάτων καὶ ὁ Ἀριστοτέλης ὅτι οἱ ἄνθρωποι πνευματικῶς, ψυχικῶς καὶ σωματικῶς διαφέρουν μεταξύ των καὶ ὅτι ἐάν δὲν ἐκπαιδευθοῦν καταλλήλως διὰ νὰ ἀντιληφθοῦν αὐτὴν τὴν ἀλήθειαν καὶ νὰ κατανοήσουν καλύτερον τὸν ἑαυτὸν των καὶ τὸν προορισμὸν των, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ τερματισθοῦν αἱ μεταξύ των ἀντιθέσεις, νὰ περιορισθοῦν αἱ ἐντὸς τῶν κοινωνιῶν διαταραχαὶ καὶ νὰ ἐπέλθῃ ἡρεμία εἰς τὰς κοινωνίας τῶν ἀνθρώπων.

Διὰ τοῦτο καὶ οἱ ἄνθρωποι τῆς ἐποχῆς μας εἶναι δοῦλοι τῶν τρομερῶν συνθηκῶν τῆς ὄχι καὶ τόσο εὐχαρίστου ζωῆς πού ἔχει δημιουργήσῃ ὁ σύγχρονος πολιτισμὸς μὲ τὰς μηχανικὰς προόδους του, αἵτινες τόσο ἔχουν ἀναπτύχθῃ εἰς τὴν ἐποχὴν μας, παραμερίσασαι τελείως περίπου τὴν ἔρευναν τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὴν ἐπιβεβλημένην ψυχικὴν διαπαιδαγώγησιν αὐτοῦ. Ὅπως ἀνωτέρω κατεδείχθη, ἐάν ὅλοι οἱ σύγχρονοι Ἕλληνες ἐγνώριζον πραγματικὰ τί ὀφείλει εἰς αὐτοὺς, εἰς τὴν φυλὴν των ἡ ἀνθρωπότης ὁλόκληρος, ποίας ἀνευ προηγουμένου ἱστορίας καὶ πνευματικῆς ἐκδηλώσεως εἶναι δημιουργοὶ καὶ κληρονόμοι καὶ ποῖος εἶναι ὁ ἱστορικὸς προορισμὸς των καὶ ἡ μεγίστη ἀξία των ὡς αὐτόμων τῆς αἰωνίου μοναδικῆς καὶ ἀκαταβλήτου αὐτῆς φυλῆς, εἶναι ζήτημα ἢ μᾶλλον εἶναι ἀπαράδεκτον ὅτι ἔστω καὶ ἐλάχιστοι ἐξ αὐτῶν θὰ παρεσύροντο καὶ θὰ ἐξετρέποντο εἰς τὰς θλιβερότητας πού γνωρίζομεν. Διότι ἢ τόσο ἢ πανθομολογουμένη νοημοσύνη καὶ εὐφυΐα των, ὅσον καὶ ἡ φυλετικὴ ὑψηλοφροσύνη των καὶ ἡ φυσικὴ εὐγένεια τῆς ψυχῆς των, οὐδέποτε θὰ τοὺς ἐπέτρεπον νὰ θεωροῦν τὸν ἑαυτὸν των κατώτερον ἀπὸ ἄτομα οἵασδήποτε ἄλλης φυλῆς ἢ ὁποία θὰ ἐνεφανίζετο μάλιστα μὲ ἀξιώσεις ἡγεσίας τῆς ἀνθρωπότητος, ὅπως συμβαίνει σήμερον μὲ τοὺς κοσμοδιορθωτὰς τοῦ Βορρᾶ, πού ἐπιδιώκουν νὰ ἐπικαθίσουν ὡς αὐθένται εἰς τὸν ἀνέκαθεν δύσκαμπτον αὐχένα μας.

Θὰ ἐγνώριζον πρὸ παντὸς οἱ σύγχρονοι Ἕλληνες, ὅτι οὔτε ἀπὸ τὸν ὀμιχλώδη καὶ δυσκίνητον ἢ καθυστερημένον πάντοτε Βορρᾶν, οὔτε ἀπὸ τὴν νοθερὰν Ἀνατολὴν ἢ τὴν παπαγαλίζουσιν, ὡς ἀπεδείχθη, καὶ παραπαίουσιν Δύσιν καὶ φυσικὰ οὔτε ἀπὸ τὸν πρωτόγονον Νότον προήλθον ποτὲ ἰδέαι, ἀρχαὶ καὶ συστήματα ἀντάξια τοῦ προορισμοῦ, τοῦ ὀνόματος καὶ τῆς ἀξίας τῶν ἀνθρώπων καὶ ὅτι ὅλαι αἱ ἰδέαι, αἱ ἀρχαὶ καὶ τὰ πολιτικὰ καὶ κοινωνικὰ συστήματα πού συνέτειναν εἰς τὴν ἐξημέρωσιν τῶν ἀνθρώπων καὶ εἰς τὴν δημιουργίαν τοῦ πραγματικοῦ πολιτισμοῦ, πού πρέπει νὰ ἀποβλέπη εἰς τὴν πνευματικὴν καὶ ἠθικὴν προαγωγὴν τῶν ἀνθρώπων, ἐγεννήθησαν καὶ μάλιστα εἰς διάστημα τριῶν περὶπου αἰώνων εἰς τὴν μικρὰν μὲν σήμερον ἀλλ' ἀθάνατον αὐτὴν χώραν, τὴν Ἑλλάδα, ἣτις ὑπῆρξε καὶ εἶναι ἡ πνευματικὴ τροφὸς ὁλοκλήρου τῆς ἀνθρωπότητος.

Οἱ Ἕλληνες συνεπῶς ὄχι μόνον δὲν ἐπιτρέπεται, ἀλλὰ δὲν ἔχουν καὶ καμμίαν ἀνάγκην νὰ καταφεύγουν καὶ νὰ ζητοῦν μαθήματα πολιτικῆς ἀρετῆς καὶ κοινωνικῆς κυρίως συγκροτήσεως ἢ διδάγματα περὶ ἠθικῆς καὶ καλοῦ καὶ ὠραίου ἀπὸ τοὺς ἄλλους, ἀπὸ τοὺς ξένους, ἐάν ἀντιληφθοῦν τὴν ἀξίαν των καὶ ἐκτιμήσουν ὅσον πρέπει τὰ παραδόσεις των καὶ τὴν ἐν γένει πνευματικὴν κληρονομίαν των. Οἱ Ἕλληνες εἶναι ἐκεῖνοι οἵτινες ἐδίδαξαν τὴν ἀνθρωπότητα ὄχι μόνον πῶς πρέπει νὰ ζῇ καὶ νὰ σκέπτεται, ἀλλὰ καὶ πῶς πρέπει νὰ πολιτευέται, ἐάν θέλῃ νὰ σταδιοδρομήσῃ καὶ νὰ προαχθῇ ὡς πραγματικὴ Κοινωνία Ἀνθρώπων.

Καὶ διὰ τοῦτο ὁ ἡρωϊσμὸς καὶ ἡ ἀφοσίωσις τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ εἰς τὰς παραδόσεις καὶ τὰ ἔθνικα του ἰδανικά, τὸν ἔκαμαν νὰ διακρίνῃ ἀμέσως καὶ ἀπετέλεσαν τὴν πραγματικὴν ἀντίστασίν του, τὸν

ἀπειλούντα αὐτὸν τρομερὸν κίνδυνον καὶ νὰ ἀναλάβῃ ἕνα νέον ἀγῶνα ἀκόμη τρομερώτερον, ἀποφασισμένος νὰ μὴ ὑποταχθῇ ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ εἰς τὰς δυνάμεις τοῦ σκότους καὶ τῆς βίας. Κυριολεκτικῶς κατεστραμμένος ἀπὸ τὸν πόλεμον καὶ τὴν ἐχθρικὴν τυραννίαν, ὑποστὰς τὴν ἐπιδρομὴν καὶ τὴν καταλήστευσιν, ὅχι ἀπὸ μίαν ἀλλὰ ἀπὸ τρεῖς κατοχικὰς δυνάμεις—Γερμανίαν, Ἰταλίαν καὶ Βουλγαρίαν—ἐξηντλημένος ἀπὸ ἕναν ἀπαίσιον λιμόν, ὅμοιον τοῦ ὁποίου δὲν ἔχει ἴσως ἄλλον νὰ ἀναφέρῃ ἡ ἱστορία, ὑποφέρων τὰ πάνδεινα ἀκαθοδήγητος ἀπὸ ἑλλείπουσαν πολιτικὴν ἡγεσίαν, ἀβοήθητος καὶ καταπροδιδόμενος μάλιστα κάποτε καὶ ἀπ' αὐτοὺς τοὺς φίλους του, κατῳρῆσε νὰ ἀντισταθῇ καὶ ἐναντίον τῆς νέας αὐτῆς ἀπειλῆς, τῆς κομμουνιστικῆς καὶ σλαβικῆς, ἡ ὁποία ἀπειλοῦσε αὐτὴν ταύτην τὴν ὑπόστασίν του. Ἐπειτα ἀπὸ συνεχῆ ἀγῶνα τεσσάρων ὁλοκλήρων ἔτων, ὁ τρίτος γῦρος τῆς κομμουνιστικῆς ἐπιθέσεως ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος εἶχεν ὀριστικῶς τελειώσει μὲ μίαν θριαμβευτικὴν νίκην τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ τοῦ γενναίου στρατοῦ του. Τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ μικρὰ Ἑλλάς, ἐξηντλημένη καὶ καθημαγμένη ἀπὸ τὸν τετραετὴ σκληρὸν ἀγῶνα ἐναντίον τῆς ἀξονικῆς ἐπιθέσεως, κατῳρῆσε νὰ ἀντιμετωπίσῃ μὲ τόσον ἡρωισμόν καὶ μὲ τόσην ἀποφασιστικότητα μίαν νέαν ἐπίθεσιν, ὅπως τῆς ὁποίας εὗρισκετο ὁ τεράστιος ὄγκος τῆς Ρωσικῆς κομμουνιστικῆς αὐτοκρατορίας καὶ 252 ἑκατομ. Σλαύων καὶ νὰ φέρῃ τὸν ἀγῶνα αὐτὸν εἰς νικηφόρον τέρμα, προεκάλεσε τὸν θαυμασμόν ὅλων τῶν ἐλευθέρων ἀνθρώπων, ὅσον καὶ ἂν ἡ κόπωση ἀπὸ τὸν δεύτερον παγκόσμιον πόλεμον καὶ ἡ σύγχυσις τὴν ὁποίαν ἐπέφερεν οὗτος δὲν ἐπέτρεψαν ἴσως τὴν πλήρη ἀναγνώρισιν τῆς κοσμοϊστορικῆς σημασίας τοῦ γεγονότος. Πάντως οἱ ἐγκυρότεροι παράγοντες τοῦ ἐλευθέρου κόσμου ἀνεγνώρισαν, ὅτι ἡ συντριβὴ τῆς ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος ἐπιθέσεως, ἀπειτέλεσε τὴν πρώτην καὶ σημαντικὴν νίκην τοῦ ἀγῶνος τοῦ ἐλευθέρου κόσμου ἐναντίον τῆς κομμουνιστικῆς ἐπιβολῆς.

Ἀπὸ τῆς πρώτης ἀφειτηρίας μέχρι σήμερον τὸ ἔθνος τῶν Ἑλλήνων κινεῖται ἐμπρός, διατηροῦν τὴν καθαρότητα τῆς σκέψεώς του, τὴν γνησιότητα καὶ ἐνότητα τῆς γλώσσης του, τὸ ἔρωτα πρὸς τὴν παιδείαν, τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν σοφίαν, τὴν πίστιν πρὸς τὰ ὑπεραισθητὰ θρησκευτικὰ ἰδεώδη, τὴν ἀγωνιστικὴν διάθεσιν διὰ τὴν προάσπισιν τῆς ἐλευθερίας. Ὁ νεώτερος κόσμος τῆς συγχρόνου ἐποχῆς μάχεται δι' ἕν μόνον εἶδος τῆς ἐλευθερίας, διὰ τὴν οἰκονομικὴν λεγομένην ἐλευθερίαν. Ὁ σύγχρονος ἑλληνικὸς λαὸς ἔχει ἀποδείξει διὰ τῶν προσφάτων κατορθωμάτων του καὶ τοῦ παρόντος ἀγῶνος τοῦ Ἑλληνικοῦ Κυπριακοῦ λαοῦ, ὅτι ἀρχικὴ καὶ πρώτη μορφή τῆς ἐλευθερίας εἶναι ἡ πνευματικὴ. Ἄνευ αὐτῆς ἡ λεγομένη οἰκονομικὴ ἐλευθερία εἶναι σκιώδης ἐλευθερία δουλοφρόνων καὶ ἀναξιοπρεπῶν ἀνθρώπων.

Ὅταν οἱ ἄνθρωποι παρασυρόμενοι ἀπὸ ὕλιστικὰς, οὐτοπιστικὰς ἢ δῆθεν προοδευτικὰς θεωρίας, περιφρονοῦν τὰς ἀνωτέρας αὐτὰς ἠθικὰς ἀξίας καὶ ἀρχάς, ποὺ ἀποτελοῦν τὸ μοναδικὸν καὶ ἀδιάσειστον βᾶθρον καθὲς προηγμένης πολιτείας καὶ κοινωνίας, τότε καὶ ἡ ἀνθρωπότης, ὅπως συμβαίνει καὶ εἰς τὴν ἐποχὴν μας, ἀλλ' ὅπως συνέβη καὶ παλαιότερα, πλη-

ρώνει πολὺ ἀκρικὰ, ἥτοι μὲ συνεχεῖς διαταραχὰς καὶ ἀδιακόπους αἱματοχυσίας αὐτὴν τὴν ἐκτροπὴν τῆς.

Συμβαίνει δὲ τοῦτο, διότι οἱ ἄνθρωποι δυστυχῶς ἐνῶ ἔχουν προικισθῇ ἀπὸ τὴν φύσιν μὲ νόησιν, μὲ νοῦν, διὰ νὰ ἀντιλαμβάνωνται καὶ νὰ διαχωρίζουν ἀκριβῶς ποῖον εἶναι καλὸν ἢ κακόν, βλαβερόν ἢ ὠφέλιμον εἰς αὐτούς, ἐν τούτοις οὐδόλως ἐπέτυχον ἀκόμη, διότι δὲν ἔχουν εἰσελθεῖ διαφωτισθῇ ἡ ἐκπαιδευθῇ καταλλήλως καὶ ἐπαρκῶς, νὰ κατανοήσουν ποῖον πράγματι εἶναι καλὸν καὶ συμφέρον εἰς αὐτούς. Οἱ ἄνθρωποι ὀτυχῶς, παρὰ τὴν νόησιν ποὺ διαθέτουν καὶ παρὰ τὰ σχετικὰ διδάγματα ποὺ ἐκληροδότησαν εἰς αὐτούς οἱ ἀθάνατοι Ἑλληνες σοφοί, δὲν ἀπέκτησαν προφανῶς ἀκόμη τὸν ἠθικὸν ἐξοπλισμόν, ἀλλὰ καὶ τὴν ὀρθὴν κρίσιν παῦ ἀπαιτοῦνται διὰ νὰ μὴ ἐπηρεάζονται καὶ παρασύρονται ἀπὸ θεωρίας, ὑποσχέσεις καὶ ἀντιλήψεις ἐπιβλαβεῖς καὶ καταστρεπτικὰς δι' αὐτούς, καὶ αἰτίνες πάντοτε ἀπέβησαν εἰς βάρος των. Καὶ ἀπὸ τῆς πλευρᾶς αὐτῆς καὶ οἱ νεώτεροι Ἑλληνες ἐὰν καθοδηγοῦν καταλλήλως ἀπὸ τὴν πνευματικὴν καὶ πολιτικὴν ἡγεσίαν των καὶ ἀντιληφθῶν τὴν ἀξίαν καὶ τὴν ὑπεροχὴν των, θὰ καταστοῦν ἀσφαλῶς ἱκανοὶ νὰ συνεχίσουν τὰς ὑπερόχους παραδόσεις των καὶ νὰ κατακτήσουν μεταξὺ τῶν νεωτέρων λαῶν τὴν ἐξέχουσαν θέσιν ποὺ τοὺς ἀνήκει δικαιοματικῶς, διότι οὔτε φυσικῆς εὐφυΐας στεροῦνται, οὔτε τὰς φυλετικὰς ἀρετὰς των ἀπώλεσαν, ὅπως ἀπέδειξαν οἱ τελευταῖοι καὶ συνεχεῖς ἀγῶνες των διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς ἐλευθερίας των καὶ διότι τόσον ἡ ἐλευθερία, ὅσον καὶ ἡ ἀνθρωπίνη ἀξιοπρέπεια, ὅπως καὶ πᾶν ὅτι θεωρεῖται ὡς εὐγενὲς καὶ ὠραῖον ἢ ὡς ἰδεώδες ἀνώτερον εἰς τὴν ἱερὰν αὐτὴν γῆν τῆς Ἑλλάδος ἐγεννήθησαν καὶ παρέμειναν ὡς πολύτιμος παρακαταθήκη τῆς θαυμασίας καὶ ἀδαμάστου αὐτῆς φυλῆς, ἥτις ἐπὶ τόσους αἰῶνας διὰ τῆς πνευματικῆς ἀκτινοβολίας τῆς φωτίζει, καθοδηγεῖ καὶ κατευθύνει τὴν ἀνθρωπότητα πρὸς τὸν πραγματικὸν προορισμόν τῆς.

Ἡ ἀληθινὴ, ἡ πραγματικὴ ἀγωγή δὲ γυρίζει στὸ παρελθόν' ἐπιζητεῖ νὰ προπαρασκευάσῃ ἕνα καλότερο μέλλον σὲ συνάρτηση μὲ τὸ παρελθόν...

Μιά ἀγωγή ποὺ τείνει στὸ νὰ προετοιμάσῃ ἕνα καλότερο μέλλον ἀντλεῖ τὰ στοιχεῖα τῆς ἀπὸ τὸ παρελθόν γιὰ νὰ ἐπινοήσῃ ἀπ' αὐτὰ καὶ ἄλλα.

Robert Dottrens

Παιδαγωγῶ σημαίνει : συντελῶ εἰς τὴν ἀπόκτησιν τοῦ αὐτοσεβασμοῦ καὶ τῆς συναισθήσεως τῆς εὐθύνης ἐναντι τοῦ ἄλλου.

Robert Dottrens

ΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΑΝ. ΚΟΝΙΔΙΤΣΙΩΤΗ

Δημ.)λου Λακεδαιμόνος. Ὑποτρόφου τοῦ
I.K.Y. εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Tübingen

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Εἰς τὴν πατρίδα μας καὶ ἐκτός αὐτῆς, με γάλη παρτηρεῖται κίνησις σχετικὴ πρὸς τὸν τρόπον τῆς διδασκαλίας, τὴν μέθοδον. Πολλοὶ ἐκδόσεις βλέπουν τὸ φῶς τῆς ἡμέρας καὶ αἱ δημοσιεύσεις εἰς τὰ παντὸς εἶδους ἐκπαιδευτικὰ περιοδικὰ καὶ τὰς ἐφημερίδας δὲν ὑστεροῦν.

Τί ὅμως νὰ διδαχθῇ καὶ πρὸς τί, αὐτὸ δὲν φαίνεται ν' ἀπασχολῇ καὶ τόσον ζωηρῶς τοὺς περισσοτέρους ἐκ τῶν ἐνδιαφερομένων καὶ τῶν ἀρμοδίων. Πῶς ὁ διδάσκαλος, ὁ πάσης ἐκπαιδευτικῆς βαθμίδος διδάσκαλος, θ' ἀντεπεξέλθῃ εἰς τὴν προσπάθειαν τῆς ἐξάντλησεως τῆς πρὸς διδασκαλίαν ὕλης, καὶ πῶς ἡ ὕλη αὐτῇ θ' ἀσκήσῃ μορφωτικὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν μαθητῶν, αὐτὸ θεωρεῖται δευτερεύον τι ζήτημα, ἐπ' οὐσιώδεις, μὴ χρηζόν ἐπείγουσας τινὲς ἀντιμετωπίσεως.

Εἰς τὴν πατρίδας μας εἰδικώτερον ὁ διδάσκαλος τοῦ δημοτικοῦ σχολείου, ἀκόμη καὶ ὅταν διδάσκῃ εἰς μίαν καὶ μόνην τάξιν, ὑποχρεοῦται νὰ μεταδώσῃ εἰς τοὺς μαθητὰς του ποσὸν γνώσεων τὸ ὅποιον δὲν ὑστερεῖ, ἂν δὲν εἶναι μεγαλύτερον, τοῦ ποσοῦ τὸ ὅποιον καλεῖται νὰ μεταδώσῃ ὁ συνάδελφός του εἰς τὴν Μέσσην ἐκπαιδεύσιν, οἱ συνάδελφοί του ὅλοι μαζί θὰ ἐλέγομεν τῆς μέσης, οἱ διδάσκοντες εἰς μίαν τάξιν.

Αὐτὰ βεβαίως συμφώνως πρὸς τὸ παλαιὸν Ἀναλυτικὸν Πρόγραμμα. Τί τὸ νέον ὀρίζει δὲν εἶναι γνωστὸν εἰς τὸν ὑποφαινόμενον τοῦλάχιστον μέχρι τῆς στιγμῆς. Λέγεται πάντως ὅτι ἡ *πολυγνῶσις* θὰ εἶναι μία τῶν κυριωτέρων, τῶν χαρακτηριστικῶν τοῦ ἐπιδιώξεων. Πολυγνῶσιν δὲν ἐννοοῦμεν τὴν φιλότιμον προσπάθειαν τοῦ σχολείου πρὸς μετάδοσιν ποσοῦ γνώσεων, ἔστω καὶ μεγάλου, χρησίμων εἰς τὴν ζωὴν τῶν μαθητῶν, ὅταν μάλιστα αὐτοὶ δὲν ἔχουν ἔνεκα διαφόρων λόγων τὴν δυνατότητα φοιτήσεως εἰς ἄλλα σχολεῖα πέραν τοῦ δημοτικοῦ.

Ἡ νοσηρὰ ἐννοία τῆς πολυγνῶσις ἰσχυρίζεται ἀπὸ τὴν ὑπερβολικὴν τάσιν πρὸς μετὰ ποσιν γνώσεων τῶσων ὅσαι ἀσβαίνουν εἰς βάρος τῆς ἄλλης ἐπιδιώξεως τοῦ σχολείου, τῆς καλλιέργειας τῶν ἱκανοτήτων τοῦ μαθητοῦ κα' τῆς δι-απλάσεως του εἰς ὁμαλὸν ἄνθρωπον, εἰς ὕγιές μέλος τῆς αὐριανῆς κοινωνίας, μέλος τὸ ὅποιον ὄχι μόνον *γνωρίζει*, ἀλλὰ καὶ κυρίως *δύναται*.

Εἶναι ἀληθές παρὰ ταῦτα ὅτι παρέχεται εἰς τὸν διδάσκαλον ἡ εὐχέρεια τῆς ἐπιλογῆς καὶ τῆς διδασκαλίας ἐκείνων τῶν γνώσεων αἱ ὁποῖαι εἶναι ἀνάλογοι πρὸς τὸ φυσικὸν καὶ κοινῶ-

νικὸν περιβάλλον τοῦ σχολείου. Πέραν ὅμως αὐτοῦ πῶς εἶναι δυνατόν ὁ διδάσκαλος νὰ ἐργασθῇ με χρονικὴν ἀνεσιν εἰς τὰς σημαντικὰς ἐκείνας ἐνότητας καὶ πῶς εἶναι δυνατόν με τὴν βίαν καὶ τὴν σπουδὴν πρὸς ἐξάντλησιν τῆς ὕλης, ἡ ὁποία τὸν βιάζει, ν' ἀσκήσῃ γόνιμον καὶ εὐεργετικὴν ἐπίδρασιν εἰς τὴν ψυχὴν τῶν μαθητῶν του; Πῶς εἶναι δυνατόν νὰ εὕρῃ τὸν χρόνον νὰ γνωρίσῃ εἰς τοὺς μαθητὰς του τὸν τρόπον τῆς ἐργασίας, ὥστε οἱ ἴδιοι, αὐτοτελῶς κατὰ τὸ δυνατόν νὰ ἐργασθοῦν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς φοιτήσεώς των εἰς τὸ σχολεῖον καὶ πέραν αὐτοῦ πρὸς αὐτομόρφωσιν;

Ὁ μικρὸς μαθητὴς *φεύγων* ἐκάστην πρωΐαν ἐκ τῆς πατρικῆς οἰκίας (ὁποῖαν ἀνακούφισιν δὲν συναισθάνονται οἱ γονεῖς!), προσέρχεται εἰς τὸ σχολεῖον ὅπου ἀντιμετωπίζει μίαν κατάστασιν ἀπερίγραφτον. Ἀντὶ τῆς χαρᾶς, ἡ ὁποία πρέπει νὰ εἶναι ζωγραφισμένη εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ διδασκάλου, διὰ τῆς ὁποίας ἀσυναισθήτως ἀλλ' ἀσφαλῶς δύναται νὰ δημιουργηθῇ ὕγιης καὶ ὁμαλὸς ψυχικὸς βίος, τὴν ἀγωνίαν τὴν ὁποῖαν γεννᾷ ἡ σπουδὴ πρὸς ἐξάντλησιν τῆς ὕλης καὶ ἀντὶ τῆς ἀγάπης καὶ τῆς στοργῆς, τὴν τεχνητὴν ἀπόστασιν καὶ τὴν ἀπώσιν τὴν σκοπίμως δημιουργουμένην διότι οὕτω νομίζεται ὅτι ὁ μαθητὴς εἶναι δυνατόν ν' ἀναγκασθῇ νὰ ἐντείνῃ τὰς προσπάθειάς του καὶ συμβάλῃ εἰς τὴν κατὰ τὸ δυνατόν ταχύτεραν ἐξάντλησιν τῆς ὕλης.

Ἡ ὕλη τῆς διδασκαλίας, τὸ μέσον τοῦτο τῆς ἀγωγῆς καὶ τῆς μορφώσεως, τὸ ὅποιον τόσον σχετικὴν ἔχει ἀξίαν καθ' ἑαυτό, ἔχει γίνε-ῖν ἀπὸ τὰ παιδαγωγικὰ μας εἰδῶλα, διὰ νὰ χρησιμοποιήσωμεν μίαν λίαν χαρακτηριστικὴν ἔκφρασιν τοῦ Σοῦ Διευθυντοῦ τῆς Παλλείου Π. Ἀκαδημίας κ. Π. Κοροντζῆ. Ὁ διδάσκαλος ἀφιερούμενος εἰς τὴν προσπάθειαν τῆς ἐξάντλησεως τῆς ὕλης, δὲν ἔχει τὸν χρόνον νὰ ἴδῃ αὐτὴν ὡς μέσον πέραν τοῦ ὁποίου ὑπάρχει ὁ σκοπός. Ἡ ὕλη γίνεται αὐτοσκοπός. Ἡ κατάστα-σις αὕτη, χαρακτηριστικὴ καὶ δι' ἄλλας χώρας, ἐδημιούργησε τὴν ἀνάγκην τῆς ριζικῆς ἀντιμετωπίσεώς της.

Κατὰ τὴν τελευταίαν δεκαετίαν, κυρίως δὲ σήμερον, λίαν ζωηρὰ παρατηρεῖται ἐν Γερμανίᾳ κίνησις πρὸς ἐξοδὸν ἀπὸ τοῦ σημερινοῦ ἀδιεξόδου. Ἡ ὅλη προσπάθεια ἀνάγεται εἰς τὴν παιδαγωγικὴν κίνησιν τὴν ὁποῖαν ἐκφράζει ὁ ὅρος *παραδειγματικὴ διδασκαλία*.

Ἡ ἐννοία τοῦ ὅρου

Παραδειγματικὴ διδασκαλία εἶναι μία ἐν-

νοια πολύ διάφορος της παρ' ἡμῖν τῶσον συνήθους *υποδειγματικῆς* διδασκαλίας. Ὑποδειγματική εἶναι ἡ διδασκαλία ἐκεῖνη ἡ ὁποία καλεῖται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς *υπόδειγμα* εἰς ἀναλόγους περιπτώσεις. Γίνεται εἰς τὰ πρότυπα σχολεῖα τῶν Παιδαγωγικῶν Ἀκαδημιῶν πρὸς μύησιν τῶν νέων διδασκάλων εἰς τὰ τῆς διδακτικῆς τέχνης καὶ εἰς τὰ πρότυπα σχολεῖα τῶν διαφόρων ἐκπαιδευτικῶν περιφερειῶν πρὸς παρακολούθησιν τῆς ὑπὸ τῶν δοκίμων πλέον καὶ ἐμπείρων διδασκάλων μὲ σκοπὸν τὴν παροχὴν ἀφορμῶν πρὸς συζήτησιν (αὐτὸς νομίζομεν εἶναι εἰς τελευταίαν ἀνάλυσιν ὁ σκοπὸς τῶν διδασκαλιῶν ἐδῶ καὶ ὅχι ἡ παροχὴ «υποδειγματῶν») καὶ τελικὸν σκοπὸν τὸν συγχρονισμόν τῆς διδακτικῆς τέχνης. Διὰ τὸν ἴδιον σκοπὸν γίνονται *υποδειγματικαὶ διδασκαλῖαι* καὶ εἰς τὰ τοπικὰ καὶ γενικὰ παιδαγωγικὰ συνέδρια.

Παραδειγματικὴ διδασκαλία εἶναι ἔννοια πολὺ εὐρύτερα καὶ διάφορος. Δὲν καλεῖται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς *υπόδειγμα*, δὲν ἀναφέρεται εἰς τὸν τύπον, ἀλλ' εἰς τὴν οὐσίαν τῆς διδασκαλίας. Οἱ Γερμανοὶ χρησιμοποιοῦν τὸν ἑλληνικὸν ὄρον «*paradigmatische*», παραδειγματική, τὸν προερχόμενον ἐκ τοῦ παραδείκνυμι, τ.ἔ. ἐδῶ πλησίον δεικῶ. Αἱ λέξει *paradigma* καὶ *paradigmatische*, εὐρέως χρησιμοποιούμεναι δὲν ἀποδίδουν ἀκριβῶς τὴν σημασίαν τῆς ὅλης πρᾶσθαίς τῆς ἀναφερομένης εἰς τὴν παραδειγματικὴν διδασκαλίαν. Ἡ προσπάθεια αὕτη εἶναι πολὺ εὐρύτερα. Ὁ ὅρος ἔχει γίνεσθαι ἡμερον ἔν διδακτικὸν ἀξίωμα. Πέραν αὐτοῦ ἔχει γίνεσθαι σύνθημα κυριολεκτικῶς ὅπως ἀκριβῶς παλαιότερον αἱ ἐκφράσεις «*αὐτενέργεια*», «*ἐποπτεία*», «*βίωμα*», «*σχολεῖον ἐργασίας*» κλπ. Ἀναφέρεται εἰς τὴν ἐκλογὴν καὶ μετάδοσιν τῆς ὅλης ἐκείνης ἡ ὁποία ἔχει γίνεσθαι γενικῶς δεκτὴ ὡς ἐνέχουσα μεγάλην μορφωτικὴν ἀξίαν, τῆς ὅλης ἐκείνης, ἡ ὁποία ἀφίνει ἐποχὴν εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ μαθητοῦ. Ἀναφέρεται περισσότερον εἰς τὴν ἐμβάθυνσιν εἰς αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν ὅλην, μὲ σκοπὸν τὴν δσον τὸ δυνατόν μεγαλυτέραν εὐεργετικὴν ἐπίδρασιν εἰς τὴν ὁμαλὴν ψυχικὴν καὶ πνευματικὴν ἀνάπτυξιν τῶν μαθητῶν. Ἀποδίδει μεγάλην σημασίαν εἰς τὴν ἀπόκτησιν ὑπὸ τῶν μαθητῶν μεθόδου αὐτοτελοῦς κατὰ τὸ δυνατόν ἐργασίας καὶ ἀποσκοπεῖ εἰς τὴν διάπλασιν ἀνθρώπων οἱ ὁποῖοι ὅχι μόνον θὰ γνωρίζουν, ἀλλὰ καὶ κυρίως θὰ δύνανται. Ἀνθρώπων τῆς ζωῆς καὶ τῆς δημιουργικῆς δράσεως εἰς ὅλους τοὺς τομεῖς τοῦ *κοινωνικοῦ βίου*.

Κάτω ἀπὸ τὴν ἐκφασιν «*παραδειγματικὴ διδασκαλία*» καὶ τὸ διδακτικὸν ἀξίωμα «*διδασκε παραδειγματικῶς*» δύνανται νὰ διακρίνη κανεῖς μερικωτέρας τινὰς τάσεις καὶ κινήσεις, ἀναφερομένας τῶσον εἰς τὰς φυσικὰς δσον καὶ τὰς θεωρητικὰς ἐπιστήμας καὶ κατ' ἀκολουθίαν εἰς τοὺς ἀντιστοιχοὺς κλάδους τῆς σχολικῆς διδασκαλίας.

Φυσικαὶ ἐπιστήμαι

Ἐκ τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν προέρχεται ὁ

εἰσηγητὴς καὶ κυριώτερος ἐκπρόσωπος τῆς κινήσεως αὐτῆς Martin Wagenschein, καθηγητὴς τῆς διδακτικῆς εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Tübingen (Τυβίγγης). Πρὸς δῆλωσιν τῆς ὅλης προσπάθειας τοῦ χρησιμοποιοῦν τὸν ὄρον «*Exemplarisches lehren*» τ.ἔ. παραδειγματικὴ διδασκαλία, ἐκ τοῦ γερμανικοῦ *exemplar* ἀντίτυπον, παράδειγμα κλπ.

Ὁ Wagenschein εἶναι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος κατὰ τὸν Hans Scheuerl (1) ἐκ τῆς φυσικῆς ἀρχόμενος, προεκάλεσεν τὴν γενικωτέραν παιδαγωγικὴν κίνησιν καὶ συζήτησιν τὴν σχετικὴν πρὸς τὸ ἀξίωμα τῆς παραδειγματικῆς διδασκαλίας.

Ἐκκινᾷ ἀπὸ τὰς παρατηρήσεις τὰς ὁποίας ἔκαμεν κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς φυσικῆς εἰς μαθητὰς τῶν ἀνωτέρων γυμνασιακῶν τάξεων, ὅπου ὁ ἴδιος παλαιότερον ἐδίδασκεν. Πρὸ τοῦ ἀδιεξόδου τῆς ἀπεραντώσεως τῆς ὅλης τῆς ἀναγραφομένης εἰς τὰ «*πνευματοκτόνα*» κατ' αὐτῶν προγράμματα ὅλης (ἀναλυτικὰ προγράμματα) ἐπεδίωξεν τὴν κατάρτισιν ἐλαστικωτέρων σχεδίων εἰς τὰ ὁποῖα καταγράφονται εἰς γενικὰς γραμμὰς θεμελιώδεις γνώσεις αἱ ὁποῖαι εἶναι ἀπαραίτητον νὰ γίνουν γνωσταὶ εἰς τοὺς μαθητὰς. Ἐὰν οἱ μαθηταὶ διδαχθοῦν καλῶς αὐτὰς τὰς ὀλίγας ἐνόητας, τότε, κατ' αὐτόν: «*ἡ γνώσις τῆς ὅλης εἶναι ἔν αὐτονόητον δευτερεθὸν ἀποτέλεσμα*. Ἀπὸ προγράμματα ὅλης δυνάμεθα τότε νὰ παραιτηθῶμεν. Εἰς οἰανδήποτε ἐκλεκτὴν ὅλην θὰ γίνωνται γνωσταὶ αἱ τυπικαὶ μεθοδικαὶ πορεῖαι καὶ αἱ γνώσεις τοῦ κλάδου *παραδειγματικῶς*, τ.ἔ. κατὰ μεταφοράν, μίαν φορὰν δι' ἄλλας, ἀπαξ διὰ παντός (2)».

Ὑπάρχουν δηλ. κατὰ Wagenschein «*παραδειγματικαὶ μέθοδοι*» καὶ «*παραδειγματικὴ ὅλη*». Ἡ ὅλη αὕτη δταν ἐκλέγεται προσεκτικῶς καὶ διδασκεται καλῶς εἰς τοὺς μαθητὰς καθιστᾷ αὐτοὺς ἱκανοὺς νὰ κατανοοῦν εὐχερῶς ἐνόητας ξένας πρὸς αὐτήν, ἀλλὰ συγγενεῖς, ἐνόητας σχετικὰς, κατ' ἀναλογίαν. Εἰς τὴν φυσικὴν π.χ. δύνανται οἱ μαθηταὶ ἀπὸ τὴν παρακολούθησιν ἑνὸς καὶ μόνου πειράματος νὰ ἐννοήσουν ἀπαξ διὰ παντός τί εἶναι πείραμα καὶ ποῖος ὁ σκοπὸς τοῦ πειράματος. Ἀπὸ μίαν καλῶς γενομένην διδ(λ)ίαν ἑνὸς θηλαστικοῦ εἶναι δυνατόν οἱ μαθηταὶ νὰ ἐννοήσουν τί εἶναι θηλαστικὸν ἐν γένει κλπ. Εἶναι ὡς ἐάν ἡ ὅλη παρομοίων διδασκαλιῶν ἀκτινοβολεῖ, ἀκτινοβολίαν τινὰ πνευματικὴν, ἡ ὁποία δὲν φωτίζει μόνον τὴν ὅλην τῆς διδασκαλίας, ἀλλὰ καὶ τὸν διδασκόμενον ὡς ὅλον τι ψυχοσωματικὸν καὶ ὅχι μόνον τὴν νόησιν αὐτοῦ. Ὁ μαθητὴς λαμβάνεται ἀπὸ τὸν Wagenschein ὡς ὅψιν ὡς σύνολον, ὡς προσωπικότης, ἡ ὁποία ἐλαφρυνομένη ἀπὸ τὸ βάρος τῆς ὅλης ἡ ὁποία μέχρι τώρα τὸν ἐβάρυνε, καλεῖται νὰ προσπαθήσῃ ἡ ἴδια νὰ συμβάλῃ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ ὁλοκλήρωσιν τῆς.

1. Hans Scheuerl : Die exemplarische Lehre, Tübingen 1958 σ. 20.

(2) Martin Wagenschein : Das exemplarische Lehren, Hambourg 1954 σ. 29.

Η ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΕΙΣ ΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟΝ ΣΧΟΛΕΙΟΝ

Υπὸ Θ. ΚΑΝΤΖΑΒΕΛΟΥ
Διδύλου Πολυκαρπίου Ἀλμωπίας

Μία ἀπὸ τὶς σπουδαιότερες ἀρχὲς τοῦ Ν. Σχολείου εἶναι καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς αὐτενεργείας.

Ἡ ἐφαρμογὴ ὅμως τῆς ἀρχῆς αὐτῆς δὲν θὰ πρέπει νὰ περιορίζεται μόνον εἰς τὴν διδασκαλίαν εἰς τὴν ὁποίαν ὅσο καὶ νὰ τὸ θελήσωμε δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐπιτευχθῇ πλήρως. Πληρέστερον ἔδυνάται νὰ τεθῇ εἰς ἐφαρμογὴν ἡ ἀρχὴ αὕτη ἐκτὸς τῆς κυρίως διδασκαλίας.

Εἰς τῶν καταλληλοτέρων τρόπων πρὸς καλλιέργειαν καὶ ἀνάπτυξιν αὐτῆς εἶναι ἡ ἐφαρμογὴ τῆς αὐτοδιοικήσεως εἰς τὸ σχολεῖον, ἥτις ἐκτὸς τῆς αὐτενεργείας ἐξυπηρετεῖ καὶ πλείστους ἄλλους σκοποὺς τῆς ἀγωγῆς καὶ συντελεῖ εἰς τὴν γενικὴν ἐξύψωσιν τοῦ πνευματικοῦ ἐπιπέδου τοῦ παιδός.

Αὐτοδιοικήσεις εἰς τὸ σχολεῖον σημαίνει τὴν ἀσκήσιν ἐξουσίας ὑπὸ τῶν ἰδίων τῶν μαθητῶν.

Ἡ ἀνάθεσις ὅμως αὐτοδιοικήσεως εἰς τοὺς μαθητὰς προϋποθέτει τὴν ἀνάπτυξιν ὀρισμένων ψυχικῶν δεξιότητων ὅπως τῆς βουλήσεως, διανοίας κλπ. Ὡς ἐκ τούτου λοιπὸν δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐφαρμοσθῇ ἡ αὐτοδιοίκησις εἰς τὰς δύο πρώτας τάξεις τοῦ Δημ. Σχολείου. Τοῦτο φυσικὰ δὲν σημαίνει ὅτι ἀποκλείεται παντελῶς, ἀλλὰ ὅτι θὰ εἶναι εἰς αὐτάς πολὺ περιορισμένης μορφῆς καὶ ὑπὸ ἀμεσωτέρων ἐπίδλεψιν τοῦ διδύλου ἢ εἰς τὰς ἄλλας τάξεις, διότι οἱ μαθηταὶ τῶν τάξεων αὐτῶν στεροῦνται τῶν ἀπαραιτήτων δεξιότητων πρὸς ἐφαρμογὴν τῆς αὐτοδιοικήσεως ὅπως : τῆς συνειδήσεως τοῦ καθήκοντος, τῆς μορφώσεως ἡθικῶν κρίσεων καὶ γενικῶς τῆς κριτικῆς ἱκανότητος.

Προκειμένου νὰ δημιουργήσωμε εἰς τὸ σχολεῖο μας ὁμάδες αὐτοδιοικήσεως θὰ πρέπει πρῶτον νὰ με-

λετήσωμε σοβαρὰ τὸ ζήτημα αὐτό. Δὲν θὰ πρέπει νὰ καταπιαστοῦμε πρόχειρα γιὰ τὸ τοῦτο προστάζεται ἀπὸ κάπου. Θὰ πρέπει νὰ μελετήσωμε, νὰ ἀναμετρήσωμε τὰς δυνάμεις μας, νὰ καταρτίσωμε ἕνα πρόγραμμα καὶ νὰ τὸ θέσωμε εἰς ἐφαρμογὴν μὲ προσοχὴν.

Ἡ ὀργάνωσις ὁμάδων αὐτοδιοικήσεως δὲν ἀπαιτεῖ ἀπὸ τὸν διδύλον νὰ κατέχῃ καλῶς μόνον τὴν ψυχολογία τοῦ παιδός, ἀλλὰ καὶ τὴν ὁμαδικὴν ψυχολογία καὶ γενικωτέρων ἐπιστημονικὴν κατάρτισιν εἰς ὅλα τὰ παιδαγωγικὰ ζητήματα.

Κάθε ἄνθρωπος εἶναι μιὰ ἐνότητα πολὺπλοκη καὶ ἰδιόμορφη μὲ δική του συμπεριφορά. Αἱ ψυχικαὶ ὁμοιογενεῖς ἐκδηλώσεις τῆς ὁμάδος δὲν εἶναι ἀθροισμα τῶν ἐκδηλώσεων, σκέψεων, συναισθημάτων καὶ θελήσεων τῶν ἐπὶ μέρους ἀτόμων. Ἐνα ἀνθρώπινο σύνολο γίνε-ται μιὰ καινούργια ψυχικὴ ἐνότητα ποὺ αἰσθάνεται, σκέπτεται καὶ ἐνεργεῖ σὰν ἀπὸ συμφώνου, ἀλλοιῶς ἀπὸ τὸ κάθε μέλος τῆς χωριστά.

Κάθε ὁμάδα λοιπὸν ἔχει τὴν ἰδικήν της συμπεριφορὰν ἥτις εἶναι προσαρμοσμένη εἰς τὸ φυσικόν καὶ κοινωνικόν περιβάλλον καὶ εἶναι ἀνάλογος μὲ τὴν πνευματικὴν ἱκανότητα τῶν μελῶν της.

Ὡς ἐκ τούτου λοιπὸν κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς αὐτοδιοικήσεως εἰς τὸ σχολεῖο μας δὲν θὰ πρέπει νὰ ἀντιγράψωμε ξένα συστήματα, διότι τότε θὰ ἀποξενώσωμε τὴν ὁμάδα ἀπὸ τὸ περιβάλλον της, θὰ ἐπιβάλωμε πιθανὸν ξέναν ἀντιλήψεις καὶ ἀντὶ καλοῦ θὰ προξενήσωμε κακό.

Τὸ παιδί σὲ κάθε ἡλικία ἐνεκα τῆς διαφόρου ἀναπτύξεως τῶν ψυχικῶν του δεξιότητων καὶ τῶν ἀρχόντων ἐκάστοτε διαφερόντων σκέπτεται καὶ ἐνεργεῖ

Αἱ ἀπαιτήσεις αὗται προϋποθέτουν τὴν ὑπαρξίν ποσοῦ τινος γνώσεων τὰς ὁποίας ὁ μαθητὴς ἤδη φέρει μεθ' ἑαυτοῦ ἐκ τοῦ οἰκογενειακοῦ, κοινωνικοῦ καὶ σχολικοῦ περιβάλλοντος.

Θεωρητικὰ ἐπιστήμαι

Ἐκ τῶν θεωρητικῶν ἐπιστημῶν ὡς σημαντικώτερος ἐκπρόσωπος τῆς κινήσεως αὐτῆς δύνανται νὰ θεωρηθῇ ὁ Hermann Heimpel, καθηγητὴς τῆς Ἱστορίας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Göttingen (Γοττιγγης).

Εἶναι ἐκεῖνος ὅστις ἐκ τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν μετέφερε τὴν νέαν ἀρχὴν εἰς τὴν περιοχὴν τῶν θεωρητικῶν ἐπιστημῶν.

Υπὸ τὸν τίτλον «Paradigmatisches Lehren und Lernen», τ.ἑ. παραδειγματικὴ διδασκαλία καὶ μάθησις, ἐδημοσίευσεν ἕν παράρτημα εἰς τὸ βιβλίον τοῦ Erich Weniger «Νέοι δρόμοι εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς ἱστορίας» (¹).

1. Erich Weniger : Neue wege im geschichts unterricht, Frankfurt 1949.

Καὶ ἡ ἱστορία ὅπως ὅλοι οἱ σχολικοὶ κλάδοι ἀποτελεῖται ἀπὸ τόσον πολλὰς ἐνότητες ὥστε εἶναι ἀδύνατον νὰ γίνῃ γνωστὴ εἰς τοὺς μαθητὰς, οἷα σδήποτε βαθμίδος τοῦ ὅλου ἐκπαιδευτικοῦ συστήματος μέλη καὶ ἂν ἀποτελοῦν οὗτοι. Πληθὺς ἱστορικῶν γεγονότων προστίθεται εἰς τὰ ἤδη ὑπάρχοντα μὲ τὴν ροὴν τοῦ χρόνου. Μὲ κάθε νέον ἔτος αὐξάνεται καὶ ἡ ὕλη τῆς ἱστορίας, ὅπως αὐξάνεται καὶ ἡ ὕλη τῶν ἄλλων σχολικῶν κλάδων λόγῳ τῶν νέων ἀνακαλύψεων καὶ τῶν προόδων τῶν ἐπιστημῶν.

Διὰ τοῦτο ἀπαιτεῖται κατὰ Heimpel μιὰ συμπύκνωσις τῆς ὕλης, μιὰ συγκέντρωσις τῆς εἰς ὀλίγας σημαντικὰς ἐνότητες, ὁ ἀριθμὸς τῶν ὁποίων νὰ εἶναι προσιτὸς εἰς τοὺς μαθητὰς καὶ ἡ ἐσωτερικὴ τῶν ὕφῃ νὰ εἶναι τοιαύτη ὥστε ἡ ἐπίδρασις τῶν ἐπὶ τῆς προσωπικότητος τῶν μαθητῶν νὰ εἶναι ὅσον τὸ δυνατόν μεγαλυτέρα καὶ πέραν αὐτοῦ τὴν δυνατότητα πρὸς κατανόησιν ἄλλων ἱστορικῶν ἐνοτήτων νὰ παρέχουν,

(Συνέχεια εἰς τὸ ἐπόμενο)

διαφορετικά δὲν εἶναι λοιπὸν ὀρθή ἢ ἐφαρμογή τῆς αὐτοδιοικήσεως κατὰ σχολεῖον ἀλλὰ κατὰ τάξιν.

Ὁργάνωσις αὐτοδιοικήσεως

1. Προκειμένου νὰ ἐισπράξωμε τὴν αὐτοδιοίκησιν εἰς τὰς τάξεις μας πρέπει πρῶτα πρῶτα νὰ δημιουργήσωμε, ἂν δὲν ἔχῃ δημιουργηθῇ, τὸ *δυναμικὸ πνεῦμα*. Τοῦτο ἐπιτυγχάνεται ἂν δὲν παραλείψωμε ποτὲ εὐκαιρίαν νὰ ἐξαίρωμε τοὺς κοινούς σκοποὺς καὶ τὰ κοινὰ ἰδανικά τῆς ομάδος. Ἄν πολλὰς ἐνέργειάς μας γίνονται κοινὲς καὶ τὸ ἀποτέλεσμα αὐτῶν ἀντανανκλᾷ εἰς ὅλην τὴν ομάδα. Ἀκόμῃ δὲ μὲ ὁμαδικούς ἐπαίνους καὶ ὁμαδικὰ παιδονομικά μέτρα.

2. Νὰ γίνωμε καὶ ἑμεῖς μέλος τῆς ομάδος καὶ νὰ ἀντικαταστήσωμε τὸ *ἐσεῖς* μὲ τὸ *ἐμεῖς*. Νοητέον φυσικὰ ὅτι ἡ παρουσία μας θὰ διδῇ ζωὴ καὶ κίνησιν εἰς τὴν ομάδα χωρὶς νὰ ἡγούμεθα ἑμεῖς φανερά. Θὰ πρέπει νὰ ἀποτελοῦμε πηγὴν παρορμήσεων διὰ τὰ παιδιά χωρὶς ποτὲ νὰ γίνωμε ἐμπόδιο εἰς τὴν αὐτενέργειαν καὶ τὴν ἐλευθέραν ἐκλογὴν καὶ δράσιν αὐτῶν. Ἐκτὸς φυσικὰ ὅταν πρόκειται νὰ τοὺς ἐπαναφέρωμε εἰς τὸν ὀρθὸ δρόμο. Καὶ τοῦτο πρέπει νὰ γίνεται μὲ μεγάλη δεξιότητα.

3. Ἀνάπτυξις ὑψηλοῦ φρονήματος. Διὰ νὰ κρητῶμεν εἰς ὑψηλὸν ἐπίπεδον τὸ φρόνημα τῆς ομάδος πρέπει νὰ θέτωμε σκοποὺς ὑπερβαίνοντας κατὰ τι τὰς δυνάμεις τῶν παιδῶν παρὰ τοιοῦτους κατωτέρους τῶν δυνάμεων αὐτῶν, διότι τότε ὑπάρχει φόβος ἢ κοινότης νὰ ἐκφυλισθῇ.

4. Νὰ καταπολεμήσωμε τοὺς φυσικοὺς ἐχθροὺς τοῦ ὁμαδικοῦ πνεύματος ποὺ εἶναι ὁ ἀθέμιτος ἀνταγωνισμός, ἡ διαφορετικὴ μεταχείρισις ἐκ μέρους τοῦ διδῆλου τῶν μαθητῶν τῆς τάξεως καὶ τέλος «οἱ κλίκες» (ὁμίλοι μικροὶ μέσα στὴν ομάδα ἐπιδιώκοντες ἀντιθέτους αὐτῆς σκοποὺς). Κατόπιν θὰ προχωρήσωμε εἰς τὴν κατανομήν τῶν καθηκόντων καὶ τὴν ἐκλογὴν τῶν ἡγητῶν τῆς κοινότητος.

Κατ' ἀρχὰς θὰ ἀναθέσωμε ἀπλὰ καθήκοντα. Βαθμηδὸν δὲ θὰ προχωρήσωμε εἰς τὴν ἐπέκτασιν τῶν ἀρμοδιοτήτων τῆς ομάδος. Μερικὰ ἐκ τῶν καθηκόντων τῆς ομάδος εἶναι τὰ ἑξῆς: Καθαριότης σχολείου καὶ μαθητῶν, συντήρησις ὕλικου διδλαιοθήκης κτλ., ὁργάνωσις ομάδος πρῶτων βοηθειῶν, ἔργα κοινωνικῆς ἀλληλεγγύης π. χ. ὕλικὴ ἀρωγὴ πρὸς ἀπόρους μαθητάς, βοήθεια καθυστερούντων εἰς τὰ μαθήματα μαθητῶν κτλ. Ἀλληλογραφία μὲ ἄλλα σχολεῖα, ὁργάνωσις ἐορτῶν καὶ ἐκδρομῶν κτλ.

5. Ἡ ὁργάνωσις τῆς κοινότητος δὲν πρέπει νὰ γίνῃ ἀπὸ τὸ δάσκαλο ἀλλὰ ἀπὸ τὰ παιδιά, προσαρμοζομένη εἰς τὰς ἐκάστοτε ἀνάγκας καὶ τὰ διαφέροντα τῶν μαθητῶν. Ὅπως καὶ πιδὸ πάνω ἀναφέρομε ἢ συμμετοχὴ μας στὴν ομάδα εἶναι ἀπαραίτητος. Αἱ ὑποδείξεις μας θὰ γίνονται μὲ πλάγιον τρόπο χωρὶς τὰ τοὺς στεροῦμε τὴν αὐτενέργειαν καὶ αὐτοβουλίαν. Νὰ μὴν ἐπιβαίνομε ὅταν δὲν συντρέχῃ λόγος καὶ μὲ τὴν πάροδο τοῦ χρόνου καὶ αἱ ἑμμεσοὶ αὐταὶ ἐπεμβάσεις μας νὰ μειοῦνται.

6. Κατὰ τὴν ἐκλογὴν διὰ τὰς διαφορὰς θέσεις καὶ πάλι πρέπει νὰ ἐνεργοῦμε ἐμμέσως ἵνα ἐκλέγωνται οἱ ἀριστοί. Αἱ διάφοροι θέσεις δὲν πρέπει νὰ κατέχονται πάντοτε ὑπὸ τῶν ἰδίων. Πρέπει νὰ γίνεται ἀλλαγὴ χωρὶς ὅμως νὰ ξεφύγῃ ἡ διοίκησις τῆς κοινότητος ἀπὸ τοὺς ἀρίστους. Ἐπίσης θὰ πρέπει νὰ

καταλάβουν τὰ παιδιά ὅτι τὰ ἀξιώματα δὲν εἶναι μόνον ἀπλοὶ τίτλοι ἀλλὰ μάλλον εὐθύνη.

7. Οἱ προβαλλόμενοι ἐκάστοτε σκοποὶ καὶ τὰ ἀνατιθέμενα ἔργα νὰ πηγάζουν ἐκ τῶν διαφερόντων τῶν παιδῶν, νὰ εἶναι σύμφωνα πρὸς τὸ φυσικὸν καὶ κοινωνικὸν περιβάλλον τῶν παιδῶν, νὰ ἀνταποκρίνεται στὶς ἀνάγκας τῆς ζωῆς αὐτῶν καὶ νὰ εἶναι ἀνάλογα τῶν ψυχολογικῶν τῶν δυνάμεων.

8. Ἐκαστος τῶν παιδῶν νὰ εἶναι κατὰλληλος διὰ τὰ καθήκοντα ποὺ ἀναλαμβάνει ἀκόμῃ δὲ καὶ ὑποδειγματικὸς π. χ. ὁ ἀναλαμβάνων τὴν ἐπίβλεψιν τῆς καθαριότητος θὰ πρέπει νὰ εἶναι ὑπόδειγμα καθαριότητος, ὁ τὴν τάξιν τακτικὸς κ.τ.δ.

9. Ἀφοῦ ἐφαρμοσθῇ τὸ σύστημα τῆς αὐτοδιοικήσεως κατὰ τάξιν καὶ τὰ παιδιά ἀποκτήσουν τὴν σχετικὴν πείραν, τότε δύναται νὰ ἐπεκταθῇ ἡ αὐτοδιοίκησις εἰς τὸ σχολεῖον ἀσχολουμένη μὲ γενικὰ ζητήματα, χωρὶς ὅμως νὰ χάσῃ τὴν αὐτονομίαν τῆς ἢ αὐτοδιοικήσεως τῆς τάξεως.

10. Ἐκ τῶν ἔργων τῆς κοινότητος ἀποκλείεται τὸ *παιδικὸ δικαστήριον*. Διότι τὸ παιδί δὲν ἔχει τὴν ἱκανότητα νὰ κρίνῃ περὶ τῶν παραπτωμάτων τῶν ὁμιλήκων του. Συνήθως δὲ κρίνει αὐστηρὰ βασισόμενον εἰς ἐξωτερικὰ αἰτία. Τὸ παιδικὸ δικαστήριον θὰ ἔχῃ μεταξὺ ἄλλων ὁδυνηρῶν συνεπειῶν καὶ τὴν δημιουργίαν μίσους μεταξὺ τῶν παιδῶν. Τὸ δικαίωμα τοῦτο εἶναι λεπτότατον καὶ ἡ ἀπονομὴ τοῦ δικαίου ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ εἶναι ἐπιτρεπτόν νὰ ξεφύγῃ τῶν χειρῶν τοῦ διδῆλου, ὅστις εἶναι ὁ φυσικὸς κριτὴς τῆς τάξεως, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν συνείδησιν τῶν μαθητῶν δικαίος. Διότι εἶναι ἀρκετὴ μόνον ἡ ἐπιβολὴ τῆς ποινῆς ἢ ἡ ἀθώωσις ἀλλὰ καὶ ἡ αἰτιολογία αὐτῆς οὕτως ὥστε ὁ τιμωρούμενος νὰ ἀναγνωρίσῃ ἄνευ ἐπιβολῆς τὸ σφάλμα του. Δὲν ἀποκλείεται ὅμως καὶ ἡ ἀπονομὴ ἡθικῶν ἀμοιβῶν ἐκ μέρους τῆς κοινότητος πρὸς διάφορα μέλη αὐτῆς διὰ τὴν ἐργασίαν αὐτῶν.

11. Διὰ τῆς αὐτοδιοικήσεως ἀναπτύσσεται ἡ διάνοια καὶ ἡ αὐτενέργεια τῶν μαθητῶν. Καλλιεργεῖται τὸ συναίσθημα αὐτῶν διὰ τῆς δημιουργίας δεσμῶν φιλίας μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς ομάδος ἐνισχυμένης ἐκ τῆς κοινῆς ἀντιμετωπίσεως τῶν διαφορῶν προβλημάτων.

Καλλιεργεῖται ἡ φιλαλληλία καὶ ἀναπτύσσεται ἡ κοινωνικότης τοῦ παιδὸς διὰ τῆς συνεργασίας μετὰ τῶν ἄλλων καὶ διαπιστώνει τὴν ἀξίαν αὐτῆς. Ἀναγνωρίζει ἐπίσης τὴν ἀλληλοεξάρτησιν τῶν ἀτόμων ὡς καὶ τὰ ἀγαθὰ τὰ προσερχόμενα ἐκ τῆς τοιαύτης ἐλευθέρως συνεργασίας. Καλλιεργεῖται τὸ συναίσθημα τῆς εὐθύνης. Ἀναπτύσσεται ἡ εὐγενὴς ἁμιλλα, καταπολεμεῖται ὁ ἀτομισμός καὶ ἐνισχύεται ἡ δοῦλσις τοῦ παιδός.

Ἐὰν λοιπὸν θέλωμε ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ διευκολυνθῶμεν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἔργου μας, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ συμβάλωμεν ἐτι περισσότερον εἰς τὴν ἀνύψωσιν τῆς Πατρίδος μας, ἔχομεν ὑποχρέωσιν νὰ εἰσπράξωμεν εἰς τὰ σχολεῖα μας τὸν θεσμὸ τῆς αὐτοδιοικήσεως, ἵνα ἐκτὸς τῶν ἄλλων εὐεργετικῶν ἐπιδράσεων αὐτοῦ, καταπολεμήσωμε τὸν ἀτομισμὸν ὅστις ἀποτελεῖ τὴν μάστιγα τῆς φυλῆς μας καὶ τὴν πληγὴν πάσης κοινωνικῆς εὐδαιμονίας. Προσέτι δὲ τὴν λαίλαπα ἣτις πολλὰκις πλείστας ἐσυσώρευσεν εἰς τὸ ἔθνος μας συμφορὰς αἰτινες ἀποτελοῦν τὴν μέλανα κηλίδα τῆς κατὰ τὰ λοιπὰ ἐνδόξου Ἱστορίας μας.

ΠΑΙΓΝΙΔΙ ΚΑΙ ΠΑΙΔΙ

ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΒΙΝΤΖΗΛΑΙΟΥ, Διδασκάλου Πάργου

Γνώρισμα της ζωής ή κινήσις, εμφανίζεται συνυφασμένη με την υπόσταση κάθε έμβιου, από του άτελεστέρου μέχρι του τελειότερου, του ανθρώπου, υπό δύο μορφάς: Η μία είναι ή χωρίς σύστημα, προδιαγεγραμμένο σκοπό και λέγεται παιγνίδι και ή άλλη ένσυνειδητη, επιβεβλημένη, μέσον προς ικανοποίησι κάποιας ανάγκης, που αποδίδει σε κάποιο σκοπό και λέγεται εργασία.

Τό παιδί που παίζοντας εκτίσσει ένα σπιτάκι δεν έβαλε σάν σκοπό τό κτίσιμο, αλλά κυρίως τό παιγνίδι, που στην περίπτωση αυτή είναι και μέσον και σκοπός. Τό σπιτάκι δηλ. δεν τράβηξε τό διαφέρον του παιδιού, αλλά τό παιγνίδι. «Κατά τό παιγνίδι—λέει ο Dewey—συγκεντρώνεται τό διαφέρον εις την ενέργειαν και όχι εις τό αποτέλεσμα, ενώ κατά την εργασία τό αποτέλεσμα κινεί τό διαφέρον και δίνει αξία εις τό μέσα».*

Γιατί όμως γίνεται ή ένστικτώδης και αυθόρμητη αυτή κίνησις ή ενέργεια, «χάριν της ενεργείας», γιατί δηλ. παίζουμε, προσεπάθησαν κατά καιρούς πολλοί και διακεκριμένοι ψυχολόγοι, κοινωνιολόγοι, παιδαγωγοί κ. ά. να εξερευνήσουν και να προσδιορίσουν. Αποτέλεσμα δέ έπισταμένης και ένδελεχούς περι τό παιγνίδι έρεύνης είναι διάφορες θεωρίες, που σήμερα ακόμα δέχονται συμπληρώσεις, χωρίς να μάς ικανοποιούν πλήρως.

Άλλοι παραδέχονται τό παιγνίδι ως μέσον άναψυχής (Schiller), άλλοι ως μέσον προς τελειοποίησιν των οργάνων του σώματος μας (Claparede), άλλοι ως μέσον δι' ανάπτυξιν του κοινωνικού συναισθήματος (Dewey), άλλοι ως μέσον αυτοεξελέξεως και αυτοαγωγής (Croos) κλπ.

Πάντως εκείνο που δεν επιδέχεται άμφισβήτησι από κανένα είναι πως τό παιγνίδι συμβολίζει την ζωή, την ενεργητικότητα και δραστηριότητα του παιδιού. Προσιωνίζει την μετέπειτα ψυχοσωματική του κατάσταση. Κανόνας βιολογικός τό «όπου ζωή εκεί και κίνησις». Τό παιγνίδι δηλ. εμφανίζεται και εις τον άτελέστερο οργανισμό μ' ανάλογη μορφή για να φθάση πιδ έντονο στόν τελειότερο, τον άνθρωπο. Όσο δέ τά στάδια της παιδικής και νεανικής ηλικίας σ' ένα είδος οργανισμού διαρκούν, τόσο και τό παιγνίδι είναι χαρακτηρηστικό. Κατά τον Schiller «χαρακτηριστικό του τελείου ανθρώπου είναι τό παιγνίδι». Είναι ο καθρέπτης της άτομικότητας.

Είναι ή λάβρα του ύφαιστέλου που άχνίζει από την εμφάνισι του ανθρώπου—καθώς και κάθε άλλου έμβιου—και από της ένηλικιώσεως και έφ' έξης μειούται ή έντασίς της!...

Έτσι και τό παιδί είναι τό «διαρκώς ενεργούν ύφαιστέιο», καθ' όσον, ως λέει ο Πλάτων «...κινείται άεί ζητείν και φθέγγεσθαι».

Αυτή δέ ή κίνησις και για τό παιδί λαμβάνεται κριτήριο από τον έμπειρο παρατηρητή, ο όποιος συμπεραίνει ότι: «Όσο τό παιδί αποφεύγει τό παιγνίδι

τόσο έμπνέει άνησυχίες για την σωματική και ψυχική του κατάσταση. Ένώ, αντίθέτως, όσο ζωηρά κινείται στο παιγνίδι του, τόσο ψυχική δύναμι και δμαλότητα μάς δηλώνει,

Τό παιδί που είναι διανοητικώς δμαλό θα παίξη, έστω και άν έχη προηγουμένως εργασθή σκληρά. Μόνον άν είναι ήλίθιο δεν θα παίξη.

Τό παιδί όταν παίζει άφίνει τά ίχνη της ψυχής του. Δείχνει τον έαυτό του όπως είναι και όχι όπως τον θέλει ή μάλλον τον ήθελε κάποτε στο σχολείο, δεσμευμένο.

Στό παιγνίδι ήμπορεί να διακρίνη κανείς εύκολώτερα, τον έγωισμό, τον άλτρουισμό, τον δειλό, τον άφοβο, τον άπόκοσμο, τον κοινωνικό κλπ. Εύρίσκει τις κλίσεις και τις ικανότητες κάθε παιδιού. Γι' αυτό όσοι ασχολούνται με την άγωγή του παιδιού και μάλιστα του μικρού παιδιού, πρέπει να δίνουν ιδιαίτερη προσοχή στο παιγνίδι. Τό νηπιαγωγείο άλλωστε αυτό τό σκοπό έχει, να γεφυρώση τό χάσμα που ένδεχομένως θ' άνοιχθή μεταξύ άπερίσκεπτης νηπιακής ζωής και σχολικής εργασίας. Άκόμα τά λόγια του Πλάτωνος ότι και τά μαθήματα «...μετά παιδείας άμα μανθανόμενα ώφελήσει...» εύρίσκουν την θέσι τους εις τό σημερινό δημοτικό σχολείο, που επιζητεί, αρχίζοντας άπ' τις κατώτερες τάξεις του, να εφαρμόση ως διδακτική μορφή τό παιγνίδι.

Έτσι ο έρμηνευτής των νηπιακών κήπων Froebel, ή κ. Montessori, ο Decroly και άλλοι προσεπάθησαν να συνδυάσουν άρμονικά τό παιδικό παιγνίδι με την σχολική εργασία. Ίσως γιατί έπίστεψαν πραγματικά και εις την γνώμην του Jean Paul ότι «Τά παιγνίδια είναι εκείνα που δίνουν τη χαρά στα παιδιά».

Η χαρά ζωογονεί τό παιδί, ενώ τό στενό και άστηρό περιβάλλον τό μαρμνεί. Και τό σχολείο προσπαθεί να μην είναι ξένο προς τη ζωή του μικρού παιδιού, άφου άλλωστε, όπως μάς θυμίζει τό Λατινικό γνωμικό «δεν διδασκόμεθα για τό σχολείο, αλλά για την ζωή» (Non scholae, seb vitae diselmsus)!

Καθηκον λοιπόν γονέων και διδλνων είναι όχι ν' ανακόψουν τον δρόμο των παιδιών τους προς τό παιγνίδι, αλλά να των έξοικονομήσουν χρόνο και χώρο για να παίζουν. Έπειδή όμως τό παιγνίδι σάν τονωτική τροφή, αλλά και φυσιολογική άνάγκη στο παιδί, έχει μεγάλη δύναμι, μεγαλύτερη άπ' ό,τι στόν ένήλικο και έπειδή περισσότερο αυτό, τό παιδί, ως κατ' Αριστοτέλην «μιμητικόν ζώνον», μιμείται των μεγάλων τά παιγνίδια, όφείλομεν οι μεγάλοι να φέρωμε πρό των μικρών παιγνίδια αξία για να μιμηθούν, δηλ. ώφέλιμα, καλά παιγνίδια, ώστε όπως θέλει πάλι ο Αριστοτέλης να δώσουν στα παιδιά ώφέλειες και μόνο, για την μελλοντική τους ζωή. «...Προοδοποιείν προς τάς ύστερον διατριβάς».

* Ν. Έξαρχοπούλου. Ψυχολογία του παιδός τ. 2ος.

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑ

AD. FERRIÈRE: «ΣΥΝΤΟΜΟΣ ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΝΕΑΝ ΑΓΩΓΗΝ» Μετάφρασις Γεωργίου Ν. Κωσταδήμα.

Παρά τὸ γεγονός, ὅτι ἐδῶ καὶ πολλὰ χρόνια τώρα ἔχουν ἀναγνωρισθῇ πολλὰ σφάλματα στὸ παλιὸ σχολεῖο, μὲ ὅλα ταῦτα δὲν μπορούμε νὰ ποῦμε ἀκόμα πὼς ἔχει πνεύσει ὁ ἀέρας πού χρειάζεται στὰ σχολεῖα μας, δηλ. δὲν ἔχει ἐπικρατήσῃ τὸ πνεῦμα τῆς «Νέας Ἀγωγῆς», ὅπως συνηθίζεται νὰ λέγεται ἡ νέα παιδαγωγικὴ κίνησις. Πολλὰ συγγράμματα ἔχουν γραφῇ γύρω ἀπὸ τὸ θέμα αὐτό, χωρὶς νὰ μπορούμε νὰ ποῦμε μὲ βεβαιότητα, πὼς φθάσαμε στὸ ποθῆτο ἀποτέλεσμα. Φαίνεται πὼς σὲ κανένα ἀπ' αὐτὰ δὲν ἀναλύεται καθὼς πρέπει τὸ νόημα τοῦ ὅρου «Νέα Ἀγωγή», ἡ ὁποία, πρέπει νὰ τὸ ποῦμε, δὲν ἀποτελεῖ κάτι τὸ ἀπλὸ καὶ εὐκόλο, ἀλλὰ ἀντίθετα παρουσιάζει κάτι τὸ πολὺπλοκο καὶ δύσκολο πολλὰς φορές, γιατί πολὺπλοκη εἶναι καὶ ἡ ψυχικὴ σύνθεσις τοῦ παιδιοῦ, πού ἀνατίθεται σὲ μᾶς γιὰ νὰ τὸ μορφώσουμε.

Τὸ βιβλίον ὅμως τοῦ AD. FERRIÈRE μεταφρασμένον ἀπὸ τὸν κ. Γεώργιον Κωσταδήμα μὲ τίτλον «Σύντομος εἰσαγωγή εἰς τὴν νέαν ἀγωγήν», κατὰ τὴν γνώμην μας, συμπληρώνει ἓνα πολὺ μεγάλο κενὸ στὸν τομέα τοῦ κατωπισμοῦ ὅλων μας πάνω στὸ νόημα τῆς Νέας Ἀγωγῆς.

Τὸ ὄνομα τοῦ FERRIÈRE εἶναι γνωστότατον στὸν ἐκπαιδευτικὸ κόσμον τῆς πατρίδος μας.

Τὸ ἔργο αὐτοῦ Ferrière ἔχει τίτλον στὴ Γαλλικὴ «Breve Initiation a l'Éducation Nouvelle» καὶ προσφέρει μεγίστην ὑπηρεσίαν στὴν παιδαγωγικὴ τῆς πατρίδος μας ὁ ἐκλεκτὸς ἐπιστήμονας παιδαγωγὸς κ. Γεώργιος Κωσταδήμας πού τὸ μετέφρασε στὴν Ἑλληνικὴ. Μέσα στίς 106 σελίδες τοῦ μεταφρασμένου αὐτοῦ ἔργου ἀπὸ τὸν κ. Κωσταδήμα, πού ἔχει ἐκδοθῇ ἀπ' τὴν Χριστιανικὴ Ἐνωση τῶν Ἑκπαιδευτικῶν Λειτουργῶν περιλαμβάνεται ἓνα πλουσιώτατον, ἀλλὰ καὶ χρησιμώτατον καταστάλαγμα ἀπὸ βαθεῖς ἐπιστημονικὰς μελέτας καὶ μακροχρόνια πείρα τοῦ συγγραφέα πάνω στίς κατευθύνσεις τοῦ νέου σχολείου.

Τὸ βιβλίον αὐτὸ χωρίζεται σὲ τέσσαρα μεγάλα κεφάλαια, στὰ ὁποῖα ἀκολουθεῖ, ἓνα ἀρκετὰ ἐκτεταμένον καὶ διαφοριστικὸν συμπέρασμα.

Στὸ πρῶτον κεφάλαιον διαλαμβάνονται σὲ γενικὰς γραμμὰς ὅλα τὰ σχετιζόμενα μὲ τὴν ὁργάνωσιν ἑνὸς ἰδρυάτου, πού πρόκειται νὰ ἀναλάβῃ τὴν μόρφωσιν τῶν παιδιῶν.

Τὸ δευτέρον κεφάλαιον τὸ ἀφιερώνει στὸ ρόλον, τὸν ὁποῖον παίζει ἡ βαθεῖα γνώσις τῆς ψυχολογίας τοῦ παιδιοῦ ἀπὸ τὸν παιδαγωγόν.

Στὸ τρίτον κεφάλαιον διαπραγματεύεται γιὰ τὰ σχετιζόμενα μὲ τὴν παιδικὴν ψυχιατρικὴν, ἐξετάζει τὸ ρόλον, πού παίζει ἡ κληρονομικότης, τίς βλαβερὰς συνέπειας πού ἐπέφερον ὁ πόλεμος στὰ παιδιά, ἀναλύει τὴν ψυχοπάθειαν τοῦ κατατρεγμένου, τοῦ διωγμένου, τοῦ ξεριζωμένου ἀπ' τὸν πόλεμον παιδιοῦ.

Ἀκολουθεῖ τὸ τέταρτον κεφάλαιον, στὸ ὁποῖον ἀναλύει τὸ ρόλον πού παίζουν στὴν ἀγωγή τοῦ παιδιοῦ οἱ μεγάλοι, οἱ ἐνήλικες (δάσκαλοι, γονεῖς, προσωπικὸ κλπ.).

Γενικὰ μπορούμε νὰ ποῦμε, ὅτι τὸ βιβλίον αὐτὸ ἀποτελεῖ σήμερον πολὺτιμον ὁδηγὸν γιὰ κάθε ἄτομον πού ἀσχολεῖται μὲ τὴν ἀγωγή τῶν παιδιῶν κατὰ κάποιον τρόπο (δάσκαλος, γονεῖς, παιδονόμους καὶ προσωπικὸν οἰκοτροφείων, παιδοπόλεων, παιδικῶν κατασκηνώσεων κλπ.).

Κώστας Π. Λαζαρίδης

Ο ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΠΑΙΔΙ, Δημ.

Χρ. Σέττα.

Ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ κάποιο προγραμματισμὸν στὴ ζωὴ του, ἔχει ἀνάγκη κάποιας συμβολῆς, κάποιας καθοδηγήσεως. Τὸν ἀληθινὸν δρόμον τῆς εὐτυχίας, πού θὰ ἀκολουθήσῃ κανεὶς στὴν ὅλην του ζωὴν χρειάζεται νὰ τὸν βλέπῃ νὰ τὸν διακρίνῃ καλὰ, ἀπὸ τὰ πρῶτα παιδικὰ του χρόνια, γιὰ νὰναί τὸ πρῶτον τοῦ ἐκκίνημα χαρούμενον καὶ ἐλπιδοφόρον.

Ὁ πνευματικὸς ἄνθρωπος, ὁ διανοούμενος, ὁ παιδαγωγὸς πολλὰς φορές ἔκαμε τὸ καθήκον του, πολλὰς φορές συμβούλεψε καὶ προειδοποίησε, γιὰ κάθε κοινωνικὸ κίνδυνον. Τὸ καθήκον του αὐτὸ ἀκριβῶς, ὡς ἐκπαιδευτικὸς καὶ ὡς ἄνθρωπος ἔκαμε ὁ Κος Δημ. Χρ. Σέττας, ὅταν μᾶς παρουσίασεν τὸ βιβλίον του, «Ὁ Κινηματογράφος καὶ τὸ παιδί». Εἶναι ἓνα βιβλίον πού ἀξίζει νὰ τὸ διαβάσῃς, ὅχι μόνον οἱ ἐκπαιδευτικοί, ἀλλὰ πρὸ παντὸς οἱ γονεῖς. Καὶ νὰ γιατί.

Ζοῦμε σὲ μιὰ ἐποχὴ, πού τὸ κακὸ σὲ ὅλες τίς ἐκφάνσεις του караδοκεῖ. Ἐχομε τὸ χρέος νὰ σταθούμε ὀδηγητὲς τοῦ καινούργιου ἀνθρώπου. Καὶ νὰ τὸν προφυλάξωμε ἀπ' τὰ ψυχοφθόρα κινηματογραφικὰ ἔργα, πού κατὰ καιροὺς παρουσιάζουν οἱ κινηματογράφοι τῆς ἐπαρχίας καὶ τῆς πρωτεύουσας. Ἀπειρα εἶναι τὰ παραδείγματα, πού μᾶς παρουσιάζουν ὀλοζώντανον τὴν ἡθικὴν κατάπτωσιν τῆς Νεολαίας μας. Ὁ κ. Σέττας στὸ βιβλίον του ἀναφέρει πολλὰ. Ἀνάγλυψη ἡ εἰκόνα τοῦ παραστρατημένου παιδιοῦ, πού θαλασσοδέρνεται μέσα στὴ θύελλα τῶν θολωμένων κυμάτων μιᾶς κοινωνίας, πλημμυρισμένης ἀπὸ τὸ μῦσος τῆς ἡθικῆς ἀποσύνθεσης.

Ὅταν μέσα στὸ ὑποσυνείδητον τῆς παιδικῆς ψυχῆς φωλιάσει κάτι τὸ ἀπροσδόκητον ἐπιβλαβὲς ἔρχεται καιρὸς πού σὺν καταιγίδα θὰ ξεσπάσῃ. Τὸ τί συνέπειας θὰ ἔχῃ ἓνα τέτοιον ξέσπασμα, ἔτσι εὐκόλως δὲν ἐκφράζεται. Ὑστερὰ θὰ ζητηθοῦν εὐθύνες, γιὰ τὸν ἐγκληματικὸν ἄνθρωπον, πού μιμεῖται τὸν κινηματογραφικὸν ἥρωα. Εἶναι ὅμως πλέον ἀργά. Δὲν ἔχομε τὴν δύναμιν νὰ σταματήσωμε αὐτὸ τὸ κύμα τῆς ψυχῆς, πού βουτήχτηκε μέσα στὸ σκοτεινὸ πνεῦμα, ἐκείνων, πού ἀποτελοῦν τὴν ὑποστάθμην τοῦ καιροῦ μας, ἀποτελοῦν ἀπομεινάρια κάποιων κοινωνικῶν ναυαγίων καὶ πού τόσο πολὺ κάνουν τίς λιόχαρας ἀσρογαλιὰς τῆς ψυχῆς μας νὰ σουρουπώνουν κι' ὕστερὰ νὰ γιομίζουν δάκρυα πόνου γιὰ τὸ παιδί πού ἔγινε θῦμα αὐτῶν, πού εἶδε καὶ ἄκουσε στὸν κινηματογράφον.

Ἐὰν ἔργα σὺν τὴν «Οἰκονομία Τράπ» προβάλλονται συχνὰ σ' ὅλα τὰ σχολεῖα τῆς χώρας, τῇ εἰσηγήσει τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας, τὰ παιδιά θὰ βροῦν τὸν ἀληθινὸν δρόμον τῆς πραγματικῆς τῶν μορφώσεως καὶ ὁ κινηματογράφος θὰ ξεδιαλύνῃ τὰ φοβερὰ συμπλέγματα τῆς κακοδαιμονίας καὶ τῆς ἀπόγνωσις καὶ θὰ δημιουργήσῃ μιὰ ἀτμόσφαιρα χαρὰς καὶ εὐτυχίας.

Ἡ συμβολὴ τοῦ κ. Σέττα εἶναι ὅχι μόνον ἀξιοπρόσεχτος, ἀλλὰ καὶ ὑπέροχα ὀδηγητικὴ, τόσο πού πολὺ ἀξίζει, νὰ προσέξωμε ἰδιαιτέρως, ὅτι μὲ λογοτεχνικὴν γλαφυρότητα καὶ σαφήνειαν προσφέρεται στὸ βιβλιαράκι του.

Ἀπὸ τέτοιες προσπάθειες μπορούμε πολλὰ νὰ ἐλπίζωμε, γιὰ νὰ διατηροῦμε ψυχικῶς ὑγιή τὴν Νεολαίαν μας, πού πάνω στὰ λευκὰ φτερά της βρίσκεται ὅλη ἡ ψυχὴ τοῦ ἔθνους καὶ οἱ ἐλπίδες τοῦ μέλλοντος τῆς φυλῆς μας.

Γιώργος Δ. Παπαστάμος

Ι. ΚΑΜΠΑΝΑΣ

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ

Οι Νεώτερες Έκδόσεις μας

Η «Ολική Μέθοδος και Ένιαία Διδασκαλία» του κ. Γ. Λάνου είναι βιβλίο μοναδικό στο είδος του. Εκπαιδευτικοί σύμβουλοι, Γενικοί Έπιθεωρητές, Έπιθεωρητές Δημ. σχολείων και πολλοί διδάσκαλοι, έγραψαν τα πιο θερμά και κολακευτικά λόγια:

«Μελέτη άρτια από κάθε άποψη», «πολύ αξιόλογη και πολύ χρήσιμη μελέτη», «έργασία, που άνασκεινάει με έπιστημονικότητα και πειστικότητα όλες τις αντιρρήσεις και επικρίσεις κατά της όλικής μεθόδου» κλπ. κλπ.

«Επίσης ή παιδαγωγική και ψυχολογική έπιθεώρησις «Νέα Άγωγή», που τή διευθύνει ο διακεκριμένος και γνωστός γιά τή συγγραφική του δράσι και τή βαθειά έπιστημονική του κατάρτιση Έπιθεωρητής Δημ. σχολείων κ. Ήλίας Σηροτύρης έγραψε αυτά:

«Τό βιβλίο του κ. Λάνου παρουσιάζεται θεωρητικά συγχρονισμένο και πρακτικά σοστά προσαρμοσμένο στις συνθήκες τής σχολικής έλληνικής πραγματικότητας. Γι' αυτό τό συνιστούμε ιδιαίτερα στους εκπαιδευτικούς λειτουργούς». Τιμή βιβλίου Δρχ. 30

Η έλληνομάθεια των παιδιών περιλαμβάνει άναγκαία μία γενική γνώση γιά τόν Έθνικό ποιητή και τόν Έθνικό Ύμνο τής Νεωτέρας Έλλάδος. Με τή φιλοδοξία νά προσφέρουμε άκριβώς ένα τέτοιο έλεύθερο σχολικό βοήθημα που νά δίνη σύντομες και περιεκτικές φιλολογικές γνώσεις γιά τό Σολωμό, τό κείμενο του Ύμνου καθώς και τή μουσική του, έξεδώσαμε τό έργο του Ντ. Κονόμου «Ο ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΜΑΝΤΖΑΡΟΣ ΚΙ Ο ΕΘΝΙΚΟΣ ΜΑΣ ΥΜΝΟΣ» με τό πλήρες μουσικό κείμενο του Ύμνου σέ μεταφορά και διόρθωση Σπύρου Καψάκης. Άλλά και εύρύτερα τό έργο τούτο άποτελεί σοβαρή συμβολή στή Σολωμική βιβλιογραφία. Έκδοση σέ μεγάλο σχήμα και πιλυτελές χαρτί, με δυό όλοσέλιδες προσωπογραφίες τού Διον. Σολωμού και τού Νικ. Μάντζαρου καθώς και τέσσερες όλοσέλιδες φωτογραφίες σέ χαρτί λευκό σατινέ, έκτός κειμένου. (Σελ. 128, δρχ. 30).

Άπαραίτητο γιά τά Δημολικά Σχολεία και τά Γυμνάσια

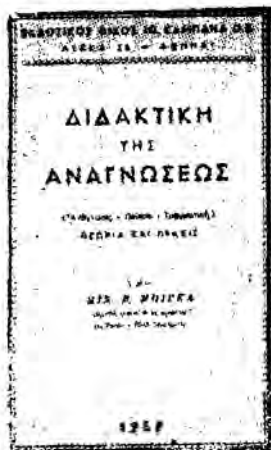

ΣΧΟΛΙΚΗ ΘΕΑΤΡΙΚΗ ΚΑΙ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

1. 'Α. Σούκου: Παιδική Σκηνή (25 Μαρτίου)	Δρ. 15
2. Π. Άντωνοπούλου: Μέτωπο τής Πίνδου	15
3. 'Αλωση τής Πόλης	13
4. Παιδική Φλογέρα	30
5. Γαβαλά - Ντούζου - Παπανδρέου: Σχολικές Γιορτές τεύχη Α' και Β' (Έκαστον)	20
6. Δ. Κοντισουβάλα: Σχολ. Μορφωτικό Θέατρο	20
7. Θ. Κούκου: Σχολική Σκηνή	10
8. Δ. Χατζημάλλου: Κύπρος ή άλύτρωτη	10
9. 'Αλαμάνια - Θερμοπίλες τού 21	10
10. 'Αν. Δρακοπούλου: Σχολικές Έθνικές Παραστάσεις	20
11. Π. Μαντέλη: Όλα γιά τήν Πατρίδα	8
12. 'Ιω. Τρουλλινού: 'Αρχάδι - Μεσολόγγι	15
13. Χάρη Σακελλαρίου: Τριαντάφυλλα (Παιδικά ποιήματα από τήν ύλη τού αναλυτικού προγράμματος. Μόλις έκυκλοφόρησε)	12
14. Θ. Χαλαμπίδου: Τό Έργον τής Παιδαγ. Έπιστήμης	35
15. Βασ. Θεοφανοπούλου (τ Γεν. Έπιθ. Σχολείων): Σιωπηραί Έργασιαί έν τφ Δημ. Σχολείφ	15
16. Δ. Κατσά Διδάκτορος Μαθηματικών - Έπιμελητού Έργαστηρίου Άστρονομίας Παν/μίου Άθηνών: Τά 'Ημερολόγια και ο Κανών τού Πάσχα (μόλις έκυκλοφόρησε)	30

17. Π. Εύθυμιού: Μάνα και παιδί	Δρ. 10
18. Κ. Άναγνωστοπούλου: Μέτρησις τής Όρθογραφικής έπιδόσεως Μαθητού και τάξεως	10
19. Β. Άμβροσίου (Έπιθ. Σχολείων): Πώς νά μορφώνωμεν τά Έλληνόπουλα	Δρ. 25
20. Κων. Μαλούκου (Έπιθ. Σχολείων): Διδακτική και Έργασία	Δρ. 60
21. Άρ. Κιρασσιεργίου (Έπιθ. Σχολείων): Τό Νηπιαγωγείον	Δρ. 30
22. Α. Παπανδρέου: Τό Σύγχρονο Μονοτάξιο Δημολικό Σχολείο	Δρ. 25
23. Α. Παπανδρέου: Τό σύστημα τού καταμερισμού τών μαθητών σέ συνεργαζόμενες ομάδες και ή έφαρμογή του	Δρ. 20
24. Μιχ. Μπίγκυ: 'Η Διδακτική τής Άναγνώσεως	Δρ. 20
25. Νικ. Κρητικού: Έπαναλήψεις - Έξετάσεις	Δρ. 10

(Άπαντα τά βιβλία έκδόσεώς μας άποστέλλονται έλεύθερα ταχυδρομικών έξόδων εις τούς έμβάζοντας τήν άξίαν των).

ΜΙΚΤΟΙ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΟΙ ΧΑΡΤΑΙ

Γεωφυσικοί και Πολιτικοί επί τού ίδιου επιπέδου - Άριθ. Διπλώματος Έθροιστεχνίας 18165/21 - 9 - 1957. Copyright δι' όλο τόν κόσμο: Έκδοσις του ΟΊκου «Ίω. Καμπανά» Ο.Ε.

Ένα θαύμα καλλιτεχνίας, πλουσίων χρωμάτων και πρωτοτύπου συνθέσεως. 'Η τελευταία λέξις τής Παιδαγωγικής, ή τελευταία λέξις τής τέχνης προσφέρονται από τόν Οίκο μας ως πολύτιμο δώρο και βοήθημα στο Έλληνόπουλο. Σέ δώδεκα υπέροχες άποχρώσεις, μεγάλο σχήμα με πρακτικό δίπλωμα, πολυτελέστατο χαρτί και πολύχρωμο έξώφυλλο. κυκλοφορούν:

ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ ΟΙ ΜΙΚΤΟΙ ΧΑΡΤΑΙ

ΕΚΤΥΠΟΥΤ Ι

ΕΛΛΑΔΟΣ

ΜΙΚΤΟΣ

ΑΜΕΡΙΚΗΣ

ΧΑΡΤ

ΕΥΡΩΠΗΣ

ΑΣΙΑΣ

ΑΦΡΙΚΗΣ

Ή σοβαρότερη Έκπαιδευτική έκδοτική προσπάθεια

Κυκλοφορεί προσεχώς: Κ. Άλιφιεράκη έπιθεωρητού: «Εικόνες μιάς Ζωής»

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ - ΕΚΔΟΤΗΣ

ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΗ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ 15α ΑΘΗΝΑΙ — ΤΗΛΕΦΩΝΟΝ 36-547

Διοικητικόν Συμβούλιον

ΗΛΙΑΣ ΑΣΗΜΑΚΟΠΟΥΛΟΣ	<i>Πρόεδρος</i>
ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ	<i>*Αντιπρόεδρος</i>
ΙΩΑΝΝΗΣ ΣΤΑΜΑΤΟΓΙΑΝΝΑΚΗΣ	<i>Γεν. Γραμματεὺς</i>
ΠΕΤΡΟΣ ΤΖΑΒΑΡΑΣ	<i>Ταμίας</i>
ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΣΚΩΛΙΚΗΣ	<i>Ειδ. Γραμματεὺς</i>
ΣΤΡΑΤΗΣ ΜΗΝΑΣ	<i>Μέλος</i>
ΧΡΥΣ. ΑΝΘΟΥΛΗΣ	<i>Μέλος</i>